

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

WIDENER

HN PCQV 5

Scan 6663.5

Harvard College Library

IN MEMORY OF
ALBERT ZANE PYLES

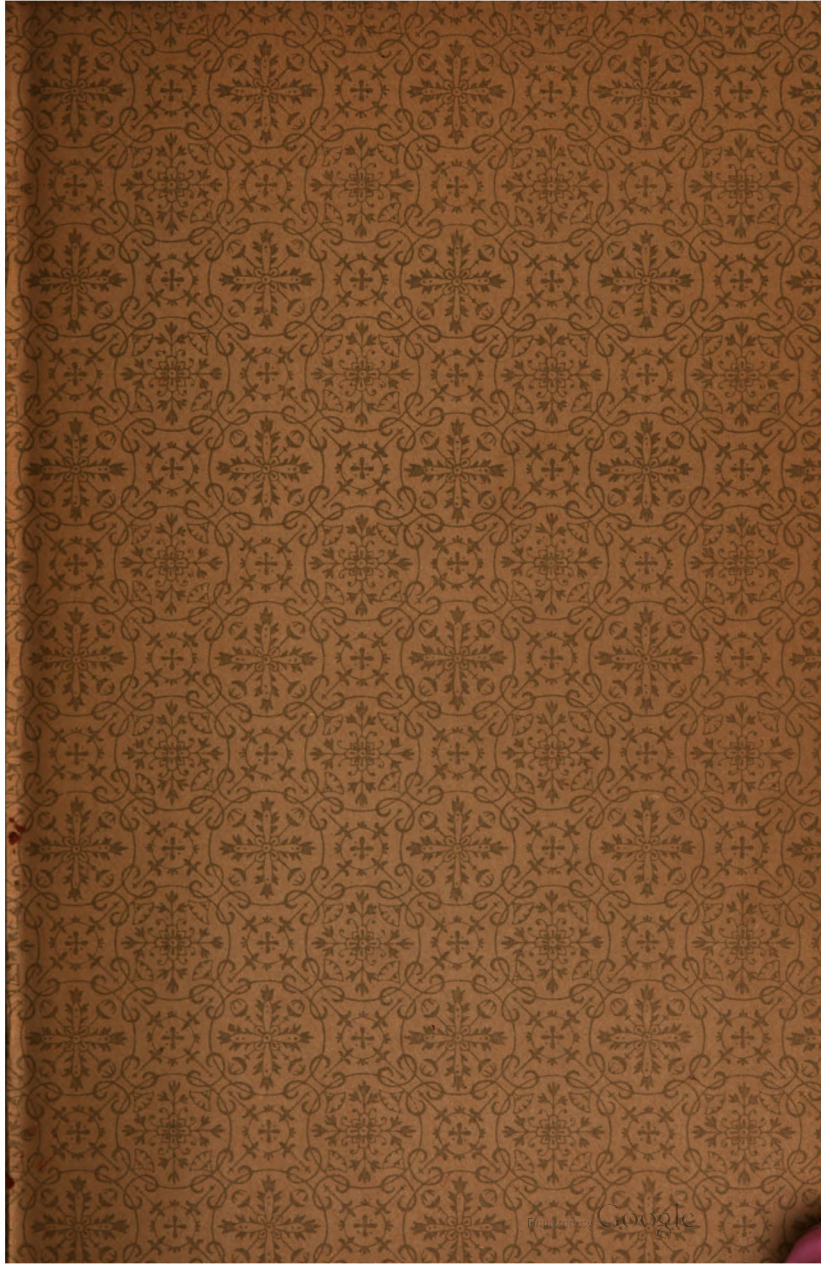
Class of 1910

CAPTAIN AND ADJUTANT
118TH INFANTRY, 30TH DIVISION

KILLED IN ACTION
BOHAIN, FRANCE
OCTOBER 14, 1918

Scan 6603.5 (2)

✓

Fortællinger og Skildringer

af

N. Goldschmidt.

2det Bind.

Kjøbenhavn.

Hos Chr. Steen & Søn.

1865.

Scen 6603.0-

Blanco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhl.

Beretning om ti Skandinavers Udflugt fra Via Felice til Ostia.

Dvid fortæller, at Folk i Rom til visse Tider gjorde sig en Fest af at gaar ud ad den Flaminiske Bei og drikke i Værtshusene, som fandtes der. Om Aftenen kunde da Borgerne sees rase hjem, fulgte af deres Hustruer, som ogsaa havde bruffet tæt. Denne Feil have, mærkelig nok, de nuværende Romere ikke arvet; man seer næsten aldrig en Veruset; men Landeveien, som Dvid betegner, udenfor Roms nordlige Port, Porta del popolo, er stadig med fine Vigner og Ofterier et yndet Maal for Befolkningens Søndagsvandringer. En af Ofterierne hedder Papa Giulio, hvilket Navn nok hidrører fra, at Pave Julius d. 2den havde en Villa ligeoverfor. Her er en lille Vigne, hvor man i Gangene mellem Ranterne kan sidde og drikke sin Vin, medens' man seer paa det skønne Monte Mario, der ved Solnedgang staaer rødlig-

blaat paa en Himmelgrund af Gulb og kun libet minder om, at den tappre Crescentius og tolv andre Romere her bleve hængte i en Galge til stor Fornøielse for Otto d. 3dies thidske Soldater. Formedelfst hin Begivenhed er ogsaa Vjergets egenlige og rette Navn siden den Tib Monte malo, Smertens Vjerg, medens det tidligere bar et Navn, der svarede til dets Skjønhed, Mons Gaudii, Glædesvjerget.

I bemeldte Ofterie gaae Skandinaverne, især danske Kunstnere, gjerne ud om Foraaret, naar de finde Luften for varm og smuk til det sædvanlige Aftenliv i Vhen, og her havde jeg en Eftermiddag i April den Ære at oplæse efterstaaende Beretning om en Udflugt, som nogle af os havde foretaget.

Det var en Slags Skovtour; vi vilde nyde Landluft og more os. Men man kan — naar man ellers har Sande — ikke igjennem og fra Rom gjøre en saadan Tour uden tillige at støde paa Meget, der drager Sindet bort fra den blotte Morfals, eller rettere: i Rom er Sindet, selv under Munterhed, rettet paa et dybere Indhold og søger det. Det kan heller ikke være anderledes. Italien, men især Rom, er Verdens mest historiske

Egn. Paa andre Steder, f. Ex. i Palæstina, er foresaldet mere bethdningsfulde Begivenheder; men kun i kort Tid; de vare ligesom et stærkt Blus, der forsvandt og lod Egnen ubehjst. Fra Paris er udgaaet Tanker og Handlinger, der have virket over hele Jorden; men de tilhøre mest vor egen Tid. Derimod har Historien været virksom i Italien, og navnlig i Rom og dens Omegn, for halvtredietusinde Aar siden og har stadig holdt fast. Et lille Hyrdefolk voxer op, indretter en mærkværdig Stat, gennemgaaer store indvortes Rhytser, grundlægger Frihed og Lov, udvider sig, erobrer saagodtsom hele Verden og smykker sig med dens Pragt, og da dets Kraft aftager under Rhydsen af Seirsfrugterne, indfinde sig efterhaanden, løste af dets Hovedstads Glands, saa at sine hele Verdens Følleslag for at gjøre Gjengjæld. Nationerne følge efter hinanden saa tæt, at de næsten nedtræde hinandens Fodspor; men i selve de halvt udslettede Spor er der Historie, en ofte forførbelig Historie. Da man skulde troe al Livskraft slukt mellem Ruiner, viser sig en ganske ny Magt, udrustet baade med geistlig og verdslig Bælde, underlægger sig Verden, og det koster en Verdenskamp at afryfte Aaget; men lig den lamme Gamle i

Sindbads Fortælling holder Rom dog fast endnu og rider en stor Del af den civiliserede Verden. Alle Nationer kom i sin Tid for at erobre, plyndre og ødelægge, og Efterkommere af alle Nationer ere komne med Grefrygt for at undersøge og beundre Ruinerne, for at finde Brudstykker af Hedeningdommens Storbærker, Christendommens første Spirer og den senere Udfolden af Spirerne i Kirkevæsen og Kunst, i Maleri, Sculptur og mægtige Bygninger — thi hver Periode har bygget og bygget storartet, ingen anden Jordbund har gjentagne Gange opstøbt en saadan Blomsterflor af Sten — og intet andet Land har seet saa mange fremmede Erobrere tage Bopæl i eller forstyrre dets Pragtbbygninger — og endelig har intet andet Land saa seigt eller energisk bevaret Livskraften, der lover en ny Flor. Er der Historie knyttet næsten til hver Sten, saa er ogsaa næsten hver Sten bleven historisk beskrevet, det Beskrevne kritiseret og modsagt, berigtiget og gjort om; der er skrevet saa Meget, at man nu knap kan læse det formedelst dets Mængde. For at kjøre fra Via Felice til Ostia og lægge Mærke til Alt, hvad der har en uimodsigelig, sandt historisk, ofte gribende Interesse, og vide nøiagtig Besked derom, maatte

man have et Bibliothek med sig eller i Hovedet. Idet Læserne tage denne Skildring i Haanden, kunne de strax mærke, at den ikke truer med et Bibliothek; alle de utallige archæologiske og kunsthistoriske Gjenstande, Gidsinger og Stredigheder, som ligge paa Veien, ere blevne liggende uberørte paa en lille Undtagelse nær. Jeg har dvælet ved det rent Historiske og troer at have været nøiagtig dermed. For at Publicum skal kunne læse dette med nogen Interesse og Fornøjelse og faae en tydelig Forestilling, har jeg vedføjet nogle Kort og Tegninger. Skjøndt disse ikke kunne gjengive den levende, livlige Virkelighed, kunne de dog hjælpe en velvillig Phantasi til at gjøre vor lille Reise med og sympathisere med den Nødhede og Belæring, vi havde af den.

I.

Fra Via Felice til S. Paolo.

Vi vare 10, i to rummelige Bogne, og Behageligheden begyndte strax, da vi Kl. 5 om Morgenen førte gennem Roms Gader, gennem Roms Morgenluft. Det vilde være forgjæves, om jeg søgte ret at tydeliggjøre for mig selv eller Andre, hvori det særegent Henrykkende ved Roms Morgenluft bestaaer. Man burde være istand til at føre den med sig, ligesom Paschaerne af Ægypten, naar de reise, altid føre Nilvand med til at drikke. Den kommer fra halvtredietusinde Aars Historie og fra de evigunge Roser, fra Springvandene, Campagnen og de blaae Djerger, og fra Solen, der endnu ikke er nede i de kjølige Gader, men tindrer varmt paa Obeliskerne, Cyprèsjerne, Ruppelne og Taarnene. Den betager Sindet med en Fornemmelse, som man neppe vil statte tilfulde, før man kun har den i Grindringen; den bidrager til, at de menneskelige Forhold, hvori man befinder sig, faae noget Opløstende, Forstørrende, Foræblende som i ingen anden Stad; den lader Sjælen føle sig saa let og frist mellem Fortid og

Fremtid, og det nuværende levende Dieblif bliver saa fast, sikkert, saa stille glædesfuldt. — Bludselig kommer en Tanke: „Vi kjøre ud af Rom . . . . Gud være Lov, det er endnu ikke for at forlade den evige Stad; vi skulle gjensee den endnu i aften!“ — De første Ord, vi vekslede i Bognen, viste, at vi Alle, sjøndt vel ikke ganske paa samme Maade, havde haft samme Tanke: vor uundgaaelige sidste Vortkjørsel fra Rom, og været taknemlige over, at det endnu ikke var den.

Romerne ere Morgenfolk; Skostikkere og Bappestrædere sidde allerede ved deres Dønt paa Gaden; men efter som det er Søndag, er der dog endnu mindre Arbejde og Ryd end ellers. Ved Grønthandlernes Stader har man heller ikke det sædvanlige Morgenstue: en Kapuciner eller Franciscaner, der er aarle paafærde for med Kjenderblik at udvælge de friskeste Urter til sit Kloster, og hvis Tiggeri eller rettere Pljndring Eierens i Haab om Madonnas Gjengjæld mere eller mindre gnaven finder sig i.

Vor Vej gaaer fra den høitliggende Via Felice i Zigzag, vest og sydvestlig, nedad mod Floren. Vi kjøre et Stykke henad Corso og bøje af fra den. Paa begge Sider af Corso ere Gaderne

snevre, bugtede og ofte ikke meget renlige; men i Rom har man et dobbelt Syn: et, der seer Virkeligheden, et andet, der seer igjennem den og ind i Fortiden, som den skjuler. Et Kort over det antike Rom vil have lært os, at hele denne Strækning i gamle Dage var udenfor Byen; thi Datidens Rom laa paa de sex Høie østlig og sydlig for os og paa den syvende hinsides Floden. Da Gøtterne i det 6te Aarhundrede beleirede Rom og overstare de store Vandledninger fra Reifertiden, tænde Byen for Vands Skyld ned til Tiberen. Høiene bleve øde, i Dalen langs Floden reiste sig Rhynger af Hytter, eller man søgte Ly i de Monumenter fra Oldtiden, som stode her, f. Ex. Augusts Mausoleum, Marcellus' Theater, Neptuns Tempel, Agrippas Bade, hvortil Pantheon hørte. I disse kolossale Bygværker vare de nye Boliger opklinede næsten som Fuglereber, og tilbels seer man det endnu og stirrer forundret derpaa. Hvo har ikke høit oppe paa den mægtige Mur, der omgav Augusts Forum, seet smaa Vinduer? Der boe Folk. Det pavelige Toldcontoir (la Dogana) er bogstavelig klinket ind imellem Neptuntemplets Søiler. Gjennem Rhyngen af Hytter brøbe de store Familier sig Blads. Lehnbaronerne, der eiede det omliggende

Land, Bavernes Nepoter, der hævedes til Rigdom og Anseelse, geistlige Herrer og Stiftelser byggede i Feudal- og Renaissancesitiden Paladser af et saadant Omfang og i saa storartet Stil, at Romere, der reise i Europa, med Rette finde Bygningsstilen nord for Alperne smaalig. Vi have i nogen Afstand passeret Colonnaernes Palads, en uhyre Strækning med Haver og med Broer over de Gader, der stille Haverne fra Paladset — en værdig Bopæl for den Familie, der regner sig i Slægt med Marius, har frembragt Paver, Fyrster, betydelige Krigere og Italiens største Digterinde, Vittoria Colonna.* Paa Corso kjøre vi forbi Palazzo Doria, Navnet med det store gennuesiste

---

* En Colonna hentebe i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede fra Jerusalem den Søile, hvortil man sagde, at Christus var bunden, da han blev hudslettet. Pater Molinet, der har skrevet Pave Martin d. 5tes, en Colonnas Historie, siger, at Slægten heraf fik sit Navn, af Columnis. Men paa selve Søilen, som man kan see i Kirken Sta. Prassede, og som, curiøst nok, kun er en Alen høj, staar den Indskrift, at Joannes Colonna ved at overbringe den til Rom forøgebe sit Navns Herlighed og Berømmethed. Det er temmelig vist, at Slægten nedstammer fra den lille Bjergby Colonna ikke langt fra Rom, og hvorfra man har ledet Jomfrubandet, Aqua Vergine, der strømmer i Fontana di Trevi.

Ny, og forbi Palazzo Sciarra, hvis Eterinde, Prindsesse Sciarra-Barberini for Diebliffet sidder fængslet i Neapel, forbi hun der vilde intriguere til Forbel for Napoleoniden Prinds Murat eller ogsaa for Bourbonnerne,— thi hun var saa snild ogsaa at tage Breve med for Kong Frants, endstjøndt hendes virkelige Grinde var at arbejde for hans Rival, og Victor Emanuels Politi var saa uheldigt kun at faae fat paa hendes Muratistiske Correspondance, som det ikke tør forste for dybt i af Hensyn til Keiseren.* Det er et ganske godt Exempel paa en Retning af Romerlivet, Intriguevæsenet, som skjuler sig i de store, tause Paladser med de stærke, kurveagtige Terngittre, der staae ud om Vinduerne.

Endstjøndt Historien, der knytter sig til den beboede Strækning, vi nu have kjørt igjennem, er ældre end Kjøbenhavn, er den for en Stad som Rom forholdsmaessig ung. Floden, der her gjør en stor Vøining indad, tvinger os til at kjøre næsten lige mod Syd, og idet vor Vej nu gaaer omkring Capitoliums snevertbebyggede Fod, flaaer

---

* Hun blev af Mangel paa Bevis frifunden eller løsladt og sendt bort.

Senere Anm.

Roms antike Historie os imøde med Malmklang. Vi kjøre nemlig ind paa Piazza Montanara. (Paa vedlagte Kort over den midterste Del af Rom er vor Vej betegnet med en prikket Linie). Den kaldes en Plads, skjøndt den er en temmelig lang Gade. Mellem de høie Bygninger, der hindre Udsigten, hufte vel de Færreste — hvad jeg skulder Ampères Hist. de Rome à Rome at være bleven opmærksom paa — at fra dette Sted, som nu er Piazza Montanara, stormede Gallerne Capitolium. En mørk Nat frøb de op ad Vjergets steile Strænt, men bleve kastede tilbage af Manlius, der vækkedes af Junos Gjæs. Denne krigerste Bedrift af en Enkelt faaer dog kun Betydning ved sit Sammenhæng med en anden Begivenhed, der foregik et Par Dage tidligere paa den anden Side af Capitolium, paa Forum, og hvori det gamle Romersind mærkeligst træder frem. Thi da Levingerne af Hæren kom flygtende fra Allia og mistvivlende om at kunne forsvare Byen indesluttet sig i Fæstningen, vilde de Gamle ikke drage med ind for ikke at tære paa den Proviant, der var i Beredskab for Krigerne, Fædrelandets sidste Værn. Iførte deres hvide purpurbræmmede Togaer sad de i Rækker paa Forum, og i Paasyn af deres

Sønner, som stode oppe paa Klippen, ventede de Døden saa rolig og ubevægelig, at Gallerne, der drog ind i den tause Bh, først troede, at det var Statuer. Det var imidlertid kun Patriciere, der saaledes bleve og dræbtes; Plebeierene foretrak at flygte.

Paa vor anden Side, ved Floden, er det Sted, hvor Horatius Cocles forsvarede Træbroen, Pons Sublicius, imod Kong Porfenna, og hinsides Floden er Stedet, hvor Mucius Scævola søgte at dræbe Porfenna og, da det mislykkedes, holdt Haanden over en Lueild for at vise sin Ringesagt mod Smerter og Død.

„Fra Capitolium til den tarpeiske Klippe er kun et Skridt“. Dette er blevet en Slags Ordsprog, der hentyder til Omstifteligheden i betydelige eller ærgjerrige Mænds Skæbne; men her, fra denne Plet, er Ordspøget kommet; thi hvis vi nu gik op paa Bjerget, havde vi virkelig kun et Par Skridt fra Stedet, hvor Manlius blev Fædrelandets Frelser, til den Side af Klippen, kaldet den tarpeiske, hvorfra Augurerne nedstødte ham om Natten, da han mistænktes for at ville bruge sin Anseelse og sin Rigdom til at omstyrte Forfatningen.

Efter at være bleven til et Ordsprog har Sætningen fundet Mænd nok at anvendes paa. Her stod Pompeius som Verdens Herre og sagde ved Efterretningen om Cæsars Anmarsch, at han kun behøvede at stampe i Jorden for at frembringe Legioner, og kort efter var han en ensom Tilhænger og blev uheldig dræbt af en Frigiven. — Her lod Caligula slaae en gylden Bro fra Palatinerbjerget tværs over Forum, for at han kunde ride over og besøge sin „Broder“ Jupiter Capitolinus i hans Tempel, og midt i sit guddommelige Bannid blev han stødt ned som en Hund af Chærea, Livvagtsofficeren. Heroppe i det middelalderlige Senatorpalads sad Cola di Rienzo og drømte endnu om at skulle gjenoprette Roms Verdensherredømme, og en Time efter søgte han forklædt som Skorstensfeier at frelse sit Liv, men blev dræbt ved Foden af Vjerget. Herfra bebudedes med Kanontorden, at der var født en ny Konge af Rom, Søn af den franske Imperator; Imperatoren døde paa St. Helena, Kongen af Rom døde i østerrigsk Uniform, den hele Slægt blev bannlyst — og nu staae igjen Napoleonske Soldater heroppe.

Den lange og brede Gade er opfyldt af

Menneſter, og naar man er beſtjæftiget med Erin-
dringer fra Capitolium, bliver man rigtignok
underlig paavirket ved pludſelig at ſee ligesom et
helt Folk manet op, mørkt og næſten ubevægeligt.
Det mørke Udtryk forøges ved, at ingen Kvinder
ere tilſtede, ſaa at ikke engang et lyſt Vaand, en
Spilla* eller en livlig Farve bryder frem mellem
de brede ſorte Hætte og ſorte Skjæg. Dette er
Søndagsſtit; Landſolket, ſiger man, kommer ind
om Søndag Morgen for at more ſig med at ſtaa
ſaadan paa Piazza Montanara. Ampère, der har
en ſær Tilbøielighed til at finde en uafbrudt For-
bindelſe mellem det Nærværende og de allerældſte,
dunkleſte Tiber, ſiger, at allerebe i den etruſkiſke
Tid var det Landſolkets Sædvane at komme ind
paa nundinæ (den ugenlige eller niende Dags
Feſt) og fornøje ſig med at ſtaa nedentor Capito-
lium. Saavidt jeg har kunnet erfare, ſtaaer man
dog her ei blot til Lyſt. Man ſøger Arbejde for
den indkommende Uge hos Vinbjergerierne o. deſl.
Der er i Rom to ſaadanne ugenlige Arbeidsmar-
teider, nemlig for den ſydlige og veſtlige Omegn
her i Gaden, og paa Piazza Barberini, hvor Folk

---

* Den ſore Sølvaal, ſom de ſikke i Haaret.

fra Nord- og Østkanten indfinde sig. I Sandhed, disse Rhynger see ikke ud til at være Efterkommere af hine, der bleve tilbage for at bøde, men af dem, der flygtebe. De, som ere reiste til Italien i den Tro, at de ville finde et smukt, let og livligt Folk, blive stussede ved at see denne Mængde. Sandheden er, at Landfolket maa arbejde haardt, er trykket af Næringsforg, bliver udsuet af verbøslige og geistlige Autoriteter, lider af malaria, bliver holdt uvidenbe og gjort fanatist. Der er dog ogsaa iblandt dem nogle kraftige og smukke Stikfælsler med solbrændte Ansigter og faststuenne Dine, kjække Hoveder, der ubevidst og taust neblægge Protest og henpege paa, at denne Race oprindelig er yndet af Skjønheden, som vilde gjøre Noget ud af dem og deres Børn, naar den blot kunde faae Lov for Præstevældet. — Paa smaa Borde langs Gaden sælges Brød, Græstærkjerner og Cigarstumper (thi udrøgede Cigarer, som man kaster fra sig paa Gaden, opsamles af Drengene og sælges her), og vi kjøre forbi Gadens store, tiltrækkende Anstalt: Theatret, d. v. s. Marionettetheatret, hvor der meget kunstfærdig opføres Dramaer med Duffer af en Alens Høide. Her gaaer Landfolket over i Rhynger af Bjalmen, der magnetist

drages til sit Jndlingssted, sjøndt der ikke spilles uden visse Aftener i Carnevalstiden. Bøhlmuen er lysere klædt, flinkere, høfligere og mere frivolt end Landbefolkningen, ogsaa mindre arbeidsom, vant til at leve paa anden, tredie Haand af Smaa-tjenester for Hoffet, de Geistlige og de Fremmede og i en eller anden Form modtage Almisse. Det er umuligt Andet i Diebliffet end at betragte disse Mæsker fra et historisk Standpunkt og min-des, at fra den Tid, da Middelstanden sank, stod Mæskens umiddelbart overfor de Mægtige, blev kjøbt og brugt af dem og blev deres, sin egen og Statens Ulykke. Duffetheatret, hvor vi ofte have været Bidner til Bidskaben for Skuespil, kalder Erindringer hen til det Factum, at med Skuespil blev Romerfolket kjøbt og solgt. Det er sandt, man fik ogsaa Brød — Panem et Circenses. Det er ogsaa sandt, at dengang havde man Gladiatorkampe, virkelige Fægtninger, hvor der flød Blod, og Kamp mellem Mennesker og Dyr eller storartede Kampe mellem Hundreder af Tigre, Løver, Elefan-ter, Bjørne o. s. v.. Nu faaer det blodige Instinct kun Tilfredsstillelse ved at bidse Hunde og Ratter paa hinanden. Ja, det var andre Tider! Den-gang modtog hver Plebeier, hver uformuende

Partikel af Romersfolket, Verdens Herre, sin regelmæssige Tribut i Hænde af Keiseren og gjorde til Gjengjæld ingen Indsigelse imod, at han lod Patricierne henrette eller plyndrede den vide Verdens Rreds; nu kan Herskeren ikke plyndre stort, men bliver endog selv plyndret og kan ofte ikke give sine troe Plebeiere Andet end sin Velsignelse og Haabet om at vinde i Lotteriet. Dengang gif Plebeieren stolt ind i de af Keiserne pragtfuldt indrettebde, storartede Bade, hvis Ruiner vi Rejsende endnu beundre, strakte sig magelig paa Tæpper og Marmorfliser, lod sig fra Bibliotheket bringe den sidst udkomne Bog eller talte med sine Venner om Nytt fra Provindsen Britanien, Provindsen Afrika, Spanien o.s.v. Nu er der ikke Bade — det er tydeligt at see —; der er Blade, f. Ex. Gazzetta di Roma; men dem læser man ikke, af to Grunde, dels fordi man ikke kan læse, dels fordi de ikke ere værd at læse, og istedenfor Øysten til æsthetisk eller politisk Underholdning har den stakels Plebeier faaet en Videnskab, som sthyldes Columbus, og som Drengene saa ufuldstændig tilhbyde at tilfredsstille med Cigarstumperne. Men i Et og Væsenligt er ingen Forandring steet: i det lette Humeur, der tager Verden som et Skuespil. Hvis

Manlius igaar Aftes havde staaet beroppe paa Capitolium og ene og lyffelig forsvaret Klippen imod fremstormende Fjender, vilde man med oprigtig, gløbende Begeistring have raabt Evviva for ham. Hvis han idag indløste Panterne fra Monte di Pietà, Assistenthuset, gif i Caution for Gjældsanger, folgte sit Gods for at kjøbe Brød til Folket, vilde man med oprigtige Taarer nedbejde Madonnas bedste Velsignelse over ham. Hvis han til Straf derfor imorgen af en mistænksom Regering blev nedstyrtet fra den tarpeiske Klippe, vilde man sige Poveretto, Stakkel! ja, dybt beklage ham og takke alle Helgene for, at man selv ikke var stegen saa høit og ikke kunde falde saa dybt. Hvis Keiser Nero igjen optraadte som Sanger og Beriber — Herregub, hvor man vilde juble og kalde ham den fortræffeligste Regent og Folkets Fader, og hvis han stak Ud paa Rom, vilde man gaae op paa Monte Pincio og see paa Skuespillet og ikke blive vred paa Keiseren derfor. Han vilde ved sin Død paany blive den dyrebareste og mest savnede Keiser. Hvis Cola di Rienzo igjen optraadte med sin forunderlige Veltalenhed, vilde alle disse Dine flamme ved hans store Synner, og Flammen vilde gaae ud, saasnart

hans Liv var slutt. Der er store, bekendte Momenter af Verdenshistorien, som man først tilfulde forstaaer, naar man har seet Stebet, den locale Scene; men her have vi paa Scenen tillige et tro, om end svagt Afbillede af Mængden, der ved hine Leiligheder kunde have handlet, men ikke gjorde det, fordi den ikke følte sig som activ Person, ikke følte sin Aand beslægget med og forpligtet til Menneskehedens store, levende Aand. Jeg veed ikke noget Sted, hvor Fortiden saaledes be-
lyses som ved Foden af Capitolium mellem Roms uforandrede Plebs. Man mindes tungt de sidste Patriciere, der ved Synet af Plebs fik Evne til at døe, men tabte Kraften til at leve og kæmpe. Men naar vi vende os om, see vi fra alle Høider store, gylbne Kors, Tegnet paa det Dusbstaa, der blev bragt, at En var død for de Mange, for at gjøre Alle til Brødre, til bevidste Værn af den samme, store Aand — og netop her, hvor Korsfættens første Tjener er Herre, er det Svage og Daarlige i Fortiden mest blevet bevaret og Kjærlighed, Broderlighed, Aandsfrihed blevet gjort mindst til Sandhed. Ja, det er gammelt og trivielt, men lige nyt og overraskende, naar man er midt i det. Evviva Garibaldi! I Sandhed, Tanken om

ham, der reneft og mest opoffrende, om end ikke klogest, har tjent Forløsningen i vor Tid, trænger sig frem som den eneste Betsignelse, man kan give visse Alhyger.

Ved Enden af Gaden møde vi et fransk Regiment og maae holde stille for at lade det passere. Umiddelbart efter Obersten tilhest gaaer la cantiniere, Markententersten, i en Slags Uniform, en sort, rødskantet Blumex = Dragt, med en Vimpel hængende i en Rem over Skulderen ved Høften. Trommerne røres ikke paa Grund af Helligdagen. Rømerne stirre paa det frigerste Optog, men især paa hende. Det er da ogsaa et besynderligt Syn, en Kvinde paa Marspladsen i Spidsen for et Regiment. Det er en berettiget Hyldest til Cantinierernes saa ofte udsatte Mod og Omhu, men ogsaa ligesom et Symbol paa den levende Rolle, som sandelig Livskraft og Galanteri spiller i det franske Samfund.

Via di Bocca della Verità, Sandhedsmundsgaden, hvor vi nu kjøre ind, er smal, medens Solen tindrer liflig og lykkebebudende paa det Øverste af dens Huse tilvenstre. De alvorlige eller triste Tanker fra Piazza Montanara kunne ikke blive, medens Scenen skifter. Desuden

vil man selv gjerne af med en smertelig Sympathi, der veed sig afmægtig, og Rom kommer En i denne Henseende beredvillig imøde. Den kalder Opmærksomheden hen paa Aarhundreberne, der have tumlet med Menneffenes Skjæbner og forvandlet dem til Sten i store og skjønne Masser. Den er nærved at lulle En ind i det Eventyr, at disse Linier og Buer, dette rige Lys og denne bløde Skjægge er Livet.

Der aabner sig en vid, stille, beshynberlig idyllist-elegist Plads, Piazza di Bocca della Verità. Tilvenstre have vi den ældgamle, byzantinste Kirke Sta. Maria in Cosmedin, tilhøre Vesta-Templet, i Midten en stor Fontaine, der ikke giver Vand.

Hvorfor holder jeg saa meget af dette runde Tempel med dets fine Spiler og underlige, hvidtede Trætag, som man just ikke til dets Prydelse har sat over det? Hvorfor værger jeg mig saa bestemt imod at lyde de Lærde, naar de sige, at det ikke var et Vesta-Tempel, men helliget en anden Gudsdom? Hvorfor vægre vi os Alle derved — thi vi vedblive Alle haardnakket at kalde det Vesta-Templet. For mit Vedkommenbe, troer jeg, er Grunden den, at Templet virkelig har noget Somfrueligt ved sig. Det staaer der i sin eiendom-

melige, hvidlige Marmorfarve, som om det havde Noget at fortælle om en Kvinde i Morgenbragt, eller som om dets Udbyton var beboet af en Kvinde-sjæl, en romersk Jomfru. Eller det siger gennem sin Form og Farve, at engang var der dog Rydighed og Jomfruelighed i Rom, og at det selv er blevet hemmelighedsfuldt bevaret mellem Ruiner for at minde Nationerne om, at den skjønne, sande Kvindelighed er Livsprincippet i Folkelivet. Hvad det end imidlertid siger, er en Slags Musik, og man glemmer Via Montanara. Men hvorfor hedder Pladsen Piazza di Bocca della Verità? Ja, den lille Legende kunne vi da tage med paa Veien. Derinde i Kirken Sta. Maria in Cosmedin's Vestibule staaer endnu en stor rund Marmorplade, paa hvis Midte sees et støbt Ansigt. Det skulde nok oprindelig ikke være støbt, men ophøiet, majestætist, ærefrygtvækkende; men det blev udført i Middelalderen, da man, selv med Bestatemplet for Die, ikke kunde tænke sig endog det Majestætiste og Guddommelige anderledes end støbt. Ansigtets Mund er et bredt Hul, og man havde engang den Tro, at naar Nogen under Afslæggelsen af en Ed holdt sin Haand i dette Hul, og svor falsk, saa vilde Munden lukke sig sammen. Engang

fulde en Kone, der var anklaget for Utroskab imod sin Mand, aflægge Ed paa sin Ufkyldighed, og hendes Elsker — thi hun havde rigtignok en Elsker — udtænkte da et Middel til at sikkre hende mod den farlige Sandhedsmund, Bocca della Verità. Han anstillede sig gal, og da Toget med hans Elskerinde gik til Kirken, foer han til og omfavnede hende. Saa svor hun, at hun aldrig var bleven omfavnet af nogen anden Mand end af sin Husbond og af den Gale. Da det rette Sammenhæng en Tid efter blev bekendt, tabte Sandhedsmunden, der saaledes havde labet sig føre bag Lyset, al Credit.

I gamle Dage og formodentlig endnu paa Virgils Tid, stod her en Lund, hvor efter Sagnet Æneas landede, da han seilede op ad Tiberen for at besøge Kong Evander. Lidt længer inde var det moradsige Sted, hvor Romulus og Remus bleve udsatte og nærede af Ulvinden.

Vi ere nu vest for Palatinerbjerget og ganske nær ved Tiberen, men passere den ikke; vor hele Rejse til Roms gamle Havn gaaer langs Florens venstre eller sydlige Bred. Først kjøre vi ind paa en Quai; men den ligner naturligvis ikke nogen anden Quai i Verden. Tilvenstre styder

Aventinerbjerget sig frem imod os, en vældig, brat
 afftaaren, grøn Masse, 150 Fod høi. Jeg til-
 staaer at have en saadan Forkjærlighed for Aven-
 tinerbjerget, at jeg gjerne kunde standse her for
 at skrive dets Historie, og ved fortelig at berøre
 de mest fremtrædende Træk haaber jeg at gjøre
 denne Forkjærlighed forstaaelig. Paa denne Høi-
 dedstrækning indbragte Ancus Martiu en Coloni
 af Latinere, et driftigt og vindstibeligt Folkeskærb.
 Ved at kaste et Blik paa Kortet vil man bemærke,
 at dette Bjerg tilligemed det ligeoverfor liggende
 Janiculum ligesom lukker for Tiberen, og ved Be-
 liggenheden kom disse Latinere tilligemed deres
 etruskiske Gjenboer til at drive Handel, forestaae
 Roms Handel ad Floden og Ostia. Her udviklede
 sig da et Bourgeois i Mobsætning til det frigerste
 Aristokrati paa Capitolium, Pallatium og Quiri-
 nalet, og her blev Centrum i den store Frihedss-
 kamp, der fik en saa gjennemgribende Indflydelse
 paa Verdensudviklingen. Aventinerbjerget var i
 Kampens Tid Demokratiets hellige Bjerg; naar
 det led Uret i Roms Indre, paa Forum, samlede
 det sig her. Graccherne kom herfra; her havde
 de en Familie-Helligdom. Det store Drama,
 under hvilket Virginia blev dræbt af hendes egen

Fader for at frelse hende fra at blive vanæret af Decembiren Appius Claudius, og som førte til Gjenoprettelsen af Folketribun-Myndigheden, spillede fluttelig her; thi da Virginius med den blodige Kniv i Haanden var ilet ud til Tusculum, hvor en Del af Hæren stod, og havde fortalt sine Kammerater, hvad der var skeet, og bedet dem ikke have Afsty for ham, fordi hans Datters Blod klæbede paa ham, brød Hæren med et Forbittrelsesstrig op imod Rom og tog Stilling paa Aventinerbjerget. En anden romersk Hær stod i Sabinerlandet; da den erfarede det Skete, brød den ligeledes op og rykkede ind paa Aventinerbjerget. Samtidig forlod Demofratiet i den indre Stad Hus og Hjem og vandrede til Mons sacer. Patri-cierne maatte give efter.

Men ogsaa længer tilbage, paa Grændsen af Historien og Sagtiben, har Aventinerbjerget en Rolle som den yngre, svagere Broders imod den stærkere. Her boede Remus; herfra kom han, da han „sprang over Roms Mure“, som Romulus byggede paa Palatinerbjerget. Han sprang over dem, d. v. s. han stormede dem, og Romulus fælbede ham.

I en endnu tidligere Periode, Sagtiben,

har Aventinerbjerget sin Betydning. Her boede Cacus, og oppe fra sin Hule spejdede han efter Hercules, da denne bærer Gerhons Ørne forbi ad den samme Vej, som vi nu have kjørt, og lod dem hvile paa Fjælleben, som nu er Piazza Montanara. Herfra steg han ned og stjal Kvæget, men undgik ikke Hercules, der slog den ildspjendende Nøver ihjel med sin Rølle.

Efter at den hebenste Sagntid er afløst af klar Historie og Klarheden alter aflaget, indtræder den kristelige Sagntid og udpeger Aventinerbjerget som det Sted, hvor Apostlen Peter boede. Man kjennder endog hans Bært, en Jødechristen ved Navn Aquila, der 'til Vøn for sin Gjæstfrihed er bleven gjort til Helgen og hedder St. Aquila.

Nu ligger Aventinerbjerget hen næsten som i den forhistoriske Tid. Det flittige og velhavende Bourgeoisies Huse og Templer ere forsvundne ligesom vel som Remus's lille Fæstning. Tre Kirker ligge ensomt deroppe paa den store Udstrækning, og Veiene, som krydse hinanden, indesluttet af høie Mure, bag hvilke man kan formode haver; men man seer Intet. Bjergets Straaning ned imod os fremviser imellem hyppigt Krat svage Restes af mægtige Anlæg; vældige Murklumper

række frem hift og her; men selv de Værdeste vide ikke, hvad her har staaet. Paa Afhanget mod Vest staaer den røde Levning af en stor Bue, der ligner en Port; maaskee blev Porten sat her, da Claudius udbvidebe Pomoerium, Stadens hellige Grændse, hertil; man kan hazardere at sige det. Intet tydeligt historisk Minde træder frem med Fordring paa Opmærksomhed, saa at man her støder lige imod den friske Urtid, og uwillkaarlig synes, at det gamle Rom berinde med dets historiske Ruiner er meget ungt.

Nu holde Roms Huse op, skjøndt vi endnu have et godt Stykke Wei til Murene. Tilvenstre see vi grøn Mark nedenfor Aventinerbjerget, tilhøre Tiberen. Nogle sorte Punkter vise os Levningerne af den gamle Bro Pons Sublicius.

Tiberen er ganske brun, maaskee af Tordenregnen, som faldt den foregaaende Dag. Men man kan ikke ret gribe dens Farve og beklage, at den er sthg; thi Morgensolen tindrer og spiller paa den med overordenlig Magt. Paa dens høire Bred staaer en Række Huse, Ripa grande, der i Afstand tage sig nette, ja anselige ud, og det Hele har et Anstrøg, som om man var ved en Havn, hvor Liv og Omsætning lige skulde til at

begynde. Der ligger et Dampskib halvt paa Siden, endvidere et Par Baade og Noget, der ligner enten et usædvanligt Dampskib uden Skorsten eller en usædvanlig Mubderpram, og som bevæger sig uden at komme af SteDET. Prægtige Billede paa det nuværende Roms Handel, Skibsfart og Industri! Billede, der ligner en Drøm, hvori man bevæger sig, men ikke flytter sig! Hint Underlige, der rører sig og bevæger to Hjul, er en findrig Fiskeranstalt. Selve Anstalten eller Skibet ligger ubevægeligt, og hvad der synes Hjulskovle, er Net, der ved Florens Magt drives rundt og, naar det er Borherres Villie, fange nogle ganske smaa Fisk, uden at Fiskeren behøver at røre en Haand. Men Historien knytter sig dog ogsaa til denne Anstalt (hvoraf der er flere Exemplarer paa Floren). Thi Belisar opfandt denne Maade at drive Hjul paa, da han i Rom beleiredes af Gotheerne og havde Korn, men ingen Møller. Det var dog uretsfærdigt, naar jeg sagde, at Livet her ligner en Drøm, hvori man ikke kommer af SteDET; thi selve det Factum, at et Dampskib ligger halvt kantret ved Quaien vidner jo om, at den nyere Tid i en af sine Former har været i Rom, og vi have jo virkelig seet et Dampskib — maaskee dette —

høiere oppe paa Floden bugfere to Bramme labebe med Grene og Rvas. Der er Liv eller Livs Mulighed; men skjøndt silbesejdt er det dog som et for tilblik sejdt Varns. Alligevel, i dette Solskin og i denne Luft seer, som sagt, Alt ud, som om det lige var daagnet af Skabelsen og skulde til at nyde Tilværelsen.

Saa breie vi lidt tilvenstre og komme ind paa en prægtig bred Bei eller rettere en høi, stuyggefuld Allee af gamle, livsfriske Elme. Snart see vi i Afstand Monte Testaccio, den grønne Høi, der er dannet af Potteeskaar, uden at Archæologer og Philologer ere istand til at finde tilfredsstillende Dphsning om, naar og hvordan dette er skeet. Den er ca. 150 Fod høi, og havde i forrige Aarhundrede 600 Fod i Omfang; man har senere hortgravet endel for at udfylde Morads og Huller i Omgivelsene. Der er blevet sagt, at Skaarene hibrøre fra de Kar, hvori Provindserne bragte deres Tribut til Rom; men dette er blevet seirrig gjendrevet af Andre, der paaviste, at Skaarene syntes at hibrøre fra Urner, og som deraf sluttede, at Graburner, der efter Aars Forløb bleve udgravne, samlede her. Dette er igjen blevet videnskabelig gjendrevet af Andre, der paaftaae, at

Skaarene gaaſte ſimpelt hidrøre fra, at mange Pottemagere boede her, og atter af Andre, der ſige, at man dog ſkulde have et Sted, hvor Vaſer og Kar, der vare brugte til Vin, bleve hentaftebde. Men hvordan kunde Sligt blive taarnet ſaa høit op? Og ved at grave ind i Høien har man fundet, at de nederſte Lag af Skaar ſee gaaſte friſte ud, ſaa at de ikke kunne have henligget i Regn og Støv, indtil nye Lag kom over dem, og endelig har man derinde fundet en Begravelſe. Hvad er dette for et Lig, og hvorledes kom den Afbøde til at ſaae dette Bjerg af Skaar over ſig? I Mangel af Svar har Phantaſien Lov til at tænke ſig en Begivenhed lig den, da Tarpeia havde forraadt Romerne til Sabinerne imod at ſaae, hvad de bare paa venſtre Arm (Gulbringe); men da Sabinerne ſkulde betale hende for Forræderiet, drog de i Rækker forbi hende og kaſtede, hvad de bare paa deres venſtre Arm, Skjoldene, over hende, ſaa at hun blev dræbt. Eller hvis der i Rom havde været en Oſtraciſme lig den, hvorved Ariſtides blev gjort landſkgtig, kunde man tænke ſig, at hele Romerfolket engang var draget her forbi og med Potteskaar havde afgivet ſine Stemmer. Jeg gjentager, det er blot Phantaſi, vaſt ved den grønne

Høis mysteriøse Smil til os, der her i Rom bestandig syssle med Historie og Digt. Factist er, som man kan læse hos Papencordt, i „Cola di Rienzo und seine Zeit“, at der i Middelalderen blev holdt Ridderstil ved Foden af Monte Testaccio, og at Baronerne, naar de vilde gjøre Folket misfornøiet, vægrede sig ved at afholde Festen.

Hist tilhøre hæver sig Cestius's Pyramide, eller egenlig kan man ikke sige det; uagtet den er 57 Alen høi og 45 Alen bred ved Foden af hver Side, seer den dog lille og uanselig ud af en Pyramide at være, tilbøls vel fordi den ikke staaer frit. Man kunde sige, at den seer ud, som om den bukker sig og grunder over sin Skjæbne: at trehundredre Aar efter at den var reist som Gravmonument for Agrippas Ven, den rige Cestius, skulde Rom behøve en Mur og Muren læne sig til to af dens Sider, og fjortenhundredre Aar efter skulde den ved sin Fod have Rjætternes Kirkegaard.

Af Rjættene, navnlig Protestanter, er det mest Engelske, som ligge her, og den engelske Litteratur har her et særegent bethdningsfuldt Monument, idet to af de tre Digtere, som det engelske Samfund ubarmhertig forfulgte og udstødte, fordi

det vilde have sin Literatur fri for sjønt fristende Sandfeligheb, Bantro og Spot, ligge begravne her. Den tredie ligger i Newstead Abbey, men døde i Missolonghi. De to ere Percy Bysshe Shelley og Keats. Shelleys Liv er saa eiendommeligt, at vi vel kunne dvæle derved, medens vi tjøre forbi hans Grav.

Han hørte til den Slags Engelskmænd, der ere bekjendte for deres brystsvage Constitution. Det er underligt nok, at det mest robuste Folk i Europa skal frembringe saadanne Versmtheder; en Tidlang var det endog Sædvane at antage enhver Englænderinde, enhver Landsmandinde af dem, der nu saa haandfast brøbe sig Bei ved enhver Procession, for brysthøg. Men Shelley synes at have havt Sygdommen paa den mest glimrende Maade; der var kun givet hans Constitution denne Svaghed, for at andre Organer kunde faae et desto rigere Liv. Han var spinkel, men høi; „hans Ansigt var som et deiligt Varns, hans Dine kloge som en stor Digters“; af Frygt for at skulle lide Smerte har han altid Gift hos sig. Da han var sexten Aar gammel, var han allerede paa Grund af sine mageløse Vers, der ikke anerkjendte Biblen, udjaget af det college, hvor han skulde

opbrages. Strax efter besøgte han engang sin Søster i en boarding school for young ladies, hvor hun var sat, og saa her en deilig femtenaars, romantisk Pige, en Gæstgivers Datter, som bildte sig ind at blive holdt i grumt Fangenskab og brændte af Rængsel efter at bortføres. Efter at have talt sex Gange med hende bortførte Shelleh hende, og de bleve viede af Smeden i Oretnagreen. To Aar efter vare de saa ulukkelige, at Shelleh bragte hende og deres to Børn tilbage til hendes Fader. Hun tog kort efter Livet af sig. Trods denne forfærdelige Historie var der i Shellehs Personlighed og i hans Digte Noget, som uimodstaaelig drog Kvinder til ham. Han har selv sagt i et af sine mageløse Vers: „De unge Piger vide, hvad det er for et Onde, hvoraf jeg lider og skal døe. Drømmende see de fra deres Faders Tærskel efter mig, følge mig med deres Blik, kalde mig Broder og trykke med Graad i Diet min Haand.“ — En af dem, hvem han elskede, sluttede sig strax til ham. Da han vilde drage bort til Italien, var der en ung, smuk, rig, adelig, nvgift Kone, der tilbød at ville opgive Alt og følge ham. Han kunde ikke tage derimod. Hvad der nu følger, vil

synes Digt, men er simpel Kjendsgjerning*. „Hun beklagebe sig ikke og gjorde ham ingen Vebreibelser; men da han reisste, reisste ogsaa hun. Overalt fulgte hun hans tilbedte Spor. Fra Toppen af Meisleries Klipper speidede hun efter Baaden, der bar Shelley og hans Ledfagerinde over Genfersøen. Da Digteren kom tilbage til England, fik han længe intet Glimt at see af sin Skjtsengel. Han troede sig forglemt; men det var en synlig Tro, og da han igjen reisste ud, kom han til at indsee sin Feiltagelse. I Rom og Neapel traf han igjen Tegnene paa hendes uforanderlige Omhed, paa den Kjærlighed, der uden selvist Bitanke var helliget ham. Man maatte være mere end et Menneſte for at blive urørt ved en saadan Hylдинг. Shelley grebes af det naturlige Ønske om at gjenssee det blide og yndefulde Offer for hans poetiske Tryllemagt, og et Møde fandt Sted, uden at den, som nu hed Mrs. Shelley, vidste Noget derom. De mødtes etsteds syd for Neapel, nærved Sorrent eller Castellamare, og det maa have været en rørende Beretning, som hun afslagde

---

* Jvfr. Philarète Chasles: Etudes sur la littérature et les mœurs de l'Angleterre au XIXe siècle.

om sin utrættelige, hemmelighedsfulde og usynlige Vaagen over ham. Kort efter døde hun pludselig, som om Forsynet vilde tage dette usædvanlig kjærlighedsfulde Væsen bort i rette Tid, med alle dets Illusioner, i al dets simple Storhed." Shelley, der var saa bange for Smerte og Sygelse, at han, som sagt, altid bar Gift hos sig, omkom 1822 paa en Seiltour i Bugten ved Spezzia. Hans Lig blev fundet, og efter et Ønske, han havde udtalt, blev det ikke jordet, men brændt. Byron og Trelawney fik med Møje Tilladelse til at udføre denne „uchristelige“ Ceremoni i Nærheden af Livorno, og Byron, der altid kom i godt Humeur, naar en begavet Digter døde, sagde nogle dybsindige Ord à la Hamlet, da Shelleys Hjerne spæde. Det er Shelleys Aske, som er bragt hertil og ligger ved Cestius's Pyramide.

Keats døde af Brystsyge, 1821. Paa hans Gravsten staaer den Indskrift: „Denne Grav indeholder, hvad der var forgængeligt af en ung engelsk Digter, som paa sin Dødsfeng, i sit Hjertes Bitterhed mod hans Fjenders ondskabsfulde Magt, forlangte disse Ord satte paa sin Grav: Her ligger En, hvis Navn var skrevet i Vand.“

Pyramiden sees over den grønne Mark en

Stund før vi naae hen til den; Veien gjør nemlig en Bøining og passerer først Pyramiden udenfor Porten. Det er Porta di S. Paolo, som vi nu kjøre ud af; men heller ikke dette kan gøres saa nemt, som naar vi kjøre ud gennem Kjøbenhavns Vold for at tage i Skoven. Først have vi det særeget Maleriske, det Massive i den dybe Porthvælving, den stærke Stygge og den intensive Udsigtslands i Luften udenfor. Derefter sees, at vi have at kjøre gennem to Porte, og af disse er den inderste opført af Belisar, den yderste af Keiser Aurelian og formodentlig istandsat af Gothernes Konge Theodorik. Og igjennem denne Port drog Totila ind, da han anden Gang erobrede Rom, den 17de Decbr. 546*. Hvilken Skjæbne i de saa Skridt, som Hestene gjorde for at bringe os fra den ene Port til den anden! Rom som Verdens Hovedstad, og Rom afmægtig i Barbarernes Hænder! Derom ville vi blive mindede nærmere, naar vi komme ud til Drlogshavnens Ruiner; i dette Dieblis træder det mest frem for Opmærksomheden, hvor livstræt og mat

---

* Denne Dato angives af Sismondi; Gregorovius ansetter Tiden til 548.

trods sin uforgængelige Fasthed denne Mur nu hænger om Staden, fjernt fra dens Bygninger, ligesom en gammel Kjole om en Mand, der engang var fuld. Og dog har hele denne Strækning endnu for kort Tid siden, 1849, hørt Seirsråb, vel ikke af egentlige Romere, men af Italiener, der førte af Garibaldi drog ud og tugtede den neapolitanste Konges Soldater.

Nu slaer Campagnens Vandluft os helt imøde, og snart ere vi igjen nær ved Tiberen — ikke fordi vi have forandret Retning, men fordi Floden atter gjør en af sine Bøjninger —, og forbi Cappellet paa det Sted, hvor ifølge Sagnet Apostlene Peter og Paul toge Afsted, da de skulde henrettes, komme vi til den efter Branden 1823 reopførte, endnu ikke helt færdige St. Paulskirke, der ligger tæt ved Floden. De af Selskabet, som ikke alt have seet den, maae gribe en anden Leilighed til at besøge denne mageløse Dandsplads eller Salon med skinnende Marmorgulv og med dens Skov af Søiler, dette mislykkede Forsøg af den nuværende Katholicisme paa at være ikke blot rig, men ogsaa stjern og majestætisk. Udefra kunne de af Facaden, Klokketaarnet, den hele Form see Bevis paa, at samme Katholicisme heller ikke, naar den

er reduceret til smaa Mibler og tvungen til at spare, forstaaer at være smagfuld. Det var vel, Betturin, smeld med Bibffen; lad os snarest mulig komme forbi dette vidtstrakte, fremragende, forceret-afmægtige Væsen, et af de mange Symboler paa det moderne Pavedømme, som dette, skjæbnesvangert brevet frem af sin egen Natur, udfolder for Verden.

II.

Fra S. Paolo til Castel Fusano.

Hvor liflig Bjældeflengen nu i Stilheden lyder fra Hestene! Nu lægge vi først ret Mærke til, at vi kjøre med Bjælber, ligesom paa Slædefart hjemme, og ibet Tanken saaledes uvilkaarlig føres mod Nord, bliver det os endmere paafaldende, at det er en næsten dansk Egn, vi kjøre igjennem. Den er flad, med blidt bølgende Vaffer, med ung Aft og Elm, der hænger ud over Veien, hist og her med Ved ind til Græs- eller Kornmarker eller endog til en lille Have med Æbletræer. Hvor berømt end Floden er, paa hvis Bred vi kjøre, minder den dog snart En om Suusaa, snart en Anden om Gudenaa. Etsteds slynger Veien sig mellem nedhængende Træer saadan, at vi Alle tale om et bestemt Parti nær Skodsborg. Men saa komme vi igjen ud til et Steb, hvor Hviene tilvenstre glide ned til os i Linier, som kun ere Italien egne; Mandeltræer staae med Blomster og Frugt; middelalderlige Ruiner og antike Minder vise sig; Epheu snoer sig om Træerne; fjernt gjentjende vi de blaae Bjerge om Monte Cavi; tilhøre, paa den anden Side af Floden, have vi en bølgende

Række af hvidlige, glandsfulde Spider, der naae tilbage over Villa Doria Pamphili med dens Pinier og dens Triumphbue til Monte Mario. Nu er Solen alt bleven saa stærk, at vi stige af for at plukke grønne Grene til et Løvtag over os, og nu kommer det til den første Ramp, idet Prior med Rist bemægtiger sig endel af vore Grene og bortfører dem, ligesom nogle af Romulus's unge Venner engang bortførte Sabinerinderne, og vi springe ud og levere en Ramp, hvorunder det tiltrods for Blochs og Runebergs Tapperhed lykkes os at bringe idetmindste en Del af det Bortrøvede udstadt tilbage, hvilket var Mere, end Sabinerne kunde rose sig af. Det bliver os paafaldende, at Farten gaaer videre uden Sang; men dette hidrører, som oplyses, fra, at der tilfældigvis i vor eller første Vogn Ingen var, som kunde synge, og Sangerne, som alle vare komne i anden Vogn, kunde ikke vel aabne Munden for Støv. Alligevel glider Tiden saa mageløst godt. Vor utrættelige D. Petersen, der har udgjort Næringscomiteen, sidder hos Rubsten med Madkurven mellem Fødderne og spørger jevnlig telegraphist Strøberg, Pharmaceuten, der sidder hos anden Vogns Rubst med Vinankeret mellem Fødderne, om det er i god Behold. Un-

bertiden svares Ja, undertiden Nei, Vinen løber ud; stor Forfærdelse, Standsning, indtil vi endelig komme til den Overbevisning, at Telegraphen ikke er at lide paa, hvad den end siger. Det er forresten ingen Spøg; Ankeret indeholder sexten Mezzoer Dydsvin!

Det koster nogen Umage at forestille sig, at den Bei, vi nu kjøre paa, engang var saagodtsom, en Gade, der naaede fra Rom til Ostia. Fremme, der komme til London, undre sig over, at Byen synes aldrig at ville høre op, at man kjører uafbrudt mellem Huse fra City langs Themsen til Greenwich, ja langt videre. Men i London og dens suburbs kommer man forbi smaa Huse byggede af Teglsteen, medens paa denne tre Mile lange Bei den ene pragtfulde Marmor-Villa afløste den anden. Det er nu Altsammen jevnet med Jorden, opløst i Støvet, der reiser sig under Hestenes Hov, og Synet af denne Bei kunde vel give den engelske Architect Sir John Soane Ideen til en Phantasi-Tegning, forestillende en Bild paa Ruinerne af Londons Byrs*.

---

* Tegningen hænger i Soanes Museum og har formodentlig givet Macaulay Anledning til sin Yttring om Fremtidens Nysælender paa Londons Ruiner, der tidt citeres.

Omtrent paa Halvveien er en Ofterie med det lidet indbydende Navn Malafede (Svig), og lidt derfra komme vi paa en antik Bro over en Aa. Noget videre frem findes tilvenstre Ruiner af en antik Vandlebning.

Efter halvtredie Timers Rjorsel raaber den Forreste: „Havet!“ og vi fare Alle op for at see det; men endnu bestaaer Skuet kun i en fjern, hvidlig Stribe. Eggen, vi kjøre over, er lav og tillige trist: en uoverskuelig, graalig Flade med isprængte mørkegrønne Pletter, dels Sumpe, dels Krat eller Skov. Tilhøre, paa den anden Side af Floden affjæres Udsigten af en lav, nøgen Høj-række, der stjder lodret ud mod Havet; tilvenstre taber Blikket sig i en sortgrøn Flade, om hvilken vi erfare, at det er Skov. Der er noget Primitivt, og især noget Ikke-Italiensk, ved dette Syn; man kunde troe, at man kom til en ubekjendt eller nysopdaget transatlantisk Kyst, hvis man ikke saa godt vidste, at man nærmer sig Steder, som Historien efter storartebe, larmende og voldsomme Scener bødstræt har forladt og overgivet til Elementerne. Smidlertid er det vistnok herfra, at man skal begynde Studiet af Roms ældste Historie; her peger Alt tilbage paa den Tid, da

Campagnen lige til Soracte og Monte Cavi endnu var S, Blanding af Tiberen og Havet, og da Civilisationens Historie begyndte med, at den en Mil brede Tiber brød sig Vej gennem Decima-Høiderne — som vi nys have passeret — fik Luft, trak sig ind i et snevert Leie, gjorde Plads for Skov, for Dyr og for Mennesker.

Nu dukker lige foran os Noget op, der ligner en By, det er Ostia. Skulde man ikke troe, at det var en By? Der er et midbeladent Fæstningsværk, især bestaaende af et massivt, smukt, rundt Taarn med svære Machicoulis, og man skulde altsaa antage, at der var Noget at forsvare. Men det er saa at sige kun Coulisser til en By; bagved ligger saagodt som Intet; Fæstningen har den Opgave at forsvare sig selv mod Tiden; forresten er det dens Pligt at forvare endel Galei-slaver. Der er en lille Garnison og en Kirke, naturligvis. Man seer sidstnævnte tilvenstre, naar man kører ind ad „Byens“ Port — et lavt og snevert Hul i den gamle Mur, der paa den indre Side tjener til Væg for Byen — og ind paa Byens Torv, der er som Gaardspladsen i et Gæstgiversted. „Byen“ bestaaer af et Par Huse, hvis civile Befolkning nok udgjør 16 Mennesker.

Det største Hus er Bispeboligen, som staaer tom, fordi Biskoppen af Ostia tillige er Biskop af Velletri og i mange Tider har resideret der. Det er en saadan By, at et lille Selskab for at besøge den paa en Dags Tid maa tage Levnetsmidler med. Det vil imidlertid længe blive vedligeholdt som Sagn mellem Roms Skandinaver, at Bispen og Runeberg en Dag i afvigte Marts Maaned pludselig gif derud, ankom henad Aften og overnatte der. Vel kunde de ikke faae et Stykke Kjøb at spise, men derimod en hel Gjed, som de i Løbet af denne og næste Dag spiste „fra inden af udad“. Byen var endnu, efter en Maanedes Forløb, ikke kommen sig efter denne Lurus; vi saae ikke en eneste Gjed. Runeberg er stadig udtømmelig i sin Pris af Galeislaverne, der frelst hans Liv, fordi de nemlig sov tæt ved ham uden at flaae ham ihjel. Vi saae Intet til dem, men hørte dem senere, henad Aften, fromt, men ikke stjønt, bede Ave Maria inde i Castellet. Af Byens øvrige Indvaanere saae vi omtrent kun Halvdelen, Gæstgiverkonen i Døren og hendes Mand bagved hende, samt tre eller fire sygelige, forkrøbne Røse, der vilde bære vor Bagage. Vi holdt et kort Rigsraad med os selv og vore Bet-

turiner og besluttede at opføre Besøget i det gamle Ostias Ruiner til efter Frokosten. Da vi kjørte ud og svingede om Vhen, saae vi klarlig, at skjøndt ifølge Geographien Tiberen ved Ostia falder i Middelhavet, ligger „Vhen“ dog hverken ved Floden eller ved Havet, men som en Medusa eller Blæksprutte, der er bleven kastet paa Land og glemt af Bølgerne, visken og fortorret i Solskinnet.

Vi kjøre altsaa til Castel Fusano, i Pinieffoven.

Ja, der er omtrent en Hjerdingvei fra Ostia, tæt ved Havet, en Pinieffov. Man kan være saa underlig dum. Jeg var af de Pinier, der fra Rom sees paa Doria Pamphilis Høider, og af dem, der noget udenfor det franske Akademi synes at staae stille hvilstende og betænksomt stuende ud over Bjerg og By, bleven bragt paa den Forestilling, at Pinierne levede ensomt i smaa Familiegrupper; jeg havde i Afstand glemt, at det var Naaletræer; jeg havde vænnet mig til at tænke paa deres lette, fine Krone som en Dameparasol, og paa deres ligesaa lette og yndefulde, undertiden ranke, undertiden svagt bøiede lyse Stamme som som en Gazelles Hals, og jeg havde aldrig ret

tænkt over, hvad jeg tænkte, eller undret mig over den sære Forbindelse af Gazelle og Parasol. Saa feer jeg med Et en vidtstrakt, mørkegrøn, alvorlig Skov af Pinier, ligesom en Nation eller en Folkestamme, der i Ensomhed havde søgt Ly for Verden, og istedenfor Parasoller syntes de tætte Kroner at ligne et mægtigt, frigerst Skjoldtag. Man kunde troe, at ved Sjælevanbring vare de gamle Romere blevne til denne Skov og stode her i den Slagsorden, der overraske Kong Phrrhus.

Men snart vare vi i Pinieskovens Stygge, tætved det barocke lille Jagtslot, der tilhører Familien Ghigi, og fik alvorligere Ting at varetage. Ret ligesom en Hær, der under sin Marsch kommer til en Plads, hvor Generalen byder Holdt, spillede vi ingen Tid med at berede vort Maaltid. Med vældig Arm løftede Samsons Fader, Carl Bloch, den hele Madkurv ud af Vognen, hvorpaa jeg Uværdige hjalp ham med at bære den et Stykke Wei. Men ret ligesom en Soldat, der finder Krigslivet besværligt og længes efter de magelige Dage i Hjemmet, deserterede jeg snarest mulig fra denne vanskelige Bestilling og blev afløst af Unglingen, hvis Haand meisler Obysesens og Kalypsos eller, vil Gud, engang skal meisle dem i Marmor —

in short, som Mr. Micamber vilde sige — Prior. Snart have vi fundet en Høi beskyyget af Pinier og med Udsigt — thi uden Udsigt kunne Kunstnerne ikke spise —; Priors Plaid bliver breidt som Dug, Servietter blive lagte derover, vi gaae tilborøds paa gammel-romersk Vis, nemlig lægge os, og Kurven udsender sin Fylde af: Brød, Æg, Svinke, Dre- og Rammesteg, Ost, Appelsiner, Rosfiner og Mandler. Det er Synb, at jeg saa pro-saisst beskriver Kurvens udstrømmende Indhold. Det havde en Poesi, som kun den kan forstaae, der Kl. 5 om Morgenens har drukket Kaffe og derpaa kjørt fra Via Felice til Pinieftoven. Mens jeg nød denne Poesi, havde jeg stor Lyst til at besyngte den i Hexametre; men da jeg havde nydt, var Lyften borte. Smidlertid var Vinankeret forlængst kommet tilstebe, og stjøndt Vinen glæbede vore Hjertes, gjorde Ankeret os næsten tungsindige; thi det syntes med Rarrigheb at hbe den røde Drueslob, der skulde være deri. Forgjæves udregnebe vi, at sexten Mezzoer ere omtrent thbe danske Potter, og at der følgerig var næsten to Potter til Mandø; Ankerets underlige Tegn gjorde os forsigtige, og vi lovebe hverandre at drikke libt, for at vi ikke skulde være uden Vin til vort Mid-

dagsmaaltid. Alligevel vare vi i et prægtigt Lune; vor lille Resignation hang kun om vor kammeratlige Glæde som et let Slør over et smukt Ansigt; vi beværtede vore Betturiner og gjorde et Par Hunde lykkelige med Affaldet.

Efter en kort Siesta brøde vi op til Havet. Veien, der med sine brede Lavastiser seer ganske antik ud, løber i lige Linie gennem Skoven til Havet; men vi kunde desuagtet ikke see Vandet, fordi en høi Sandklit strækker sig tværs for Veien. Da vi nærmede os Klitten, bleve Nogle utaalmodige og løb trods det brændende Solskin og det hede Sand op ad Høien; de to Første, der kom op, raabte Hurra, svingede med Hattene og forsvandt; de to Næste stode et Dieblis stille, strakte Armene mod Himlen og forsvandt. Jeg fulgte næst, og jeg tænkte: De see Havet, det maa være et heiligt Syn; men, alligevel, da jeg kom op paa Brinken og saae, før det i mig. Jeg faaer aldrig Ord til at beskrive den store, simple Skønhed: det dybtblaae, friske, i Solen tindrende, ubegrænsede Middelhav, hvorfra en let, frisk Vestenvind stod ind, og den alvorfulde, sandede, nøgne Røst med dens svagt bølgende Sandhøie og dens Indfatning af mørkegrønt Buskads. Trods

Alt, hvad erfarne Folk i Rom havde sagt os om Badnings Farlighed paa denne Aarstid, og trods Manglen paa al mulig Badecomfort vare vi efter faa Diebliffes Forløb ude i Havet. — Ah! — Jeg har kun en Interjection til at beskrive det.

Saa, det var lifligt, skjøndt for mit Vedkom-
mende blandet med en ganske besynderlig dishar-
monisk Følelse formedelst den bratte Overgang fra
attraaløs, beundrende Skuen til rent legemlig
Nydelse. Jeg forklarer Fornemmelsen paa denne
Maade, hvorvel den var aldeles eienbommelig og
laa udenfor al Erfaring. Hvor forfristet jeg end
var af det deilige Bad, kunde jeg dog ikke igjen
faae Syn paa Havets Storhed og Skjønhed, men
faae det som en stor blaa Badekumme indfattet
i heft, tindrende Sand. Olrik og Kjeldberg søgte
Op under Buske for at tegne, Andre flentrede om
„for at nyde Soluften saa længe som mulig“, og
jeg gik da ene tilbage i Skoven, lagde mig under
et Træ og luffede Vinene — da saae jeg pludselig
igjen Havet i dets hele Solglands og Majestæt,
fornam dets Uendelighed, den hvide Rhytstræknings
alvorsfulde Tausked, mine Benneres Raab, der
forvandt ligesom opslugte af Stilheden. Villedet
tindrede saa pragtfuldt og mægtigt, at dets Glands

gik ind i mit eget Væsen og forvandlede mig, saa at jeg uvilkaarlig erindrede og anvendte Anastasius Grüns Digt:

„Es lag ein kräftiger Jüngling
Am blühenden italischen Strand,
Zum blauen, ewigen Äther
Das flammende Auge gebannt“;

men idet jeg atter aabnede Dinene, fandt jeg hverken mig selv som Jüngling, ei heller noget Flammende i mig, der kunde udstraale af Dinene, hvorimod jeg saae, at jeg laa i en Skov, der ikke egentlig var smuk, under Træer, der snarest maatte kalbes melancholiske eller monotone, med grove Træk, paa tarveligt Græs uden Blomster. Jeg mærkede da, at Gudinden Maja drev sit Spil med mig, som hun saa ofte gjør i Tilværelsen, idet hun forhindrede, at den Skjønhed, som paa Afstand synes at være, bliver til fuld Virkelighed. Reiste mig da og gik ud af Skoven eller til en aaben Plet med en Høi og fik da igjen Syn paa Pinieskoven som Slagorden under opløste Skjolde. Men nu vilde det paa ingen Maade være en romersk Slagorden; det var Helvetiernes, saaledes som Cæsar har bestrebet den, da de fra Dalen rykkede frem imod de romerske Regioner paa Høien

nær Genfersøen, kæmpede saa dødsmodig og bleve tilintetgjorte.

Sagen var, at jeg var husvild. Jeg havde forberedt mig paa at komme til Ostia og omliggende Ruiner; men denne Skov var en uventet Tilgift, og endstjændt jeg vidste, at jeg maatte være paa berømt Grund, vidste jeg ikke, hvori Berømtigheden bestod. Dette kan let hændes i Italien og medfører en pinlig Fornemmelse, en urolig og frugtesløs Flagren af Phantasien. Jeg fremtog Notitser, som jeg for længe siden havde samlet om Ostia, men næsten glemt mellem Mængden af Optegnelser, som man maa gjøre, og som ofte ikke ret vække Ens Opmærksomhed, før man er paa Stedet, hvor de høre til. Der var til min behagelige Overraskelse et Citat af Virgil, Begyndelsen af 7de Bog, som beskriver, hvorledes Æneas paa sin Vej fra Troja kom seilende til Latiums Kyst og Tiberens Munding. Det var Morgen. „Havet var rødt af Solstraalerne, og fra den høie Æther glimrede Aurora i sin Rosenkarm. Fra sit Skib saae Æneas en udstrakt Skov. Igjennem Skoven flød Tiberen i yndige Bugtninger, med hvirvlende Hæst og med meget, gult Sand. I Skoven lød Sang af mange Fugle.“ Æneas gik iland, slog

Leir og fælbede Træ i Stoven. Her, i denne Pinieskov! Vel sandt, den skulde ifølge Virgils Beskrivelse være ved Tiberens Munding, en Hjerdingvei høiere mod Nord; men den „umaabelige Skov“ (ingens lucus) maatte dog ogsaa have strakt sig over dette Sted, og under de senere Kampe, langs Rhsten, mod Rutulerne og deres Konge Turnus havde Kampraabet lydt her. Hvilken besynderlig Fornemmelse at kunne, om end kun gjennem Digt og Sagn, ligesom røre ved Personer fra Iliaden!

Derefter fulgte Antegnelser om de Ruiner, vi skulde besøge; men det er bedst at vente med dem, indtil vi see Steberne, og naar Deltagerne i Toget nu skulde finde, at jeg veed Mere og har det, jeg veed, i bedre Orden, end da vi vare sammen, saa ligger det i, at der, mig bekendt, intet Fuldstændigt og Sammenhængende er skrevet om Ostia, og at der saaledes er en Mængde Oplysninger, som man først savner, naar man er paa Stedet, og som man senere har en Fornøielse af at søge i historiske Værker og gamle Krøniker. Det varer forresten lidt endnu, inden enhver af os faaer Anledning til at give sit Bidrag til den fælles Viden. Sandheden er nemlig, at vi, da

vi atter samlede, opførte en Kampleg paa det Sted, som Anchises's og Venus's Søn og Dibos Elster havde poetisk helliget med sin fabelagtige Nærværelse for 3300 Aar siden. Vi havde en Artillerikamp med Piniekogler, og efter at have udfoldet stor Tapperhed og — for at spare paa Vinen — slukket vor Tørst i tvethdig rent Vand, der blev bragt os i en tvethdig ren Spand (hvad maaskee stakkels Æneas ogsaa havde maattet gjøre i en snever Bending), stege vi tilbogs og førte tilbage til Ostia.

III.

Det gamle Ostia.

Udenfor det moderne Ostias Castel, som vi senere ville opholde os ved, forlade vi Bognene og gaae tilhøre ad en sandet Markvei i straa Retning mod Floden. Efter at have gaaet omtrent en Hjerdingvei komme vi da ind i en By, der i saa Skridts Afstand ikke kunde sees, fordi det øverste af den er forsvundet, og fordi det græsbevogede Sand udenom den ligger 3 à 4 Alen høiere end dens nu udgravede Grund. Vi gaae paa en Gade af brede, uregelmæssige, men vel sammensføjede Ravasten; hist og her sees Hjulsporene af de Bogne, som førte der for 16—1800 Aar siden. I denne Del af den gamle By har dog ikke boet Levende; vi ere i en særegen Forstad, Begravelsesstaden, og paa begge Sider staae lave Mure, Revninger af Huse, som man — for at anvende et moderne Udtryk — brugte til Kirkegaard. I Husene paa Gadens høire Side, som vore Architecter strax af Murværket skjønte at henhøre til Republikens og Keiserdømmets Tid indtil ca. Hadrians Regering, sees Aftekruffer 3: Eigene bleve

brændte. Krufferne staae i Rhynger paa 4, 5 Stykker eller flere, temmelig ubestadige. Paa Gadenes venstre Side, der af flere Tegn sees at være fra en yngre Tid, 2det til 5te Aarhundrede efter Ch., er der i Reglen opad Siderne og paa Gulvet murede Senge, hvori Ligene bleve lagte ubrændte. Heraf at slutte, at vi staae imellem to Culturperioder, imellem Brændsalderen og Høi- eller Begravelsessalderen, vilde være meget tiltalende for Forestillingen, men noget voveligt, eftersom man langt inde i den classiske Hedenold finder begge Begravelsesmaader jevnfides, og bl. A. have vi vel Alle med stor Interesse oppe i Vaticanet seet den Sarkophag, som i 1781 blev opdaget i Scipionernes Gravhøi, og hvori laa Skelettet af Scipio Barbatus, Scipio Africanus's Oldfader, død ca. 290 før Ch. Men alligevel hviler der en sær Høitidelighed over denne Gade, hvor saa mange og ikke blot forskjellige, men dødsfjendtlige Aarhundreder -- thi, at Christne ligge tilvenstre, kan ikke betvivles -- have henbragt deres Døde, og hvor de ligge i det stille, sandede Døe nær det uendelige Hav ret som i Ewighedens Forgaard. Indtrykket forøges, hvis man paa Stedet

mindes Dantes Vers (Skjærsilden, 2den Sang, B. 100—102):

„Og mig, som nylig stod ved hine Strande,
Hvor Tiber i det klare Vand sig følger,
Førte han venlig med sig over Både“ —

hvilket figter til, at „alle Sjæle, der skulle gennemgaae Skjærsildens Luttring, indfribes ved Mundingen af Floden Tiber“*. Uden at have været i Ostia og uden at vide Noget om denne Gravstads Tilværelse, men i mægtig Nationalfølelse og i dyb Tro paa Tiberstaden som kirkeligt og politisk Midtpunkt for Verden, henlagde Dante „Sjælernes Udslibning“ til dette Sted, hvor vi nu finde de tomme Afsekrupper og Vigsenge.

En Mængde Brudstykker af Søjler, Capitæler, Marmortabler o. besl. er samlet paa Gaden. Hvad der havde literair eller kunstnerisk Betydning, er bragt bort, hvilket jo efter Omstændighederne er ganske rigtigt, thi endt intet Sted kunde være mere passende end dette til at see en Række af de Vilde, hvori den antike Hedningedom neblagde sine dybsindige Forestillinger om Døden, og hvis Betydning læstes i Mystierne. Jeg

---

* Molbechs Oversættelse.

saae intet andet Billede af den Slags end et Mosaikgulv i et af Husene tilhøre, hvor Pluto farer med Proserpina ned i Underverdenen. Af en saadan fort Pluto — der for de Antike ikke var forenet med noget Begreb om Ondt, men kun med Forestillingen om Jordens skjulte Dyd, hvor det Forgængelige hviler før Forryggelsen — kan man see, hvorledes Jandens Skikkelse opkom hos de Christne.

Hist og her kan man see, at Husene have haft to Etager; men i øverste Etage har der hverken været Afstakker eller Vg. Maaskee har den i Reglen været aaben, en Terrasse, hvor man anbragte Blomster, og hvor Familierne paa Helligdage gif ud, besøgte deres Døde og saae ned paa Folk, der kom reisende fra eller til Rom — thi det var Veien til Rom. Man bragte ikke sine Døde til et affides Sted, men holdt dem nær Livet og Færbelsen og viste dem megen Væfrugt.

Gravstaden skilles fra den egenlige By ved en lav Sand- eller Jordbølge, hvor rimeligvis engang Befæstningsmuren stod, og igjennem en Abning, der endnu viser de svage Levninger af en Port, gaae vi ind i de Levendes By. Indenfor Porten har der været en aaben Plads med

et Springvand. Vden selv ligger imidlertid ikke saaledes afbækket som Gravstaden; dens Gader ere enten endnu helt begravede eller afbrudte og stilte fra hinanden ved uregelmæssig bølgende Jordforhøjninger, hvorfra hist og her Murbrokker rage op. Hvad der er udgravet, er mest lave Mure og Mosaisgulve, som man maa have de Lærdes Forklaringer til at finde Rede i, hvis de Lærde ikke ere uenige og gjøre En forvirret. Naar man gaaer i straa Retning mod Floden, vil man snart paa Gadens venstre Side finde et firkantet Hul, som man uden Lærdom kan interessere sig for. Her har boet en Vin- eller Oliehandler; thi de store Amphoræ, Vaser eller Dunke af Ler, hvori man opbevarede Vin og Olie, og som man for Kjærligheds Skuld nedgravede i Sand, staae endnu urørte. Hr. J. Kornerup omtaler i sine interessante Breve fra Spanien* som Noget, der var ham paafaldende i Murcia, „de saakaldte tinajas, Vaser paa 2 Alens Høide og 1½ Alens Gjennemsnit, som nedgraves halvt i Jorden og tjene til Opbevaring af Drickvand.“ Den samme romerske Skif, som vor Landsmand hist saae levende i Roms gamle

---

* Skilbringer fra Spanien af J. Kornerup, 1860, Pg. 60.

Provinds, finde vi her begravet i Roms ælbste Orlogshavn.

Noget dybere inde tilvenstre er Theatret eller dets ringe Rester. Man seer i Bue Spor af Tilskuerpladsen og lidt af Scenen.

Idet vi igjen gaae tilbage og fortsætte Veien tilhøire paastraas mod Floden, finde vi paa Gadens venstre Side tæt op til en thnd Hvedemark en Række Mosaitgulve, hvis Mønstre i høi Grad vække vore Maleres Beundring, saa at de strax give sig ifærd med at tegne. Efter det første Indtryk, og naar man erindrer, at man staaer i en gammel Søstad, antager man, at her har været en Slags Børs eller en rig Handelsherres Hus, og Forestillingen om, at her har været Familieliv, vækkes end stærkere derved, at man tæved, mellem Bevninger af en lille Stue, finder en muret Indretning, der ligner et Arnested. Det saae virkelig ud, som om der nylig kunde have været Gryde over; men da vi undersøgte det, viste sig en anden Slags, ikke blot antiikt, men ogsaa moderne Familieliv, idet en Mus, der var i interessante Omstændigheder, sprang op af sin Rebe derinde i. Vi gik hurtig bort for at lade Fruen komme hjem igjen i Ro, og da vi raadførte os med de Lærde, fik vi den Forklaring,

at Steedet havde været en Palestrea eller Fægtestole med tilhørende Bade beliggende et Par Trin nedenfor. Et Mosaitgulv af grovere Slags end det, der sydselsætter Malerne, har hørt til Palestreaens Atrium eller Forsal. I en Nische blev fundet en hovedløs Figur med Spor af stærk Bemaling og med den ene Fod eiendommelig afflidt. Statuen forestillede, antager man, en Guddom, hvis Fod af de Troende blev kysket ligesom den middelalderlige Broncestatue af St. Peter i Peterskirken, hvis Fod er slidt paa lignende Maade.

Tæt op til denne Palestrea med dens Thermer støder en Plads med Levninger af et Mithræum eller Tempel for den hemmelighedsfulde Mithrasdyrkelse. Vi have i Vaticanet seet Fremstillinger henhørende til denne Dyrkelse: En Thr, der synes indhentet i Løbet og synker sammen, idet en stjern Ungling i pørggift Hue (Mithras), der har naaet den, sætter sit ene Knæ paa dens Ryg og stifter den med en Kniv i Siden af Halsen, medens en Hund sluker Blodet, der risler ud af Saaret, en Slange kryber ved Siden af og en Skorpion saa stor som en Krebs bider Dyret paa et smfindtligt Steb. I Vaticanets Dyrsal sees paa en lignende Gruppe en Ørn istedenfor Krebsen. I Louvre er

der et Vasrelief, hvorpaa der ved det udstrømmende Blod er skrevet: Nama Sebesio, hvilket af de Sanskritlærde oversættes ved: Tilbedelse af det Rene. En fjerde Modification af samme Fremstilling nævnes af Furtwängler*; men det Billede har jeg ikke seet. Mithras=Fremstillingerne fængsle altid Beskueren formedelst det Orientalst=Mysteriøse, som hviler derover. Forklaringerne, som man kan læse sig til, tilfredsstille ikke. Mithras er oprindeligt hos Perserne den Genius, der er Solen nærmest, men gjælder senere ogsaa som Repræsentant for selve Solen, Lyset, Aanden. Han offerer Dyret, den raue Naturmagt. Hans Tilhængere maae underkaste sig visse Prøvelser, før de blive „Mithras=Soldater“ og paatage sig den Opgave, „at overvinde det Naturlige“. Furtwängler tilføjer i det anførte Værk en Forklaring, ifølge hvilken Mithras er Mægleren mellem Ormuzd og Ahriman (Guden og den materielle Verden); Dyret forestiller den legemlige Menneftenatur; Slangen er Ahriman, der forhen har gjort Dyret urent; Dyret offres af Mithras for igjennem

---

* Die Idee des Todes in den Mythen und Kunstbildern der Griechen, Freiburg 1860, S. 17.

Døden at komme til et høiere Liv. Alt dette ligner bethydelig bibelske eller christelige Forestillinger, og seer man igjen paa Billebet, er man uvilkaarlig indtaget imod en saa vidtgaaende eller i saadan Form fremført Udtydning. Man gribes paany af det Mystiske, af Tegnene paa den orientalske Vængsel efter den ubekjendte Land og dybe, angstfulde, beundrende Grublen over det mægtige Regemlige; man paamindees ogsaa om Sammenhængen mellem visse christelige Forestillinger og ældre Naturreligioners Philosophi; men man føler tillige bestemt, at naar denne Tankefuldhed skal søges bragt i System, maa det helst stee i Ord, der ikke ligne de testamentlige, forbi et væsentligt Element øiensynlig er fjernt fra Mithras: Sind og Sands for det egenlig Mennefselige og Guddommelige, Kjærlighed til Mennefsene.

Denne Gudsdyrkelse blev bragt til Rom ca. 70 f. Ch. af ciliciske Sørøvere, som Pompeius havde taget tilfange. Senere kom Præster fra Persien, og Mithrasdyrkelsen tog under Reiserne et mægtigt Opsving. Tiberius havde paa Capri et Tempel for den; under Trajan blev den officielt anerkjendt som Del af den offentlige Gudsdyrkelse. Heliogabal skal have offret de smukkeste Børn, han

kunde finde, til Mithras; men dette Barbari blev dog ikke senere efterlignet. Dyrkelsen blev forbudt Aar 378, da Christendommen havde faaet saa megen verbølig Magt, at den kunde forfølge.

Her har, som sagt, været et Tempel for Guden. Ruinen viser en aflang Hal med en Apse, i Hallens Midte er et Alter og et halbrunt Hul, hvori Offerdyrets Blod løb ned. Der er en latinsk Indskrift, som siger, at Caius Caelius Hermæros, antistes hujus loci, dette Steds Forstander, oprettebde det paa sin Bekostning, de sua pecunia. Der er en anden Indskrift til Guden af L. Agrius Calendis. Ved Altrets Sider fandt man Statuer af Mithraspræster.

Idet vi fortsætte vor Vej til Floden, finde vi Spor af, at der har været en Landingsplads; Nogle mene endog, at det har været Havneporten, Porta marina. Tætved skal have været et stort Oplagssted, Emporium; saaledes udthder man de uskjendelige Levninger. En af Architecterne gjør os opmærksomme paa en Sagttagelse, han har gjort ved flere Ruiner i Nærheden af Floden. Det staaer i Sten næsten saa tydeligt, som om det var trykt, at vi ere i en By, der har levet et fattigt Liv ovenpaa et rigt og stærkt; thi der er Murværk,

hidrørende fra offentlige Bygninger, Vandledning-
er o. desl., som oprindelig vare af fortræffeligt Ar-
bejde, men hvorpaa senere er blevet mangelfuldt
og daarlig repareret.

Vi have hidtil gaaet og seet ned for at finde
Staden og blive pludselig med Overræffelse op-
mærksomme paa, at i nogen Afstand tilvenstre en
rød, høi, firkantet Bygning seer ned paa os. En Al-
muesmand, der kalder sig Cicerone, har hele Tiden
fulgt os og, hver Gang vi samlede, nærmet sig i
den Tro, at vi behøvede ham. Nu seer han af
vore Miner, at der er Noget for ham at fortjene,
og jeg finder, at det er bedre at spørge end være
stolt. Han svarer: Det er Jupiter-Templet.
Svaret var galt; men det ledte os paa rette Wei.
Sagen var, at Ingen af os, om vi end havde
læst Noget om Ostia, havde faaet den Forestilling,
at der fra Oldtiden var levnet en saa høi Byg-
ning, hvorimod vi vidste, at en vis Ruin havde
faaet det urigtige Navn Jupiter-Templet. Et
Tempel har det været, og hvad der nu staaer, og
som er fremstillet paa vedlagte Tegning, er kun
Cella'en, den indre, murede Helligdom, hvor
Gudebilledet stod. Der kom kun Væs ind gennem
Døren; hvo der i Middelalderen eller Renais-

fancetiden har benyttet Ruinen, naturligviis som Fæstning, og brudt Vinduer m. M. deri, kan jeg ikke angibe. Murbærket er fortræffeligt, siensynlig fra den gode Rejsertid. Det var i Glandstiden beklædt med Marmorplader, og udenom Cella'en stode Søilerækker. Foran Indgangen var en særskølet Forhal, og foran denne en vid, rund, aaben, af Søiler omgiven Plads, en Forsamlingsplads eller en Slags Forum. Ved Indgangen og paa Gulvet viser Cellaen endnu Spor af det pragtfulde, farvede Marmor, hvormed den var udstyret. Af en Forhøjning kjendes Altret eller Gudebillebets Piedestal. 3 Nicher, to runde og fire firkantede, have staaet Statuer. Under Bygningen — der er ca. 68 Fod lang og 60 Fod bred — findes Hvælvinger. Det er mærkeligt nok, at Navnet Jupiter-templet ligesom ved Tradition har knyttet sig til denne Bygning. Man veed af Historien, at Castor og Pollux især bleve hædrede i Ostia, at de, som en Katholik vilde sige, vare Byens Skytspatroner, og at Mangfoldige valsefartede til deres Tempel. Man kunde heraf synes berettiget til at slutte, at dette Tempel, der stod høit, i Midten af Byen og ved sin Masse beherskede den, var helliget dem. Men jeg siger ikke dette for at vove mig ind

mellem Archæologerne med en lærb Gisning. Jeg veed, at dette er ligesaa farligt som for en Uvedkommenbe at træffes paa den londonfke Stock-Exchange (Fondsbørs) i Vørstiden: han bliver strax sat paa Døren.

Atter gaar vi nedad mod Tiberen og fortsætte vor Bei langs Floden forbi Fordhøje, der endnu ikke ere udgravebe, og naae endelig Torre Boacciano, Ruin af et antikt Taarn, der i Midbelalderen blev brugt som Fæstning. Vi kunne ikke komme ind, af to Grunde: først, fordi Custoden, der har Nøglen, boer etsteds paa den anden Side af Floden, og dernæst, fordi der ingen Trappe er foran den høje Indgang. Næved Taarnet er en rund Fordybning i Terrainet, og her mener den lærbe Nibb*, at den romerfke Flaabe for ca. 1900 Aar siden laa for Anker, da den blev tagen af ciliciske Sørøvere. Det er en Tanke, der tiltaler Phantasiaen, og jeg vil antage det, hvis den lærbe Nibb eller hans Arvinger ville gaar ind paa min Idee om Castor- og Pollux-Templet. Men jeg bør dog tilføje, at Andre holde for, at Stedet var en Rosseplads.

---

* Viaggio ne' contorni di Roma.

Nu er der ikke Mere; her holder Øen op; videre mod Vest er Intet uden Sand, og det eneste Levende i dette Øde er den gule Tiber, der imellem lave, sandede og græssbevogede Bredder, 40 à 50 Alen bred, glider forbi ud til Havet. Beskinnethet af Solen synes den ensomme Flod at kaste et mysteriøst-vidende, trist eller ondt Blik paa Mennekens Færd, naar de, selv fylde med Fremtidshaab og Livsbegjær, travle omkring mellem de Mennekehjem, som den for Artusinder siden har seet blive reiste, plyndres, stjændes, forgaae og blive forglemte.

Hvilkken er da denne døde og begravne Øes Historie? — Vi kunne mindes dens Hovedpunkter, idet vi gaae tilbage til det moderne Ostia, hvortil vi nu have en lille halv Mil.

Saa snart Rom under Ancus Martius, eller for ca. 2,500 Aar siden, havde strakt sine Erobringer til Rhsten, sendte man en Coloni her til Tiberens Udløb og anlagde en befæstet Stad, dels for her at have en Havn, dels for at sikke sig den vigtige Saltilvirkning fra den lille salte Sø i Nærheden. Denne lille Sø strakte sig øst og sydøst for Ostia ned til Skoven (ved Castel Fusano) og stod i Fortiden gennem en kort, bred

Na eller Canal i Forbindelse med Havet. Nu er Naen næsten tilfsandet, og Søen er et Morabs, som findes betegnet paa vort Kort (Pg. 42) med Stagno di Ostia, det stillestaaende Vand ved Ostia. Men endnu indeholder Morabslet Salt nok til Salinerne.

Ostias antike Havn var selve Flodmundingen. Det Ostia, i hvis Gader vi nu gaae, ca. tre Fjerdingvei fra Havet, laa virkelig dengang, inden Kysten var voret saa overordenlig ved Sand, umiddelbart ved Middelhavet. Saa snart Rom i Krigen med Karthago fik en Orlogsslaabe, havde den sin Station her. M. Claudius Marcellus, „Roms Sværd“, laa her med en Flaade, da Slaget ved Cannæ blev tabt, og sendte 1,500 Matroser til Rom for at hjælpe til at firkte Staden imod Hannibal. Herfra Ostia afgik Scipio i Aaret 212 f. Gh. med en Flaade af 30 femraabaarige Skibe til Spanien. Den Første, der indtog og plyndrede Ostia, som senere oftere skulde have denne Skæbne, var Marius under Kampen med Sulla, Aar 86 f. Gh. Syd Aar senere, da Rom under de indre Uroligheder havde tabt Herredømmet over Havet, gif ciliciske Sørøvere saa vidt i deres Driftighed, at de angrebe en romersk

Flaade, commanderet af en Consul, der laa ved Ostia og erobrede den. Dette gav Anledning til Ciceros Udbrud* i Talen pro lege Manilia, der foreslog, at Pompeius med overordenlig Fuldmagt skulde have Ansørselen for at vaske denne Skjændselsplet af det romerske Navn og udrydde Sø-røverne. Som foran omtalt troer Nibbø at have oppe i Sandet fundet det Sted, hvor Flaaden bengang laa for Anker.

Allerede i Oldtiden var der imidlertid begyndt en Tilfandring af Kysten, saa at Ostia ved Begyndelsen af vor Tidsregning ikke længer laa ved Havet, og den længe overveiede Plan til en ny Havn udførtes endelig af en Hersker, der i Historien gaaer for Tiberius, Keiser Claudius, som en halv Mil nordligere lod grave en Canal, en ny Flodmunding, og tæt nord for denne anlagde et overordenligt Værk, maaskee Verdens største Kunsthavn. Vi skulle om et Dieblif omtale dette Arbejde, naar vi have sluttet Ostias Historie. For-

---

* Namquid ego Ostiense incommodum atque illam labem atque ignominiam reipublicæ quærar, quum prope inspectantibus vobis classis ea, cui Consul populi Romani præpositus esset, a prædonibus capta et oppressa est.

medelst hine nye Anlæg gif vel Skibsfart, Handel og Driftighed for en stor Del bort fra Ostia; men Vhen bevarede dog endnu en betydelig Velstand, fordi den var et hødet Badessted. Ligesom Brighton, Hastings, Ramsgate o. s. v. nu blomstre og stadig udvides med nye, smukke Bygninger og Kirker saagodtsom alene ved, at de formuende Londonere tage dertil i Saisonen, saaledes var der ogsaa et rigt Liv i Ostia, Tempel for de Guddomme, der vare i Mode, reiste sig — vi gaae over deres Mosaikgulv, Bloch, Olrik og D. Petersen tegne dem —; Roms Patriciere og gylbne Ungdom, der i Juli og August thuede hertil for at forfriske sig ved Vandet og Søvinden, flentrede om paa Forum udenfor det store Tempel og gif i Theatret for at see Christne kæmpe med vilde Dyr — thi Ostia var en af de Byer, hvor Christendommen tidligst blev forkyndt og havde sine Martyrer —; pragtfulde Villaer laae mellem Rosenhaver omkring Vhen, hvor der nu er træstesløst Sand. Pinieskoven, hvor vi spiste Frokost, strakte sig tæt til Vhen. Selv Rejsere have hyppig været her; Antoninus Pius lod opføre de pragtfulde Thermer (Bade), hvis Ruiner vi nys saae; Aurelian, der byggede en Mur om Rom, anlagde i Ostia et

Forum. Vhen skal i sin Blomstringstid have havt ca. 100,000 Indvaanere.

Sit betydeligste Kænf fik Ostia derved, at Reiserne forlagde Residensen til Byzanz; saa drog det Meste af, hvad der regnede sig til fashion, i samme Retning. I de hundrede Aar, som næst fulgte, er Vhen mest berømt eller omtalt som Hjem for kristne Familier, blandt hvilke St. Augustinus's. De store Begivenheder, hvorunder Ostia gik til Grunde — Folkevandringens Anfald paa Rom — vil det være rigtigst at berøre, naar vi komme til Portus, forbi samme Skjæbne ramte baade Staden og den befæstede Havn, men sidstnævnte var den stærkeste og activeste og holdt længst ud. Det synes, at Ostia fik Dødsstødet allerede ved Vestgotherne (ca. 410); thi Alarik, Vestgothernes Konge, Grækenlands Erobrer, var her i Aarene 408 og 410. Endstjøndt han opførte sig forholdsviis human, er det dog let forstaaeligt, at alle Steder, som hans Gother besatte, lede stærkt, og ifølge et latinsk Vers af Rutilius Numatianus, som Ribby anfører, var Ostia i Aaret 420 forladt og øde. Saasnart der var et Dieblis No, vovede Indvaanerne sig hertil igjen; men i Aaret 455 fik man Besøg af Vandalerne, og i det 6te

Aarhundrede, medens de ødelæggende Rampe førtes mellem Belisar og Ostgotherne, indtog Sibstnævnte Ostia og nedbrøde dens Fæstningsmure. Saa kom Longobarberne og saracenste Sørøvere. Den ene Tourist skriver ud af den anden, at Sørøvere i det 7de eller 8de Aarhundrede ødelagde Ostia i Bund og Grund; men det er ikke sandt. Naar saabanne Folk ødelægge en By, steer det med Ild; de have hverken Tid eller Øhst til anstrengt Nedbrødsarbejde. Men Ruinerne fremvise ikke Spor af Ild, og saavel af gamle Beretninger som af, hvad vi tydelig see for os, have vi Vidnesbyrd om, hvordan det gik til med Ødelæggelsen. Folk flygtede fra den ubeskyttede By eller bleve dræbte af Fjenderne eller omkom af Sult eller af Pest. Naar man begav sig paa Flugt, medtog man ikke Søjler, Statuer, Vasreliefs o. desl.; alt Saabant havde intet Værd, selv om man førte det til Rom, hvor Fjender, Hungersnød og Pest ligeledes rasede og bragte Indvaanertallet ned til faa Tusinde; Barbarerne plyndrede heller ikke den Slags Sager. Templer og Huse bleve staaende med meget af deres Marmorpragt, og saaledes stode de aldeles forladte, i fuldstændigt Øde, i et Par hundrede Aar. Øhg=

ningerne forfalbt, Sandet voxede, og den sydlige Vegetation groede derpaa. I Aaret 834 besluttede Pave Gregor d. 4de for de gamle Minders og for Salinernes Skyld at anlægge en ny, befæstet By her i Eggen. Denne By blev bygget en lille Fjerdingvei længer inde i Landet, og man hentebe Bygningsmaterialier fra den gamle, tilsandede, overgroede By. Blandt de vigtigste Bygninger, der i de følgende Aarhundreder omtales i det nye Ostia, var, næst en eller to Kirker, en Kalkovn. Man gravebe nemlig i den gamle Stab, fandt Marmorstatuer, Spiler o. besl. og brændte dem til Kalk. For at have det endnu nemmere anslagbe man Kalkovne inde mellem selve Udgravningerne. I Tidens Løb bleve ogsaa disse tilsandede, og man har nu udgravet dem ved Siden af de ælste Ruiner, tilbels endnu forshuede med Marmor, der skulbe brændes. Saaledes, og ikke under norbiste Barbarers eller arabiske Sørøveres Hænder, tilintetgjordes stor Kunstherlighed i Roms Orlogshavn og fornemme Vabestab. De, som udførte Værket, vare Italianere; men det er sentimentalt at bebreide dem det; skulbe de ligge uden Tag over Hovedet, for at vi nogle Aarhundreder senere skulbe have flere Antiker at beundre? Det

er ganske det samme Spørgsmaal som: Skulde de Romere, der fra Hadrians Mausoleum kastede Statuer ned paa de stormende Ostgother, hellere ladet Fjenderne komme op uden Modstand? Nu kan man ifkun af det, som er forefundet, og som mest er opstillet i Vaticanet og Lateran-Museet, gjøre sig en Forestilling om, hvilken Rigdom der er gaaet i Ralkovnene. Videnstabelig lebede Udgravninger begyndte i Slutningen af forrige Aarhundrede, især paa Foranledning af den portugisiske Gesandt, Don Diego di Morogna, Skotten Gavin Hamilton, og den britiske Consul i Rom, Mr. Fagan, og de fortsættes nu af det archæologiske Selskab, der har sit Sæde paa Capitolium.

De Kunstværker, der ere fundne i Ostia og opstillede i Vaticanets Museum, ere væsenlig følgende: En Juno; en næsten kolossal Minerva; en Hygæa; en Fortuna med et Diadem og et Slør, der hænger over Baghovedet og formodentlig skal antyde det Mysteriøse ved Lykken; en Vestulap; en Ganymed; Brudstykke af en kvindelig Skikkelse med et særdeles skjønt Draperi; en anden Kvindestikkelse, der er bleven restaureret som Ceres; „Drengen med Svanen“; Efteraaret, en liggende Kvinde, omgivet af Bacchanter; Vinteren, en

Figur omgivet af Genier, der lege med Svaner og Skildpadde; den berømte, skønne Buste af Augustus som ung; Buste af hans Datter Julia; en udmærket Buste af Commodus; kolossale Buster af Claudius og Antoninus Pius; Buster af Tiberius, Hadrian og Lucius Verus; et Basrelief forestillende Ceremonier ved Mithrasdyrkelsen; en Cybele-Præstindes Sarkophag; Nonius Asprenatus's Sarkophag; en allegorisk Stikelse, der ligner Middelalderens Fremstillinger af Satan. — I Lateran-Museet indrettes flere Sale til at modtage arkitektoniske Brudstykker fra Ostia; der staaer allerede bl. A. et med straalende rigt Mosaik indlagt Stykke af et Værelse eller af et Tempel med en Niche for en Guddom eller for et Springvand. — Til England gif bl. M. Følgende, som Gavin Hamilton udgravede: En Venus, en kolossal Antoninus; ligeledes en kolossal Hygea.

IV.

P o r t o .

Vi maae erindre, at vi i denne Egn, i ringe Afstand fra hverandre, have to bøde Stæder og en halvød. Den anden af de bøde er Porto eller Portus Augusti, det store, mærkværdige Havnværk, ved hvis Anlæg, som i det Foregaaende fortellig berørt, Ostia allerede for over 1800 Aar siden mistede Noget af sin Betydning. Læserne ville paa Kortet (Pg. 42) see Levningerne af dette Værk lidt nordlig for Ostia, og de ville tillige der bemærke en Arm af Tiberen, som vi ikke hidtil have omtalt, og som heller ikke er et Naturproduct, men en gravet Canal. Tiberen havde nemlig oprindelig kun een Munding, den, som sees flyde forbi Ostia; men idetmindste et halvt Aarhundrede før Christi Fødsel bemærkede man med Uro, at det Sand, som Tiberen fører med sig, satte sig af, besværede Flodens Løb og udvidede Stranden. Ostias Havn blev derved usikker og mislig og var desuden altfor lille for den stedsse voksende Verdensstad; i uroligt Veir kunde Skibene, der bragte Korn fra Sardinien, Sicilien, Egypten, ikke finde

en sikker Ankerplads, og Roms Proviantering var derved udsat for Fare — thi selve Italien havde som Følge af flere Omstændigheder ophørt at dyrke Jorden paa en saadan Maade, at det kunde brødføde sig selv. Hertil kom, at den Due, Tiberen gjør ved Ostia, antoges at hemme Flodens Løb og bidrage til de Oversvømmelser, hvoraf Rom ofte led. Allerede Cæsar havde den Plan at anlægge en Havn, der var „Rom værdig“, i denne Egn; men Omkostningerne og Vanskelighederne gjorde ham betænkelig, og han blev myrdet, inden mange af hans store Planer kunde udføres. Ogsaa August bestjæftigede sig med Planen, men lod den igjen falde. Jo mere Roms Befolkning steg, og jo mere det blev tydeligt, at Keisernes Magt støt-
tede sig paa den store, fattige Folkemasse, desto mere følte Nødvendigheden af at gjøre Noget, for at man stadig kunde holde Mængden i godt Lune ved Korngaver og ikke lade den blive irriteret ved Oversvømmelser. Hvad der havde gjort Geniet betænkeligt, udførtes nu af Keiser Claudius. Bort Aarhundrede, der kaldes det upartiske, fordi det er saa forfærdende, har ogsaa søgt at rehabilitere Keiser Claudius, og navnlig have Fæa og Ampère af de store, fornuftige Værker, han paabød, sluttet

fig til hans Fornuftighed. Ampère gaaer tillige ud fra en Viste af denne Reiser, der findes i Vaticanet og hvorpaa Hovedet unægtelig er tænksomt og idealt. — Eigner det? — Det har Ampère glemmt at faae oplyst. Smidbertid synes det temmelig vist, at Claudius var en Mand saavel af stor Værd som med høie Ideer om en Reisers Pligter, men at han tillige led af en Sygelighed, der undertiden lammede hans Sjæleevner, og desuden drak han. I et af sine lyse og store Diebliske optog han Cæsars Plan, kaldte Ingeniører og Arkitekter til sig og spurgte, hvad Anlægget vilde koste. De svarede, at naar de gjorde et Overflag, vilde det vise sig saa umaadeligt, at Tanken maatte opgives. Saa bød han dem stride til Værket uden Overflag.*

For det Første gravebe man nu en Canal, hvorved man gav Floden et nyt, lige Udløb i Havet.

Strax norden for det nye Udløb blev Havnen anlagt. Man gravebe først et stort Bassin paa selve Stranden og murebe det op, inden man lod

---

* Hist. des grands chemins de l'empire Romain, par Nic. Bergler, Bruxelles 1736.

Havet strømme ind. Udenfor, ud i Havet, byggede man i Bueform to umaadelige, ca. to tusinde Alen lange Stendæmninger. Juvenal beskriver malerist og syndig disse Moloer i Ordene:

Porrectaque braccia rursus,

Quæ pelago occurrunt medio, longæque relinquunt
Italiam —

o: de udstrakte Arme, der mødes med Havet imellem
sig og gaae langt bort fra Italien.

Foran Abningen anlagde man, hvad Engelse-mændene kalde en breakwater, en Stendæmning til at bryde Vølgenes Magt og fiske Indseilingen. For at skaffe sig fast Grund til at bygge denne paa sænkede man det store Skib fylbt med Sten, som under Caligula havde bragt en Obelisk fra Ægypten til Rom. Paa denne breakwater opreiste man et Fyrtaarn, Efterligning af det høitberømte Pharos udenfor Alexandrien, et af „Verdens syv Undere“, og indenfor Dæmningen lagde man en Pibestæl til at bære Keiserens kolossale Billedestøtte. Havnen ved Civita Vecchia, der blev anlagt af Trajan og endnu er til, og Ramsgates Havn, der nylig er udført, ere begge nøiagtige Efterligninger i det Smaa af hine to buede Moloer. Claudius oplevede ikke at see Værket

fuldført; det blev indviet under Nero og kaldtes først Portus Neronis, senere Portus Augusti (oversat: enten Keiserhavnen eller Havnen, som den første Keiser havde paatænkt der) eller ogsaa blot „Havnen“, Portus (ital. Porto).

Ved at grave en ny Flodmunding frembragte man imellem de to Mundinger en Ø, der i Oldtiden hed Libanus almæ Veneris, den hulde Venus's Duft, af Roserne, der opfyldte den. I Hedningedømmens sidste Dage, eller indtil det 3die og 4de Aarhundrede, herskede i Rom den Skik, at man drog ud til denne Ø mellem Ostia og Portus, offrede til Castor og Pollux og fornøiede sig mellem Roserne. Nu ere Roserne kvalte af Sandet, og Den hedder Isola sacra, den hellige Ø, hvilket Navn den, som man mener, fik af, at Constantin d. Store skjænkede den til Kirken i Ostia, eller ogsaa af, at der blev reist en Kirke for S. Hippolyt, Martyr ca. 230. Havnebærkets Mægtighed vidner tilstrækkelig om det høie Trin, hvorpaa Ingeniørvidenstaben stod hos Romerne; men alligevel var der begaaet en Feil. Ved at grave et nyt Flodleie tog man Kraften fra den Arm, der løb forbi Ostia; men man bragte ikke hele Flodens Kraft ind i det nye Løb, saa at Tiberen nu, delt i to

Udløb, havde mindre Bøne end før til at føre sit Sand langt ud i Havet. Følgen heraf var, at Rystens Tilstanding gik endnu hurtigere for sig, og inden 80 Aar maatte Trajan udrense Claudius's Havn og fandt det desuden nødvendigt at tilføie den indre sekskantede Havn, man seer paa Kortet, en darsena, som Italienerne kalde en saadan indre Havn, paa Engelsk: dock. Han satte tillige ved en Canal Havnen i Forbindelse med Floden, saa at man kunde seile fra Havnen til Rom og ikke, som ved Claudius's Havn, først maatte ud paa Havet og saa ind i Flodmundingen. Om Alt dette har der været heftig Strid mellem de Værde. Endnu 1824 beviste Carlo Fea*, at Trajan og ikke Claudius havde ladet den høire Flodmunding grave; men senere blev ved selve Porto fundet en Sten med Indskrift, der viste, at det historisk er gaaet til, som beskrevet i det Foregaaende.

Rom havde saaledes endelig faaet en Havn, der var det værdig, og hvilket Liv her har været, kan man danne sig en Forestilling om, naar man betænker, at Rom med dens omgivende Campagne paa den Tid vistnok var beboet af mindst tre Millioner

---

* *3 Alcune osservazioni o. s. v., Roma 1824.*

Mennesker, der for en stor Del fik deres Korn tilført ad denne Vej, og saa var her tilmed Orlogshavn. Man kaldte Portus og Ostia „Roms Dine“. Hoffets Flugtning til Byzanz skabte ikke Portus saa meget som Ostia, fordi Hoffet ikke kunde tage Folkemængden og dens Nødvendighedskrav med sig; men inden 80 Aar derefter kom Folkevandringer.

Den første af de saakaldte Barbarer, der feirrig betraadte disse Egne, var Vestgothernes Heltekonge Alarik. Da han i Aaret 408 havde nærmet sig Rom fra Nord, stormede han ikke Byen, men omringe den og drog med en Del af sin Hær mod Portus og Ostia, indtog begge Stæder og holdt nu Rom aflaaen fra Tilførsel. „Man talte i Rom henved atten hundrede Senatorpaladser eller store Bygninger tilhørende Rigmænd, og mangen Senators Indtægt blev anslaaet til en Sum, der i vore Penge vilde udgjøre 15 Millioner Rigsdaler.“ Denne Bemærkning af Sismondi (i Hist. de la chute de l'empire Romain) giver dog kun en ufuldstændig Forestilling om det Rom, som Alarik saa for sig. En stor Del af hine Senatorpaladser vare udstrakte som Byer, med haver, Lunde, Templer, Theatre, Bade o. s. v.

Selve Centralbelen af Staden, fra Colosseum til Trajans Forum, var en uafbrudt Række af Marmortempler, Basilicaer, Triumphbuer, og over det Hele fremragede paa Capitolium Jupitertemplet og Borgen og paa Palatinerbjerget „det gylbne Hus“, det umaadelige Keiserpalads. Hele Staden var prydet med en saadan Mængde af Marmorstatuer, at de saae ud som en Befolkning. Og i Husene, Paladserne, Templerne fandtes de Skatte, som Rom havde plændret fra den hele Verden. Men naar ikke Statuerne vilde stige ned at kæmpe, var der Ingen til at forsvare al denne Herlighed. Det Eneste, som overgik Stadens Pragt, var Folkets Overbaad, Kraftløshed og Feighed. Det havde ikke Mod til at stride og maatte nu falde paa en værre Maade. Da Marik havde sat sig i Besiddelse af Flodmundingerne, udbrød snart en stræfkelig Hungersnød i Rom. Indenfor Murene var idetmindste en Million Menneſter. Rømerne bleve tvungne til Maaltider, der vække Ghysen; de spiste Menneſtekjød, ja man fortærede sine egne Børn. Man vilde ikke lade noget Middel uforsøgt til at faae overnaturlig Hjælp, og da man i Kirkerne havde paakaldt alle himmelske Hærſtærer, tog man d. 1ste Marts 409 sin Tilflugt til de gamle Guder

og bragte dem Offre, „som Loven forbød“. Den hælkelige Keiser Honorius, der havde ladet Stilicho dræbe og selv var i Sifferhed i Ravenna, havde ingen Hær og lovede dog bestandig Udsætning. Dette kostede mange Tusinder Livet. Endelig anraabte man Alarik om Barmhjertighed, og endstjøndt det var blevet hans Vivs Mission at erobre Rom — thi i lang Tid havde han bestandig troet at høre en Stemme tilraabe sig: Gaa og indtag Rom! — saa var han dog saa imponeret af Stadens Storhed, Herlighed og Berømmelse, at han lod sig nøie med 5000 Pund Guld, 30,000 Pund Sølv, 4000 purpurfarvede Skind, 3000 Silkefjortler og 3000 Pund Peber og drog bort til Stravien. Men det var, som om Keiser Honorius havde svoret Rom Undergang; han brød alle Overenskomster med Alarik, og denne kom igjen 410. Nu var der nogle Tropper i Staden, og Gotherne, der ikke forstode sig paa Beleiring, vilde have Banffelighed ved at tage de høie Mure. Men allerede i denne tidlige christelige Periode bekæmpede Secterne, Arianerne og Athanasianerne, forbittret hinanden i Rom, og Christendommen havde desuden paa den Tid bevirket, at man ikke brød sig om Stat og Fædreland. Selv i Rom habede man

egenlig Rom, fordi de gamle Templer endnu stode; men forresten havde Christendommen kun til den hedenske Sandselighed søiet Sentimentalitet og Intolerance.* Gotherne vare Arianere, og nogle af deres Trø aabnebe dem Porten Salara, den samme, som Hannibal forgjæves havde stormet. Natten til d. 24de August 410 droge Gotherne ind — „Verdens Hersterinde“ var i Barbarernes Bold. Gotherne eller Hunner, som fulgte med dem, antændte strax Gallusts Palads eller Villa paa Monte Pincio, og efterat Natten var hengaaet i Angst og Forfærdelse for Befolkningen, begyndte om Morgenens Plyndringen, under hvilken kun Kirkerne staaedes. Midt under Rædsels-scenerne, som maatte opstaae i en saadan Stad givne til Pris for vilde Krigere, indtraf en af hine besynderlige Begivenheder, hvoraf Historien opviser adskillige, naar nordiske Gemhytter ere under Paavirkning af Sydens Glæde og Minder. En gothisk Krieger traadte ind i et Hus, hvor en Somfru var ene med en stor Stak af Edelstene. Han

---

* Jvfr. en Skildring af Datidens Rom efter Ammianus Marcellinus og St. Hieronymus i Gregorovius's: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter, I. Pg. 134 og flg.

vilde gribe til, og hun sagde, at han kunde gøre, som han vilde; men han skulde vide, at denne Skat tilhørte Apostlen St. Peter. Gothen ilede til Kongen, der bød ham bringe Skatten til St. Peters Kirke. Da dette spurgtes, styrtebe Alle, Gother og Hunner drøppende af Blod, Roms Befolkning, Geistlige, Kvinder og Børn, der Diebliffet i Forveien havde fareet til alle Sider i vild Angst — Alle styrtebe sammen, og i en umaadelig Procession, syngende Hymner, drog man til Peterskirken og bragte Apostlen hans Eiendom. Marik benyttede sig heraf til allerebe efter tre Dages Forløb at føre sine Krigere ud af Rom. Men hvad der i de tre Dage var blevet plyndret, kan man tilnærmelsesvis gøre sig en Forestilling om deraf, at da Marik kort efter giftede sig med Keiser Honorius's Søster Placidia, bestod hans Brudegave i hundrede gothiske Ynglinge, der hver bare en stor Guldstaal fyldt med Edelstene — en Del af Mariks Andel i Byttet.

I Mai 455 viste Vandalernes Flaade under Genserik sig udenfor Portus, indtog Havnen og drog imod Rom. Disse Vandaler, der nys havde erobret det nordlige Afrika og vare forstærkede med Berber og Maurere, og hvis Navn

ikke ganske med Rette er blevet ensbetydende med Barbari og Grumhed, ankom som Følge af en tragisk Begivenhed, en Familieroman i de høieste Kredse. I Aaret 454 var der idetmindste een kjæst Hustru i Rom; hun var gift med Senatoren Petronius Maximus. Keiser Valentinian, der var gift med Theodosius den Ungres Datter Eudoxia, kastede sine Bine paa Petronius Maximus's Hustru, og da hun afviste ham, staffede hans Hofmænd ham et Middel til at faae sin Villie. Petronius spillede en Dag Brætspil med Keiseren, og da han tabte en betydelig Sum, forlangte Keiseren hans Ring i Pant. Med Ringen ilede en Eunuch til Senatoren's Hustru og viste hende den som Bevis paa, at han kom fra hendes Gemal og skulde hente hende op paa Slottet til Keiserinden. Da hun kom til Paladsset, blev hun bragt til et affides Gemat og laabt ene med Keiseren. Ved sin Hjemkomst bebreidede hun sin Husbond hans Troløshed, og da Petronius saaledes fik Alt at vide, besluttede han Keiserens Død og lod Planen udføre ved Hjælp af Snigmordere, da Valentinian en Dag holdt Revue paa Marsmarken. Men Petronius Maximus greb tillige Leiligheden til at bestige Keiserthronen, og da hans Gemalinde imidler-

tid var bød af Græmmelse, tvang han Valentinians Enke Eudoxia til at ægte sig og betroede hende Bryllupsnatten, at og hvorfor han havde ladet Reiseren myrde. Da sendte Eudoxia hemmelig Bud til Genferik og indbød ham til at erobre Rom.

Petronius Maximus havde kun været Reiser i 77 Dage, da han fik Budstabet om Vandalernes Ankomst til Portus. Han gik aldeles fra Sands og Samling, tænkte ikke paa at gjøre Modstand og vilde flygte tilføds; men paa Gaden blev han stenet af Folket og hans Lig kastet i Tiberen. Folket tænkte heller ikke paa Modstand. En Biskep (Pave) Leo d. 1ste drog ud ad den Portuensiske Wei for i Christi Navn at holde Genferik borte. Leo var nogle Aar i Forveien dragen ud imod Attila, der i Spidsen for Hunnerne truede Rom, og havde mødt ham i Norditalien. Den romerske Kirke siger, at da Attila saae op, saae han over Pavens Hoved Apostlene Petrus og Paulus, der vinkede ham bort, og dette frelst Rom. Rafael har forevigt dette Sagn i et af sine store Frescobilleder i Vaticanet. Men Genferik havde ikke saadanne Dine som Attila, han saae ikke Apostlene, og Alt, hvad Leo kunde op-

naae af ham, var Løfte om, at Staden skulde
 slaanes for Ild og Sværd. Saa drøge Bamba-
 lerne uhindrebe ind og plundrede uforstyrret i
 fjorten Dage. Deres Skibe laae langs Tiberen
 og modtog Størstedelen af Byttet; en Del blev
 bragt bort paa Vogne. De bortførte alle Sta-
 tuer fra Keiserpaladset, fordi Genserik vilde pryde
 sit Palads i Karthago med dem — altsaa ganske
 som Romerne havde handlet i Karthago, Korinth
 o. s. v. — og de afbrøde Taget af Jupitertemplet
 paa Capitolium, fordi det var af forgyldt Bronce.
 Ligeledes bortførte de til Karthago endel af de
 jødiske Guldkar, som Titus havde taget i Jeru-
 salem.* Blandt de Kvinder, som Genserik tog
 med sig, var — Eudoxia.

Næste Gang Portus træder op i Historien;
 er Havnen og Floden belyst af en i hin Periode
 overraskende heltmæssig Kamp. Keiserriget var
 omsthyrtet af Oboacer (Aar 476) og Oboacer over-

---

* I det næste Aarhundrede, da Belisar indtog Karthago,
 sendte han disse jødiske Tempelskatte til Constantinopel,
 og der gaaer Sagn om, at Justinian af en Jøde blev
 gjort opmærksom paa, at enhver Stad faldt, hvor disse
 Kar urettelig gjemtes, hvorfor Justinian sendte dem til
 en kristen Kirke i Jerusalem. Nogle af disse Tempel-
 kar havde dog allerede Aarist taget med sig fra Rom.

bunden af de Gothers Konge, den store Theodorik af Verona, i vore Sagaer kaldt Dibrif af Vern, og efter at Theodorik længe og med Bælde og Mildhed havde været Konge af Italien, var snart efter hans Død (Aar 526) hans Rige blevet opløst, Vestgotterne vare dragne bort, og Østgotterne kom i Kamp med Østromerne eller Grækerne (Constantinopel) om Herredømmet over Italien. Østgotterne vare et kraftigt Folk, med stor Culturevne, med Sands for Lov og Orden og med Grefrøgt for de antike Minder. Men Rom foretrak Afhængighed af Constantinopel, langt mindre for det gamle Slægtskabs Skyld, end fordi Gotterne vare Arianere. „Fra Constantinopel havde de“, som en gotthisk Officier ved den Keilighed bebrejdede dem, „aldrig faaet Andet end Skuespillere og Røvere“. Dog kom nu fra Constantinopel en Mand, der ikke var nogen af Delene: Justinians store Feltherre Belifar. Han tvang Gotterne til at forlade Rom og lagde Besætning saavel i Vhen som i Portus, hvis Fæstningsværker Theodorik havde udbedret. Men de afsprebte Gotther samlede sig under deres Konge Vitiges og beleirede Belifar i Rom, Aar 537. Portus blev indtaget; men med iffun 5000 Mand forsvarede Belifar Rom mod 150,000 Gotther, „hvis Ryttere

og Heste vare flæbte i Fjern". Den store Hærmagt gik næsten aldeles tilgrunde under Stormen paa Roms Mure. Under et af disse Angreb, paa Fabrians Gravmæle (Castel S. Angelo), var det, at Romerne eller Grækerne forsvarede sig ved at nedkaste de store Marmorstatuer paa Gøtherne. Men Belifar blev kaldt til Asien, og en ny Hæstefonge optraadte blandt Gøtherne, Totila, som igjen førte dem imod Rom (544). Ved denne Leilighed havde Romerne besat Portus, og Belifar, der ilede Rom til Undsætning, bragte lykkelig en Flaade med Tropper og Lebnetsmidler til Portus. Men her blev han standset, fordi Totila med al den Krigskunst, som stod til hans Raadighed, spærrede ham Veien. Midtvejs mellem Rom og Portus havde Totila flaaet en Bro af svære Træstammer over Floden og nedenfor Broen trukket en Jernlænke fra Bred til Bred. Ved hver af Broens Endar var opført et Træcastel forsynet med talrig Besætning og Kastestøts. Belifar havde ingen Tid at spille; thi i Rom var Hungersnøden saa stor, at man igjen spiste Mennekestjød. Tophundrede Kornflibe omgav han med en stærk Standsbeflødning, bagved hvilken han stillede Krigere, og foran disse Skibe drog en svømmende

Brandmaafline. Det hele Tog blev af Dyr trukket op ad Floden. Da Belifar forlod Portus, efterlod han en Besætning og paalagde dens Commandant Isak, under ingen Omstændigheder, selv om han hørte, at han (Belifar) var i største Nød eller var falden, at forlade Portus. Toget satte sig i Bevægelse ledsaget af Krigere paa venstre (nordlige) Side af Floden. Gotterne saae det med Forundring nærme sig, og først da deres Bagter ved Jernkjæden vare huggede ned og Kjæden var sprængt, ilede de til fra Leiren for at forsvare Broen. Belifars taarnhøie Brandstib lagde til Træcastellet tilvenstre og stak det i Brand; to hundrede Gotter omkom i Ilden. Men det andet Castel og Broen forsvaredes af Gotterne med højeste Tapperhed, medens Belifar førte sine Skibe og Krigere imod dem. Snidlertid erfarede Isak i Portus, at Jernkjæden var sprængt og Castellet stukket i Brand. For ogsaa at faae Del i Æren og Byttet ilede han, tiltrods for Belifars bestemte Ordre, over til Ostia, satte sig i Spidsen for nogle Ryttere og angreb Gotternes Leir. Et Øieblik afspredte han de overraskede Gotter; men de samlede sig, omringede ham og toge ham tilfange. Midt under Kampen ved Broen fik Belifar Bud

om, at Hjal var fangen; han troede, at hans Næstcommanderende var fangen i Portus, at Havnen var taget, og vendte om for at gjenerobre den. Da han ankom, fandt han Portus i god Behold, og Smerten over at være bleven saaledes vildledet og have tabt Dagen kastede ham paa Sygeleiet. Var denne Kamp stor og besynderlig, saa var Tilstanden i Rom noksaa overordenlig. Den keiserlige Commandant, Vessas, havde været i Besiddelse af Fødemidler og solgt dem til umaaelige Priser, saa at alt Roms Gulb var kommet i hans Hænder. Befolkningen, der ikke længer kunde købe Føde, omkom eller vovede Livet paa at flygte ud af Byen forbi Gotherne. Da Belisarius trak sig tilbage til Portus, var der i Byen, foruden den lille Besætning, kun nogle faa tusinde Mennesker, der knap kunde holde sig opreist. Vessas sad rolig mellem sine Gulddynger; han var sikker paa, at Gotherne ikke kunde tage Murene ved Storm. Men en Nat, ved Juletid 546, lukkede fire isauriske Soldater Porta Asinaria op for Gotherne. Totila holdt sine Frigere sammen og lod den hele Nat blæse i Trompeter, for at Befolkningen kunde høre til Kirkerne. Vessas flygtede, men maatte lade sit Gulb i Stikken; det blev til-

ligemed Alt, hvad der endnu var af Værði i Rom, plyndret af Gotterne. Den Mildhed, som Totila viste i Førstningen, veg dog af en eller anden Grund for Brede; thi han lod en Del af Murene nedrive, bemægtigede sig de tiloversblevne Senatorer som Gidsler og jog hele den øvrige Befolkning ud af Rom. Da han drog mod Syd til nye Rampe, stod Rom i fyrrethve Dage aldeles øde. Indbildningskraften har vanskeligt ved at udmale sig dette: En Stad, der kort Tid i Forveien havde haft en Million Indvaanere, og hvor Templer, Palatser, Huse, om de end havde lidt nogen Overlast, stode opreiste og tindrede med deres Marmor — aldeles øde. Endelig drog Belisar ind, og endel af de bortflygtede Beboere vendte tilbage, og da de mægtige Vandledninger fra Reifertiden vare ødelagte og man ikke formaaede at istandsætte dem, begyndte man nu i sin Fattigdom at bygge ved Floden og tog Materialierne af Marmorstaden paa de syv Høie. — Sordstjælv hjalp med til at omstyrte den.

Portus blev, efterat Belisar var kaldet fra Italien, erobret af Totila i Aaret 548, og derfra drog han igjen mod Rom, der forsvaredes af den keiserlige Hærfører Diogenes med 3000 Mand.

Ved Arigslift tog Totila Staden og vilde nu indrette sig, ikke som forbigaaende Erobrer, men som Konge af Italien, som Theodoriks Efterfølger. Han kaldte Beboere til Rom, søgte at istandsætte de gamle Mindesmærker, lod endog holde Væbdefjærfel paa Circus Maximus — for fidsste Gang fandt denne antike Festsfighed Sted i Rom, givn af en Gotherkonge! Men naar Gotherne vilde labe Italien nyde Fred, vilde ikke Østromerne. Narses kom fra Constantinopel, og den ridderlige Totila faldt ved Taginas 552. Portus nævnes igjen i Forbindelse med Narses; han tog den med Storm.

Saa kom Longobarberne, indfaldte, som man mener, af selve Narses, der var bleven fornærmet af Hoffet i Constantinopel, og med dem kom nye Øbelæggelser. Men om vi ogsaa kunne finde Portus's Navn indblandet i nye hærgende Tog og Beleiringer, hder det intet historisk Udbytte, og vi gaar nu i Rorthed over til det Sidste, Enden paa Portus's Liv og Tilværelse.

Det mægtige Værk buktebe ikke under for Fjendehaand. I Rom havde lidt efter lidt reist sig en ny verdselig Magt, Biskoppen eller Paven, der først gjorde Ghen Tjenester, derpaa betragtebe sig som dens Herre. Af de frantiske Monarcher,

Pipin og Carl d. Store, der betvang Longobarberne, fik Paven omtrent Aar 800 foræret noget Land; der senere voksede til Kirkestaten, og hertil regnedes Portus. Under de frankiske Monarchers Indflydelse blev der nogen Ro tillands; men nu optraadte en ny og frygtelig Fjende tilføes: Araberne. I Aaret 830 eller 31 erobrede de Sicilien, og Italiens Kyster vare udsatte for deres Anfald. For at sikke sig imod dem opreiste man langs Kysten befæstede Vagtaarne. Da Gregor d. 4de i Aaret 834 anlagde en lille befæstet By tætved det gamle Ostia, lod han de faa Indbyggere i Portus flytte hertil; selv Claudius's Havn lod han tilstoppe, for at Søroverne ikke der skulde finde et Landingssted og Tilhold — ligesom vor Dronning Margrethe gjorde ved flere danske Havne for at sikke dem mod Victualiebrødrene. Leo d. 4de søgte nogle Aar senere at give Portus nyt Liv og reparerede lidt paa Havn og Mure. Han staffede tillige Dhen Indbyggere, nemlig nogle Corsikanere, der forjagne fra deres Ø af Saracenerne vandte husvilde om i Mellemitalien. Men de døde snart af Hjemvee og af de usunde Uddunstninger fra Havnen, der var bleven Sump, og Portus sank endelig uforstyrret hen i Død og

Ode. Den af Claudius og Trajan gravebe nye Tiberarm forsaubebes, og hvad Handel og Skibs-
fart, der kunde finde Sted, gif paanth ad den gamle
Arm forbi Ostia, indtil Aar 1612, da Pave Paul
d. 5te lod den høre Tiberarm oprense. Roms
Søhandel gaaer endnu denne Wei, forbi den i
Sand begravebe antike Keiserhavn.

Denne Tilstand er en af Besynderlighederne
ved denne Ryst. Ved blot at see paa det vedspiede
Kort (Pg. 42) vil man faae et Indtryk af Egnens
triste Ode, og idet man bemærker Levningerne af
den gamle Havn ligesom kastebe op paa Stranden
og halvt begravebe i den, vil man maastee dele
Besøgenes Fornemmelse af, at Naturen har for-
enet sig med Barbarerne om at hærge denne Ryst.
Vi have allerede berørt, at Forsandingen dog for
en stor Del hidrørte fra selve Civilisationen eller
fra den Maade, hvorpaa man vilde hjælpe Naturen
ved at grave en ny Tiberarm. Der savnes Op-
lysninger om, i hvilket Forhold Sandet tiltog fra
den Tib, da Keisercanalen anlagdes af Claudius,
og til den stoppebes i Middelalderen. Men fra
den Tib, da den paanth aabnebes af Pave Paul
1612, har man Maalinger at gaae efter. Et Taarn
som Clemens d. 14de i Aaret 1773 opførte i

denne Egn, lidt længere mod Nord, og som dengang stod ved Havets Rand, er nu c. 370 Alen fra Vandet. Et andet Taarn, Torre di S. Michele, der blev bygget i Aaret 1569 ved Flodens Munding, er nu 2,800 Alen fra Havet, og omhyggelige Maalinger have udvist, at „den hellige Ø“ tiltager ud mod Havet med $12\frac{1}{2}$ Fod aarlig. Denne Tilstand gaar kun for sig paa en Strækning af ca. $1\frac{1}{2}$ Mil. Lidt sydligere, ved Porto d'Anzo, staae endnu Levninger af Villaer paa Habbredden, hvor de engang bleve byggede. Man kan ved stille Veir see ned i disse Levninger og faae en Forestilling om den Tid, da Middelhavets hele italienske Kyst var som indfattet i en Ramme af Marmor, Mosaik og Guld.

V.

Ny Ostia.

Vi have nu seet de to bøde Stæder og vende igjen tilbage til den tredie, hendsende, der blev bygget af det gamle Ostias Sten, optog de faa Resten af Befolkningen i Ostia og Portus, og hvis Historie er en Fortsættelse af begge.

Det gamle Ostia havde staaet i stor kirkelig Anseelse; thi Apostlen Paulus skal have prædikeret der og indsat en Biskop, og hvis dette er tvivlsomt, er det dog historisk, at Bispesædet blev stiftet i Marthrernes Tid, og at Constantin d. Store viste det en særlig Værdighed. I den katolske Kirke forsvinder ingen Erindring, og Hensynet til at gjenoprette Bispesædet var sandsynligvis en betydelig medvirkende Grund til, at Gregor d. 4de Aar 834 „gjenopbyggede“ Vhen, d. v. s. anlagde en lille befæstet Plads omtrent en Fjerdingvei øst for, hvor det gamle Ostia havde staaet. Et andet Hensyn var at sikre sig Saltet fra Salinerne og at have en fast Plads imod de saracenske Sørøvere.

Den lille befæstede Stad forhindrede imid-

lertid ikke Saracenerne fra i Aaret 846 at seile ind i Tibermundingen og efterat have taget Ostia og besat hele Eggen gjøre et Streiftog mod Rom. Det lykkedes saa godt, at de kom i Besiddelse baade af St. Pauls Kirken, der endnu ligger udenfor Roms Mure, mod Syd, og af St. Peter, som dengang ikke var braget ind i Befæstningen, mod Nord. I disse to Kirker, der vare blevne fkaanede af de christne Gother og Vandaler, var opbynget umaadelige Skatte, saavel antike Kunstværker, Gemmer, Edelstene o. s. v. som Alt, hvad Constantin, Theodosius, Honorius, Pipin, Carl d. Store havde bragt i Foræring til Christenhedens øverste Helgene. Alt dette blev et Bytte for Muhamedanerne, der tilmed gjorde sig en Fornøielse af at vanhellige begge Kirker og deres Reliquier, ja selv Apostlenes Grave. Fra Ostia seilede de bort med deres uhyre Bytte, og man havde kun den Trøst, at en Storm sønder slog idetmindste nogle Skibe, og paa Strandbredden fandt man nogle saracenske Rig med Edelstene i Kommerne.

Saracenerne viste Øyst til at komme igjen, og en Flaade nærmede sig 849. Men Paven, Leo d. 4de, havde sluttet Forbund med Stæderne

Neapel, Amalfi og Gaeta, der sendte Galeier til Ostia. Paven begav sig selv til Byen og var Vidne til, at Saracenerne bleve besejrede i et Søslag. Denne Søseir ved Ostia er Gjenstand for et af Rafaels store Frescomalerier i Vaticanet.

En Biskop af Ostia (eller Portus) blev Pave under Navn af Formosus i Aaret 891, og en Episode af hans Historie er saa særegen, saa karakteristisk for Tiden, at vi vilde drøje et Dieblis ved den, skjøndt den er selve Ostia uvejskommende. Partierne i Rom bekæmpede hinanden med brutalt Mæseri. En Mobpave blev valgt og døde. Formosus døde 896. Flere Paver besteg Thronen, døde eller bleve dræbte i Løbet af et Aar. I Aaret 897 blev en af Formosus's bittreste Fjender Pave under Navnet Stephan d. 6te. Han lod holde en Rigshnede over den døde Formosus, og Synoden besluttede, at Formosus's Lig skulde stilles for Retten. Liget, der havde været jordet i otte Maanedes, blev opgravet, iført Pavedragt og sat paa Pavestolen i Conciliesalen. Ved Siden af Liget blev stillet en Diaconus som Defensor, medens Stephan d. 6tes Advocat optraadte som Actor og beskyldte Formosus for at have været en Usurpator. Den Døde blev domfældt, den pavelige

Dragt revet af Rigt, de tre Fingre, hvormed han givet den apostolske Velsignelse, afhuggede, og Rigt blev slæbt ved Fødderne ud af Salen, gennem Gaderne og styrtet i Tiberen. Man skulde af en saadan umenneskelige Scene slutte, at Roms Indvaanere paa den Tid vare halvvilde og i deres Sædvaner og Udseende lignede de germaniske Barbarer, som Tacitus har beskrevet. Men en samtidig Historieforfatter, Rotherius af Verona*, beretter om dem, at de levede i pragtfulde Huse, der skinnede af Guld, Purpur og Fløil, drak de fineste Vine af kostelige Drillekar, havde Danskerinder, der dansede for dem under Maaltidet, spillede Tærninger, sov med deres Concubiner paa Silepuder, læste Messe med Sporer paa Støvelne og stegte tilheft for at jage med Falke.

Det er allerede i det Foregaaende omtalt, hvorledes Ny-Ostia eller Gregoriopolis i Førstningen nærmede sig og voksede, nemlig ved at tage Sten fra det gamle Ostia til sine Bygninger og ved at brænde antikke Statuer, Søiler o. s. v. til Rask. Rigeledes er omtalt, at da Tiberarmen ved Portus

---

* Jofr. Rotherius von Verona und das 10te Jahrhundert von Albrecht Bogel, Jena 1854.

tilsandedes, gif Roms Søhandel paant denne Wei for en Stund. Herved fik Ny-Ostia nogen Betydning og kom til at spille en historisk Rolle, navnlig paa Cola di Rienzos Tid. Den fik sin Del af den fortvarige Glands, han kastede over Rom, og nød godt af den Sikkerhed, Livlighed og Handel, som bragtes tilveie. Man erfarer af den Tids Historie, at „den evige Stads“, det engang verdensbeherfskende Roms Hovedindtægt bestod i Udbyttet af Ostias Saltværk. Saltet blev opbevaret paa Capitolium, i den Hvælving i Klippen, der engang var Rigsarkiv!

I den Periode, da der samtidig var tre Paver: Gregor d. 12te i Gaëta, Johan d. 23de i Rom og Benedict d. 13de i Tortosa, og da Johan Hus optraadte, kom en af Gregors Tilhængere, Kong Ladislaus af Neapel, med en Flaade af Galeier og med 8000 Mand til Ostia, bemægtigede sig Havnen og Staden og vilde marschere mod Rom. Men Paolo Orsini drog ud imod ham fra Rom og forjog ham. Ladislaus kom dog igjen tre Aar efter (1413), og denne Gang forjog han Pave Johan fra Rom. Den flygtende Pave drog efter nogen Omflakken til Costniz, hvor han bl. A. skulde præsidere ved Hus's Domsældelse, og hvor

han selv blev affat, idet blandt hans mindste Forbrydelser anførtes, at han havde forført ca. tre hundrede Nonner.

I bemeldte Tidsrum spiller Ostia ogsaa en Rolle ved de tragikomiske Finansberegninger, som hin Pave Johan d. 23de og Kong Ladislaus af Neapel gjorde, da de for en kort Stund havde sluttet Fred med hinanden (ca. 1410—12). Efter som Arigen havde tilveiebragt megen Nød i Rom, gjorde de Regning paa, at der nu vilde stee stor Tilførsel af Korn og Vin fra Neapel, og for at tjene derved lagde Kongen en høi Udførselstold paa begge disse Artikler, medens Paven samtidig lagde en høi Indførselstold paa dem. Følgen heraf var, at Ostia stod tom og Rom led Nød. Da Ladislaus 1413 havde brudt Freden og drog ind i Rom, „køstede en Rubbio Korn atten Guldfioriner, og mange Familier døde af Sult*. Kongen lod komme Korn fra Sicilien og uddelte det gratis eller for billig Pris, hvorfor man viste ham stor Ære“. Kort efter drog han til Florens og blev forgivet paa en høist besynderlig Maade.

---

* Stefano Infessura: Diario Romano i Edhards Historia Medii Ævi, T. II. Pg. 1873.

Men efter at vi nu have fulgt denne Egn's Historie igjennem den antike Tid med dens Herlighed og i dens Fald, de barbariske Ødelæggelser og Middelalderens Forvirring, kommer endelig Renaissancens, Gjenføðelsens Tid. Den var for Rom's og især for Ostias Vedkommende kun kort; men den kaster et glandsfuldt Stjær over Egnen og har netop her i Ostia efterladt et Monument, hvis Historie paa besynderlig Maade er knyttet til Historien om Renaissancen og dens Undergang, nemlig:

Castellet.

Man var kommen ud over den blot sandseelige Pragt og havde ophørt med at flaae istykker; man studerede de antike Værker og søgte at bringe den nye Tids Bevidsthed ind i skjønne Former; man frembragte christelig Kunst. Den udgik fra en krigerst og flittig Borgerstand i Florens, Pisa, Siena, Venedig o. s. v., der selv levede tarvelig, men vilde smykke sine Stæder med Laarne og Raadhuse og bygge Kirker til Guds Ære. For Rom's Vedkommende beroede Alt paa Paven's Personlighed; men saasnart Uroligheberne og Kirkestridig-

heberne vare afgjorte paa Conciliet i Constanz, seer man ogsaa Paven følge den almindelige italienske Bevægelse. Martin d. 5te (1415—31) byggede endel, og da under Nicolaus d. 5te Keiser Frederik d. 3die kom til Rom 1452 og saae de Bygninger, som Paven og hans nærmeste Forgængere havde opført, „maatte Reiseren, der selv forstod sig paa Architektur, erkjende, at de i Smag og Stjønhed overgik dem, han selv havde“.*

I Aaret 1453 blev Constantinopel indtaget af Tyrkerne, og kort efter blev Otranto erobret af Muhamed d. 2den, der havde fæstet sit Blis paa selve Rom. Af den vaagnende Stjønhedsands og af Faren for Muselmændene fremgik Castellet i Ostia. Det blev paabegyndt af Cardinal d'Estouteville, Biskop af Ostia (Cardinal i 1439, død 1483). Han var af normannisk Slægt, Stilling af en af Heltene i Bannerslaget 1138 og beslægtet med Familien Frontdeboeuf, der spiller en Rolle i „Ivanhoe“. Han var en virksom og meget streng Mand. Man fortæller som Bevis derpaa Følgende. En Thy, der var greben paa fersk Gjerding, skulde hænges; men Øvrighedspersonen havde

---

* Hist. des Papes.

ingen Bøddel ved Haanden. En fattig fransk Præst kom forbi, og man tvang ham til at forrette Bøddeltjenesten. Cardinal d'Estouteville erfarede dette, forlangte som Præst og som Franskmand Satisfaction, og da man tøvede dermed, lod han Øvrighedspersonen gribe og hænge udenfor sit Vindue.

Altsaa denne Mand er Castellets egenlige Byggherre; men dets Fuldførelse skv Aar efter hans Død under Architekten Sangallo styldes Biskoppen af Ostia, Cardinal Julian della Rovere, senere Pave under Navnet Julius d. 2den — den Mand, som kaldte Ødelæggelsen over Italien.

Bedsølede Tegning viser Castellet, som det nu er.

Architektonist vidner det tilstrækkelig om Skønhedsfandsen, der forenede sig med Datidens militaire Videnskab's Forbringere. Medens Kunstnerne beundrede dets mægtige og dog yndefulde Runding, dets hele tiltalende maleriske Charakter, og givede sig til at tegne det, synes de dog ikke ret om den straae Linie, hvori den svære Underbygning styder sig frem. Ved Hjælp af et lille Foredrag, som Prof. Hetsch engang holdt over Machicoulis — da en Architect hjemme havde anbragt dem urig-

tig paa et Hus ved Strandveien — kunde jeg tage Sangallo i Forsvar og gjøre opmærksom paa, at den straae Vinie blev bygget, for at Fjenderne, naar de stormede, ikke skulde komme for tæt ind under Machicoulis — de fremragende Taarntinder — og finde Ly for de Stene, det sydenbe Vand og desl., som man vilde nedkaste over dem.

Politisk staaer Taarnet som Erindring om ham, der — som alt antydet — i Italiens store Blomstringsøjeblik aabnebe Døren for Ødelæggelsen ved at hidkalde Franskmændene. Det staaer i Murrays Rejsehaandbog og bliver gjentaget af Professor L. Ussing*, at Cardinalen i Aaret 1494 kjæft forsvarede sig imod Franskmændene, der beleirede ham. Men dette er en næsten uforklarlig Feiltagelse. Cardinalen della Rovere var en uforsonlig Fjende af Pave Alexander d. 6te og blev hadet ligesaa bittert af denne. Cardinalen opfordrede af al Magt Carl d. 8de af Frankrig til at bryde ind i Italien. Paven var saa forblindet af Had til Cardinalen, at han ikke vilde bruge sin Hær til at forebygge Franskmændenes Indmarsch, men sendte den mod Ostia, hvorfra

---

* Dansk Maanedsskrift 1859, Pg. 106, „Ostia“.

Cardinalen efter nogen Tids Forsvar d. 23de April 1494 undveg tilføjes og personlig fornæbde sine Opforbringer og Anmodninger til Carl, der allerede vilde opgive sin Plan.* Guicciardini overgiver ham ogsaa til Efterverdenens Dom som den, der har kaldt Franskmændene og Ulykkerne over Italien (*fatale instrumento e allora e prima e poi dei mali d'Italia. Historia d'Italia, I. 41*). Carl den 8de drog da frem fra Rhon, og medens han ved Underhandlinger og med Magt banebde sig Vej i Italien, kom Cardinalen tilbage til Ostia og kunde herfra begive sig til Rom, da Carl holdt sit Indtog, og da Romerne „til deres Forbauselse blandet med Rædsel“ saae den franske Hær med dens 36 Bronceanoner, Mundingerne saa store som et Menneskehoved — et Feltartilleri, der var ganske nyt i Krigskunsten — 5000 Gasconere, smaa af Skikkelse, men krigerste, Schweizere med Hellebarder istedenfor Landskr o. s. v. Toget begyndte at drage ind ad Porta del popolo Kl. 3; men Kl. 9 om Aftenen vedbærede det endnu ved Fakkelflin, „hvilket tilføiede noget Imposant og

---

* H. Leo, Geschichte von Italien, V, Pg. 79. — Histoire des Papes, la Haye 1733, IV, Pg. 289.

Ilbebebudende"*. Og vel var det et ilbebebudende Syn; thi en Følge og Fortsættelse af denne Aften vare hine Dage, da Rom stod i Luer, efter at Connetablen af Bourbon havde stormet og var falben, 1527. Saa blev ogsaa Ostia hjemstøgt med Alb og Sværb, og fra den Tid skguede Vhen hen. For ikke at forbigaae et Par berømte Navne, der knyttte sig til Castellet's Historie, maae vi dog endnu anføre, at i 1495 eller 96 lod Cardinalen della Rovere sine Venner Franskmændene besætte det; men det blev indtaget af Spanierne under Gonsalvo di Cordova, der kom fra Neapel, og senere var det en Stund i Cæsar Borgias Magt. Staden skguede som bemærket hen efter Indtagelsen 1527, og dens Liv blev endelig udsigt af Pave Paul d. 4de, der lod den nordre (Claudius's) Flodarm oprense, saa at Handelen traf sig til Porto.

---

* Sismondi, Hist. des republ. ital., XII, Pg. 186.

VI.

Hjemturen.

Da vi udenfor Castellet havde sat os i Bognene for at kjøre hjem, opdagede vi pludselig, at vi ikke havde spist til Middag, og at denne Uforsigtighed ikke var bleven uden Følger. En alvorlig Sult syntes kun at have ventet paa, at vi skulde lægge Mærke til den, for ganske at tage Magten over os, saa at vi vilde standse strax, et Par hundrede Alen fra Ostia, og holde vort Maaltid paa Sandet. Vetturinernes italienske Sands modsatte sig dette nordiske Barbari; de hade os vente en lille halv Time, saa vilde vi komme til et godt Sted. Priset være de derfor; vi fik en fyrstelig Spisestue. Et Led førte fra Landeveien ind til et lille, firkantet Bænge med blødt, pppigt, mørkegrønt Græs, omgivet af et Dige med Hække. Der stod nogle abspredte Træer, hvis Toppe vare gyldenrøde af den nedgaaende Sol. Hift og her faldt ogsaa gjennem Aabningen i den grønne Hæl det rige Sollys i lange Striker ind paa Græsset. Madsur og Vinanker bleve bragte ind, og vi leirede os om dem.

Atter behandlede vi Vinen med Forsigtighed som et Ejs, der næsten er nedbrændt, skyndte os med at give Enhver lidt, lystebe saa til og lettebe paa Ankeret, om der ikke var mere, og virkelig syntes der trods dets Uvillighed at være mere; Enhver fik endog et andet Glas, og Betturinerne fik deres Glas. Vi gjorde Forsøg paa, om der ikke skulde være et lille, trebie Glas til Mand's — jo, det kom, skjøndt med Banfselighed. Nu brøde vi os ikke længer om det trevne Anker og sagde til en af Betturinerne, at han gjerne maatte see til at tømme det. Han tog det til sig, lettebe Spundset, og se! da strømmede Vinen pludselig, næsten voldsomt, som af en frist Kilbe! Han hentydede til en Erfaring eller en Regel eller en Naturlov om, at Vin maa have Spundset løsnet for at kunne løbe ud af et Anker. So, vist! Den hele Dag skulde vi af en saadan Grund have maattet resignere og tørste, skjøndt vi vare saa rige paa Drif! Iblant os var der en Doctor, en Apotheker, et Par Architecter, ikke at tale om Billedhuggere, Malere og Poeter, og saa vilde saadan en Betturin, der aldrig har været paa Akademi eller Universitet, tale til os om Regler for at faae Vin i vore Glas!

Uden imidlertid at hengive os til unyttige Reflexioner eller til sentimentale Beslagelser over den i hele Dagens Løb udstaaende Tørst toge vi imod, hvad Skjæbnen i sit Løbe nu bragte os, og en Skaal — den første og sidste — blev udbragt af en, der var født paa Mols: For det fjerne Hjem, der med Stolthed kunde see ned paa sine reisende Sønner, deres Røgt og deres Lykke. Men det syntes nu, at Ankeret slet ikke vilde holde op med at hde Vin. Betturinerne fik saa meget, de vilde drikke; en Mand, der skulde flytte eller passe et Par Heste, som græssede paa Bænget, blev indbudet til Gilbet; en anden Mand, hvis lykkelige Skjæbne førte ham forbi, blev ligeledes beværtet, og stadig sprubede Vinen ud af Tappen ved den mindste Omdreining, saa at Flere ikke blot fuldstændig forkastede Tanken om, at en Naturlov havde været med i Spillet, men begyndte at troe, at en Nisse, maaskee endog Bacchus selv, sad derinde og havde ført Vinens Riller med sig, og at der kunde stee en Oversvømmelse; Hestene paa Bænget kunde drukne, og saa maatte vi betale dem. Det blev lidt efter lidt os Alle indlysende, at det ikke gik naturligt til med det Anker; den vestlige Himmel glødede,

Græsset funklede rødt, som om det allerede var vaadt af Vin, ja et Glas, som man holdt i sin Haand efter at have tømt det, begyndte at skinne rødt, som om Vinen brast frem af dets Sider. Da grebes vi af en panisk Stræk, pakkede Alt hastigst mulig sammen, kastede det i Vognene, steg op og bade Betturinerne føre til. Ogsaa dem havde Guden grebet med sin ængstende Majestæt; de førte til i overordenlig Hast, og Hestene, der ikke mindre syntes at ane Noget, fore affted i over to Timer i stærkt Trav uden at puste et Dieblis — Alle higebe vi efter de syv Høie, hvor Oversvømmelsen efter al Rimelighed ikke vilde naae hen.

Lykkeligvis, før vi naaede saa vidt, havde Angsten sat sig. Den vorende Afstand mellem os og Scenen for det Underlige beroligede os; maafee bidrog ogsaa den noget kolde Aftenluft dertil. Jeg huster ikke nøie, om Noget sang; jeg veed heller ikke bestemt, om Noget sov; men jeg veed, at da vi havde passeret St. Paulskirken og kom i Læ af Rom, blev det saa beiligt mildt i Luften, og jeg følte mit Hoved saa klart og let. Træer, Bustads, Jasminer og vilde Roser duftede, Byens røde Lys skinnebe i nogen Afstand, Stjernerne

støbe store, gylbne og tindrende paa den mørkeblaae Himmel, og nu kom en Fornemmelse svarende til den, hvormed vi om Morgenens vare tagne bort: Glæde over atter at være i Rom. Denne Glæde overraslede mig næsten, efter at Historien om det Frygtelige og Jammerlige nys havde staaet saa levende for mig. Jeg spurgte mig selv, om Glæden var sand eller conventionel, om der ikke var æsthetisk Selvfuffelse og Filygtigheb deri. Med et Blik henover Byen, der tegnebe sig paa den dybtblaae Stjernehimmei, kunde jeg ikke Andet end svare mig selv: Nei, den var sand. Det stod klart for mig, at hvad vi søge i Rom, er ikke blot Rom og Italien, men tillige Grækenland og Asien, som ere bragte dertil — lige meget paa hvad Maade — og endnu bebares der — ligegheblyg i hvilke brudte Levninger. Athen og Korinth med Minder om deres klare, humane og glade Genialitets=Aand staae i Vaticanet, og 2000 henrundne Aar, hvori Grækenland blev erobret og plyndret og Rom ligesaa, lade os glemme Forskjellen og lade os forfonebe see deres Aandsværker fredelig sammen. Og saa Jerusalem er i Rom. Den orientalske Genialitet med dens Evne til at see Evighebden og modtage Aabenbaring om Menneskets Skjæbne

hinsides Døden, blev flyttet herover for at fortsætte sin Historie. Med dens store Egenstaber fulgte dens Smaalighed, Bogstavtro, Sectvæsen og Secternes glødenbe Had; men medens Lidenstaben her fik nyt Blod at virke i, sydlandsk og gothisk, longobardisk, frankisk, normannisk Blod, og blev større og vilbere derved, blev den ogsaa forenet med den skønne og store Evne til at skabe romantisk Poesi og farverige Billeder. Dette var Virkningen af, at Barbarerne bleve flyttede til Rom. Og Følgen af al denne Flytning er, at Enhver af os, som komme hertil, fra hvilket Land, af hvilken Race det være vil, her finder sin Slægt blandet sammen med, kæmpende med alle andre Slægter, i et fælles menneskeligt Centrum, og bevidst eller ubevidst stræbende hen til et fælles menneskeligt Formaal. Man lever i Rom mere sammen med Menneskeaanden end i nogen anden Stad. Der er noget Universelt, Centralt, Høitideligt, Skjæbnesvangert tilstede, som griber En og gør En glad, skøndt det er en Glæde af en egen Art, fuld af Alvor, som om man var i et Tempel for Nemesis, for Erindringen, for Haabet, for den Gubdom, der er nævnt, men saa lidet erkjendt. I Dieblicket fik Glæden for mig endnu et sær-

eget Skjær af Stjernehimlen og — man maa ikke undre sig over en Sammenstilling, der kan synes bizar — af Rafael og af Vinen, som vi drak paa den grønne Mark. Thi Tankerne ville Aftenen efter en saadan Dag ikke gaae saa rolig og abstadig som hjemme i en Studerestue, og medens jeg saae ind i den forunderlige, ubestribelige, mørkeblaae Himmel med de utallige, guldglimtende Stjerner, kunde jeg blandt meget Andet ikke lade være at huske noget af det Herligste, som Kunsten har frembragt: Amors og Psyches Bryllupsfest, der feires paa Stjernehimlen i Villa Farnesina, i Loftsmaleriet af Rafael. Jeg kunde ikke lade være at huske — det kom vel af Vinen — at medens Guderne i høiherlig Majestæt sidde ved Maaltidet, hvor Amor og Psyche throne i høiherlig Skjønhed, have nogle Genier listet sig først til at drikke Vin, saa til at tage nogle af de alvorlige Gubers Attributer at lege med. En deilig vinget Dreng tumler sig ude i Ætheren, en Anden svømmer paa Ryggen med Mars's store Skjold. Saa-
dan saae Rafael Himlen, naar han havde studeret den antike Tid og drukket romersk Vin. Jeg havde ogsaa drukket romersk Vin, kunde ikke selv frembringe slige Syner, men havde en inderlig

Glæde af at stirre op mellem Stjernerne for at see, om ikke en af Rafaels Genier skulde komme frem beroppe — og medens jeg saae og saae opad, var Vognen ført opad Bjerget og standsede ved Nr. 131 i Via Felice, udenfor Architect D. Petersen, vor Næringscomitee.

Anmærkninger.

I.

Kortet over Havnen (Portus).

Gibbon henviser i sin History of the decline and fall of the Roman empire til d'Anvilles Kort, der findes i Mémoires des Inscriptions, T. XXX. Det blev tegnet omtrent Aar 1750, da Ruinerne af Havnen vare mere kjendelige end nu; men der er dog siensynlig begaaet en Feil, idet Claudius's Havn er lagt vestsydvest for Trajans, istedenfor vestnordvest, ligesom Forbindelsen mellem Havnen og Floden er anbragt villkaarlig. Feas, Ribbys og Caninas Undersegelser have vel ikke været istand til at hæve enhver Tvivl og Betænkelighed; men paa min Forespørgsel erklærede Dr. Brunn, Professor ved den preussisk-archæologiske Anstalt i Rom, at Caninas Kort ansees for i det Væsenlige at være correct, og det er dette, som her er benyttet.

Det eneste Danske, der, mig bekjendt, er færdig om Ostia, er en lille Skildring af Hr. Professor Ussing i „Danst Maanedsskrift“ for 1859. Han synes, curiøst nok, ikke at kende d'Anvilles, Feas, Ribbys eller Caninas Kort, men henviser til et, som han kalder antikt. Han siger i bemeldte Tidsskrift Pg. 102, at „Fyrtaarnet og hele Havnen er tydelig angivet paa det antike Kort, vi have under Navnet Tabula Peutingerana“.

Det er en høist besynderlig Henvisning, der vil aldeles vildebe Enhver, som i Tillid til den vil stræbe at finde sig tilrette enten paa Stedet eller under en Undersøgelse for Stubbiums Skjld. For det Første er dette Kort af en meget tvivlsom Helte, rimeligvis en middelalderlig Fortællning af et antikt Kort. For det Andet, selv om det var antikt, viser det sig saa naivt eller raat, at f. Ex. Middelhavet er fremstillet som en Flob. For det Tredie, selv om det kunde være rigtigt, saa staaer det i nærværende Tilfælde fuldstændig i Strid med Ruinernes Veligheden. For dem, der ville gjøre en Sammenstilling, tilføies her bemeldte Havn efter Tabula Peutingeriana.

Man har ogsaa en antikt Mynt, hvoraf findes et Exemplar i det kongelige Myntcabinet paa Rosenborg, og som viser Havnen, men paa conventionel og med Hensyn til Nøiagtighed ubrugelig Maade.

Ifølge en velvillig Meddelelse til mig fra Prof. Brunn er der i afvigte Sommer i Torlonias Eienedom ved Porto under Udgravningerne fundet et antikt Basrelief, en Afbildning af Claudius's Havn. Et indseilende Skib stjuler en stor Del af Bygningerne; men forresten bekræfter Basrelieffet Caninas Tegning. Paa den lille Dæmning inde i Havnen viser dette

Basrelief en stor Statue, en kvindelig Figur, hvorefter man hidtil Intet har vidst. Fundet vil rimeligvis snart blive omtalt i lærde Skrifter.

De to smaa Canaler, der under Navnet Fossa Claudii findes paa Caninas Port, ere anbragte efter en Theori om, at Claudius's Canal for Størstedelen blev tilkøst af Trajan, og at Sidstnævnte lod grave en ny lidt nedenfor.

Af Levningerne, der sees paa vort Kort, Pg. 42, er Trajans Havn endnu ganske tydelig og kun besatiget med Bælt, hvor Indløbet var til Claudius's Havn. Men den er forvandlet til en Ferskvandsø, kaldet Lago di Trajano eller il Trajanello; den er 3600 Alen i Omfang, men kun fem Alen dyb. Claudius's Havn kendes endnu kun paa Ujevnheder i Sandet.

II.

Om Roms Udseende paa den Tid, da Barbarerne første Gang indtog Staden, kan der i Enkeltheder være nogen Uvisshed. Den korte Skildring Pg. 83 har maaskee overrasket Læserne for saa vidt, som det synes paafaldende, at de hedenske Templer skulde staae urørte endnu circa 70 Aar efter, at Christendommen var bleven herskende i Staten. Og dog kan der søres Bevis for, at det i det Væsentlige forholdt sig saa. Om nogle store og stjerne offentlige Bygninger veed man, at de i Slutningen af det 4de Aarhundrede lede endel, saaledes Basilica Julii — ikke Cæsars pragtfulde Basilica Julia, der laa ved Siden af Forum, og hvis farvede Marmorgulv man nylig har fundet ved Udgravning — men Basilica Julii ved Lateranhøien. J Hist. des Papes T. I Pg. 124

omtales i Forbigaaende, at Aar 366, da der samtidigt valgtes to Paver, Damasius og Ursicenus, tog Folkemassen Parti for Sidstnævnte, og man forstaaede sig i la Basillique des Jules, hvorpaa Damasius's Parti ilede til, afbrød Bygningens Tag og stak den i Brand. Ligeledes er det vist, at man til Opbyggelsen af den ældste St. Petereskirke, paa Constantins Tid, benyttede Levninger af et Cybele-Tempel og Søiler fra Neros Circus. Sidstnævnte kolossale og pragtfulde Bygning maatte synke under en retsærdig Uvillie, fordi nemlig saa mange Christne her havde lidt Martyrbøden for at more Reiseren og Folket. Men forresten stode Monumenterne, og navnlig de hedenske Templer, endnu i det 5te Aarhundrede og senere, tiltrods for Biskoppernes og Præsternes Brede imod dem og imod de Romere, der endnu dyrkede de gamle Guder. Det Høieste, man længe kunde opnaae, var enten at faae Templerne lukkede eller at indvie dem til Kirker. I Senatet var der endnu i lang Tid et talrigt Parti, Efterkommere af de gamle, aristokratiske Familier, som ikke vilde opgive deres fædrene Guder, og selve Reiserne kunde ikke finde sig i, at Roms gamle Pragt og Herlighed blev antastet, endstjøndt, jo mere afgjort christelige Reiserne bleve, desto mere slapledes denne Respect. Men det bedste Bevis paa, hvorledes Tilstanden i denne Henseende var, findes i et Edict af Keiser Honorius fra Aaret 408, altsaa to Aar før Alariks Indtog i Rom, hvori blev befaleet, at de hedenske Altre og Gudebilleder skulde ødelægges, men Templerne bevares som Statssejendom; deres Indtægter (annonæ) saldt til Statskassen. Først sytten Aar efter udgik fra Constantinopel et Edict om, at Templerne skulde »detrui«, hvilket ordret betyder „øde-

lægges", men ifølge andre Yttringer i Edictet maa opfattes i den Betydning, at de skulde ophøre at bestaae som Temp-
ler og overgives til den christne Cultus.

Om den private Rigdom er det vanskeligt at gjøre sig en tydelig Forestilling, fordi man troer at tage feil, naar man naaer til Talsførrelser, til aarlige Indtægter, som selv en engelsk Hertug vilde finde betydelig. Martyrhistorien yder os i Forbigaaende Noget, der hjælper til Tydelighed. Den beretter, at St. Bonifacius var Husbestyrer eller Hushov-
mester hos en rig Dame, Aglae, der havde 73 Intendant-
ter til at bestyre sit Gods. Men der lægges aldeles ikke Vægt paa denne Rigdom som noget Usædvanligt.

Siden jeg berører denne Helgen, St. Bonifacius, vil jeg dog tilføie, hvorledes han blev Helgen (Aar 305). Han var ikke blot Aglaes Hushovmester, men ogsaa hendes Elsker. Aglae vilde erhverve sig Himlens Naade, ikke paa simple Folks Maneer, ved at bringe noget personligt Offer, men ved at samle Reliquier, Martyrers Blod og Ben, og hun bad Bonifacius om at reise til Orienten, hvor Folk sagdes at være meget hellige, og hvor der paa den Tid var megen Forsøgelse. Bonifacius kom til Tharsus, netop som nogle Christne skulde henrettes, og gik hen paa Torvet for at see til og for at kunne tage Reliquier fra første Haand. Da han saa Slagtoffrene, opmuntrede han dem til at bære kjæft, og da Rhens Prætor spurgte, hvad den Fremmede var for en Mand, svarede Bonifacius ham saa stolt, som en romersk Hushovmester og en rig Dames Elsker vel kunde, hvorpaa Præatoren befalede, at hans Hoved skulde afhugges med det Samme. Hans Ledsagere, der ventede i Gæstgiverstedet,

bleve utaalmobige over hans Udeblivelse og gik ud for at spørge efter ham. De kom til Torvet og spurgte en Mand, som var beskæftiget der, om han ikke havde seet en Fremmed, en Rømer, gaae forbi; de frygtede for, at han efter sin Sædvane havde besøgt et infamt Sted og var kommen i en Fælde. — Na, ham, svarede Manden, ham huggede jeg nylig Hovedet af. — Det vilde de ikke troe, før han viste dem Hovedet. „Da gav Hovedet sig til at lee i Kraft af den hellige Ånd.“ Samtidig viste sig en Engel for Aglae og sagde: „Den Mand, som var Din Tjener, er nu vor Broder; modtag ham vel; thi Dine Synder skulle ved hans Mægling blive Dig forladte.“ Som Følge deraf lod hun hans Hoved balsamere og et Capel bygge over Stedet, hvor det gjemtes. Her gjorde Hovedet adskillige Mirakler, og paa Grund deraf blev Hushovmester Bonifacius optaget blandt Kirkens Helgene.

Jeg har gjort en Digression ved at fortælle denne Historie; men Hensigten er at stille et Factum op mod Cardinal Wisemans sentimentale og falske Roman „Fabiola“, som ogsaa protestantiske Damer studere i Rom og blive rørte og halvkatolske af.

III.

Naar man ved en Skilbring af Ostia holder sig til Opgaven, fleer det med en vis Resignation; thi Stoffet, man berører, er umaadeligt og fyldt med en taløs Mængde interessante Begivenheder. Blandt de mægtige Personligheder, som man støder paa, og som det koster Møie at gaae forbi

med et Par Ord, ere Førerne for de ober Italien indtrængende Folkeslag, der sædvanligvis kaldes Barbarer, thi de ofte baade moralsk og æsthetisk langt overgik de samtidige Romere og Grækere. Saadanne Mænd som Alarik, Odoacer, Theodorik, den ridderlige Totila, ja endog Attila, tilbyde, naar man gjør sig nogen Umage med at forske efter deres Liv, en Læsning, der er saa interessant som en Roman. Men naar en videre Dvælen ved dem vilde være uforenelig med „en Udflugt til Ostia“, kan den heller ikke finde Sted i Anmærkninger, og jeg skal her nøjes med et Par supplerende Ord til Pg. 83, 88 og 90.

Om ikke den første, saa den mest tiltalende af disse Krigere er Alarik, fordi han først bodebet det Uhorste at lægge Haand paa Rom. Det havde noget Forsærdende for hine Gotther med deres store og friske Sands for Høihed og Helighed at storme en Stad, om hvis Magt og Herlighed deres hebenste Forsædre havde hørt de vidunderligste Sagn, og som de i Egenstaa af Christne selv saae op til med frygt. Derfor undlob ogsaa Alarik første Gang at indtage den, uagtet en Dæmon bestandig tilhviiste ham, at det var hans Mission. Da han endelig havde taget Staden og behandlet den med stor, høimodig Slaansel, bode han strax efter, og det var den almindelige Mening baade blandt Romere og Gotther og andre Folkeslag, at han maatte dø, fordi han havde bodebet den store Gjerning. Hans Krigere afledede Floden Valsentus eller Valsentus, nu Valsentio, begravede ham i dens Leie, ledede Floden tilbage over Graven og dræbte de Krigsfanger, som havde hjulpet ved Arbeidet, for at ingen Fremmed skulde erfare, hvor Roms Erobrer laa.

Sin Tro bidrog betydelig til at holde Attila fra Rom. Udenfor den kathedrale Kirke vil der rimeligvis være meget Faa, som troe, at Attila saae eller bildte sig ind at see Apostlene Petrus og Paulus i Pave Leos Følge, og derfor unbloed at drage mod Rom. Mange vilde vel ogsaa tvivle om, at Dødsfrygt skulde have afholdt ham; men alligevel tager det sig aldeles rimeligt ud i Jorandes's Skildring, især naar man søier til, at Attila ogsaa havde strategiske Betænkneligheder. Rimeligvis fik han ogsaa store Gaver; men den Dame, han forlangte, maatte han opgive. Ogsaa i hans Optræden spiller nemlig noget lignende Romantisk som det, der kaldte Genferik fra Afrika til Rom. Keiser Theodosius's smukke Datterbatter Honoria havde nemlig indladt sig i Kjerlighedsforskaelse med en Huskovmester, og da dette blev opdaget, sendtes hun til Constanti-nopel for at holdes under streng Opsigt, hvilket mishagede den unge, livslustne Dame i den Grad, at hun skrev til Attila i Pannonien, sendte ham en Forlovelsesring og bad ham befrie hende. Af den Grund skal han være brudt op mod Vest. Da han forlangte hende (med passende Medgift, naturligvis), lod man hende i Hast komme til Ravenna, giftede hende med en Hofembedsmand og satte hende derpaa i ensomt Fængsel. Attila truede med at ville vende tilbage og ødelægge hele Italien for hendes Skyld, men døde, medens han seirede sit Bryllup med en anden ung, meget smuk Pige.

Om Theodorik's Identitet med Dibrik af Bern kan kun siges, at den bliver antaget. Ved at sammenholde Jorandes med Vilkinasaga (2den Del af Ragns nordiske Kæmpehistorier) er det ikke muligt at finde en bestemt Lighed. Overgang man troer at have fundet en historisk Traad i Sagaen,

brister den siebliffelig og forsvinder i det Eventyrlige. Alligevel beholder man det Indtryk, at Kong Theodorik's Liv og Bedrifter have givet Anledning til Dibril af Berns Saga, og vi hengive os jo gjerne til denne Tro, fordi vi som Børn ere blevene grebne af hin Saga, af Dibril's Personlighed, af Belents Søn Bidga, af Dibril's Danste, Forsøberen for Holger Danste, af Kampen med Kong Fjung, hvor Sigurb Fafnersbane kæmpede med, af Rislungernes Fald, hvor Dibril var tilstede, og fordi vi gjerne ville see Helten hævet til historisk Fasthed og Værdighed.

Hvad der ikke er Spor af hos Dibril, men historisk godtgjort om Theodorik, er en mærkværdig, overfluenende Ro, Agtelse for den gamle Civilisation og Kjærlighed til dens Kunst og Videnskab.

Han havde givet sine Gother Trebiebelen af al Italiens Jord; men forresten opførte han sig, som om Romersfolket endnu var til og indtog den første Plads i Verden. Det var et Skin, som Gotherkongens Statsklogskab fandt det rigtigt at hævde, og endstjændt al den virkelige Magt var hos ham, havde Rom stadig sit Senat, sine Consuler o. s. v. Ogsaa Paven blev valgt frit, men under Kongens Tilsyn, og dette viste sig ved flere Leiligheder saa meget mere overfluenende og upartisk, som han selv var Arianer. Han residerede i Verona. I Aaret 500, syv Aar efter at han havde overvundet Odoacer, besøgte han for første Gang Rom, optraadte i Curien som en af de gamle Reisere og holdt en Tale til Folket fra et Sted nærved Septimius Severus's Triumfbue nedenfor Capitolium. Han saae Romersfolket og blev ubehagelig berørt af dets Baner, især dets Skuespil-

raferi; men han vilde ikke bruge Magtsprog derimod og gif selv et Par Gange til Forestillingerne, fordi, som han sagde, expedit interdum desipere o: undertiden kan det være fløgt, ikke at være forstandig.

Han maatte ogsaa ved strenge Ebictor beskytte Roms Monumenter mod Rømerne; thi de plyndrede Metal og Marmor fra Templerne, Basilicaerne, Thermerne og smelte de skønneste Broncestatuer. Hvor stjern Staden endnu var bengang, har man et indirecte Bevis paa, idet, da Theodorik holbt sin Tale til Folket, Munkens Fulgentius var tilstede og ved Folkets Jubel vakt af sine mystiske Grublerier saae sig om og udbrød i Ekstase: Hvor henrivende maa Gimmerig være, siden det jordiske Rom kan være saa herligt!

Halvandet hundrede Aar tidligere havde den persiske Prinds Hormisdas, der i Følge med Keiser Constantius d. 2den besøgte Rom, ved Synet af Staden og navnlig af Trajans Forum, yttret: „Det Gnefte, som trøster (eller: behager) mig, er, at Menneskene her ogsaa ere dødelige.“ (Jofr. Ammian, XVI. 10, hvor nogle Lærde hellere ville læse displacuisse istedenfor placuisse).

IV.

Rettelse.

Bg. 86, 16de Linie, staaer ved en Skriv- eller Trykfeil Alaril istedenfor Alariks Efterfølger Ataulf.

Ghetto.

Under mit første Ophold i Rom, 1847, besøgte jeg kun een Gang Ghetto og mistede ved den Leilighed, om ikke en Ven, saa dog en behagelig Bekjendt. Det var en polsk Maler ved Navn Platov, et smukt ungt Menneske med noget distingué i sit Væsen. En Fredag Formiddag var jeg gaaet ene ned til Tiberen og saae fra Broen Quattro Capi ned paa Flodsiden af Ghetto*, hvor der nylig havde været Oversvømmelse og de triste Spor endnu saaes: nogle nedstyrtede Huse og en lang Dynge gult Sand, der lignede en Altit. Medens jeg stod der, kom Platov, og da han hørte, at jeg vilde ind i Ghetto, sagde han, at han vilde med, og tog min Arm. Derinde var maastee paa Grund af Sabbathens Nærmelse endnu mere Iver efter at sælge end ellers, og vi havde i de snevre Gader, med de taarnhøje, fattige Huse,

---

* Ghetto's Beliggenhed sees paa Kartet, der er indsat Pg. 10.

Møje med at komme forbi Alle dem, der spurgte os, hvad der var til Tjeneste, rakte Silketørklæder, Snore, gammelt Guldbrocade, Kometørklæder og mangfoldige andre Ting ud imod os. Der var noget Uhyggeligt i de skarpe Naab og i de mangfoldige Arme, som strakte sig frem. Jeg har engang i en zoologisk Anstalt seet en Sø-Anemon, der pludselig, da en Reie nærmede sig, udstrakte sine hundrede lange, tynde Arme efter den, og dette Syn og hin Gade i Ghetto forene sig bestandig i min Erindring. Vi slap ind i en noget bredere Gade, hvor der var færre Folk; men her syntes en gammel Mand at have taget den Beslutning, at Platon skulde købe en Uhrsnor af ham. Han fulgte os haardnakket og for at vække Platons Opmærksomhed berørte han svagt hans Arm. I samme Dieblis raabte Platon heftig og med en truende Armbevægelse: „Rør mig ikke, Tøbe!“ Den gamle Mand foer ængstelig tilbage. Jeg gik hen til ham, rakte ham lidt Penge og sagde: „Lad dette bidrage til en behagelig Sabbath aften.“ — „Er De en af Vore?“ sagde den Gamle; „jevarechecha! (Han skal velsigne Dig!) fordi Du slap den Fremmedes Arm.“ — Platon og jeg gik videre; ingen af os fandt strax Ord til at bryde

Tausheben, saa blev den uoverkommelig, og vi skiltes med en høflig Hilsen for aldrig at slutte os sammen igjen. Den Gamles Betsignelse var imellem os, lod det til.

Et Par Gange senere gik jeg ned til den anden Indgang, ikke langt fra Pantheon, men standsede ved den mørke Mur og Porten, som dengang endnu stod og gjorde Ghetto til et Fængsel. De, som vilde til Ghetto for at see det Maleriske, Charakteristiske eller Bizarre, havde vistnok let ved at gaae indenfor; men anderledes den, paa hvem Muren saae ned med hele sin historiske Magt, og som havde sit Blod i Historien. Den tryktede mig, som om jeg skulde ind og see Folk ligge paa Pinebænken, den vakte paa engang Brede imod og Medlidenshed med dem derinde. Hvorfor vare de blevne der, i den dybeste Skjændsel, som nogenfinde et Folk har oplevet? De kom hertil alle-rede paa Pompeius's Tid som frie Mænd. Tiberius forviste dem fra Byen, men, som Suetonius siger, i Fællestab med Egypterne paa Grund af deres Religionsfikke*, og de kom tilbage igjen. Caligula gjentog Forvisningsdecretet,

---

* Hvilke urimelige Forestillinger Romerne havde om deres Historie og Religion, sees af Tacitus Hist. V, 3 og flg.

men uden at det i Længden havde Birkning. De saae Tid efter anden deres Fyrster, f. Ex. Herodes og Agrippa, komme til Rom og nyde samme Anseelse som andre Fyrster, der behøvede Rom og tillige gjorde det Tjenester. Men saa kom Krigen, hvori Vespasian og Titus feirede, og som endte med Templets Brand. De saae Forberedelserne til den overordenlige Pragt, hvormed Keiserne skulde feire deres Triumph; thi her ved Ghetto laa Octavias Søjlehalle — hvoraf endnu staae mægtige, underlig tilbyggede Brudstøkker —, hvor Vespasian Aftenen i Forveien offrede og indviede Triumphtoget. De saae næste Dag Pergamentrullen med Mose Lov, de hellige Tempeltar, Afbildninger af Stormen, af Branden og af Krigens Rædsler og de talløse Fanger fra Fædrelandet blive førte forbi under deres Fjenders Jubel. De saae Toget standse og vente, inden det steg op til Capitolium; thi først skulde Simon ben Goria henrettes; det var jo romersk Skik, at den triumpherende Seirherre standsede ved Saturns Tempel, medens den fjendtlige Hærførers Hoved faldt. De overlevede dette og bleve i Rom. Derpaa fulgte Opstanden hjemme under Bar-Cochba, den mest determinerte, mest rasende, rædselsfuldeste Kamp,

som Verden maaskee har seet. Romernes Tab var saa stort, at Hadrian ikke vilde triumphere, og de slap altsaa for Gjentakelse af et saadant Shn; men jødiske Slaver, „solgte til Hestepriis“, forøgede deres Tal, medens Romerne til Hadet mod dem, der havde kæmpet, her føiede Foragt for dem, der ikke havde kæmpet — og de bleve. Det kan altsaa med Føie antages, at den første jødiske Coloni i Rom ikke har været af Nationens bedste Blod, og at den ikke med stor Uret siges ofte at have søgt sit Erhverv ligesom Zigeunerne ved Spaadomsfunster o. desl. og draget Nytte af en forfinet og lastefuld Hovedstads Aristokrati. Men dem eller deres Børn blev ogsaa det Haarbeste tildel, som nogen menneftelig Phantasi kunde udtænke. Verdenshistorien op slog et nyt Blad, en helt ny Tid begyndte; for dem bestod Nyheden kun i, at de bleve overførte fra hedensft Had og Foragt til endnu værre kristelig. Endnu før Constantin d. Store officielt bekjendte Christendommen, udstedte han, 16de Novbr. 315, et Edict imod dem, foranlediget ved, at de havde yttret Ubillie mod nogle af deres Midte, der havde ladet sig døbe. De, der gjorde sig sthyldige i et saadant Overgreb, stulde — brændes. Hvorledes det gif dem, medens Gotther og Vandaler indtog og

plundrede Rom, hvor de vare i de 40 Dage, da Rom stod forladt, er vanskeligt at sige; men i det 6te Aarhundrede tog Kong Theodorik af Verona dem i Beskyttelse og lod christne Tjenestefolk henrette, fordi de havde dræbt deres jødiske Herlæb, hvorfor Roms Pøbel brændte deres Synagoge, Aar 521. Benjamin af Tudela besøgte Rom i det 12te Aarhundrede og fandt der 200 Jøder, hvilket rimeligvis vil sige: Børne af Mandkjøn, og nogle af dem, siger han, vare ansete og mægtige; men det bethyder ikke Andet end, at Nogle undtagelsesvis og for en Stund havde faaet Indgang ved Pavehoffet som Financiers eller som Læger. Reglen og Principet har været i over tusinde Aar, at de af Paverne kun bleve staaende, for at der for Romerne skulde være et synligt Minde om, at der virkelig havde været et Jødefolk, som havde korsfæstet Christus. De bleve vedligeholdte som et Menageri til at illustrere den romerske Pøbels Vønnebog. Pharao havde paahbudt deres Farsæbde ikke blot at brænde Sten, men selv samle Halmen til Teglværkets Behov, og det blev dengang anset for meget grumt. Paverne hode dem at leve som haandgribelige Bøviser paa en forbrøderst og forbandet Slægt, men forhode dem tillige at erhverve Livsopholdet ved

noget Arbeide, der kunde hæve eller frigjøre Sindet. Mangfoldige Forordninger, den ene mere indskrænkende end den anden, førte endelig til, at de fort og godt ikke turde handle med Andet end gamle Klæder. De skulde leve, for at der kunde være Tøder til; men for at de tillige skulde ophøre at være Tøder, bleve de stiftetis, 300 i Tallet, en gang om Ugen, med Bidsfslag brenne ind i Kirken S. Angelo in Pescaria tæt ved Octavias Spilehalle, for at høre en Prædiken imod Tøbedommen, og naar de vare uopmærksomme, fik de Bidsf. De omgik naturligvis Forbudet imod at handle med Andet end gamle Klæder; idetmindste nogle af dem breve Pengesforretninger, laante Penge ud til den ødsle Adel, til Geistlige og Cardinaler, ja selv til Paven og skaffede sig en bethdelig Indtægt deraf; men man forstod at bringe den ud af dem igjen, snart uregelmæssig ved lidt Blyndring, hvorved det kunde hændes, at de bleve spidde og brændte, snart paa mere regelmæssig Maade ved store Paalæg. De maatte betale en Del af Udgifterne til de offentlige Fester, og desuden maatte de personlig bidrage til Romernes Carnevalsforlystelse: foruden Hestevæddeløbene, der nu hver Aften slutte Carnevalet, havde man indtil den nyere Tid

Jøbeløb; endel Jøder maatte nøgne løbe omkaps
 gennem Corsoen, og for at det skulde blive desto
 mere komisk, lod man dem først holde et dygtigt
 Maaltid. Og efter dette og meget Mere tvang
 man dem til at takke; det paalaa dem at lovprise
 Paven for hans Mildhed, at møde i Optog for
 hver ny Pave og under Pøblens Haan og Sten-
 kast nebbede Betsignelse over ham. Det synes
 mig vanskeligt at tænke sig noget mere Foruende
 og Demoraliserende; det er fast ubegribeligt, at
 Fortvivlelsen ikke engang greb dem, at de ikke med
 den Aand, der var i Bar-Cochbas Skarer, styrtebe
 ud iblandt deres Undertrykkere for at hævne sig
 og dø. Det er sandt, det ene Marhundrede efter
 det andet havde lagt sig tungt paa dem, frummet
 deres Ryg, høiet deres Kne og suget Marv og
 Hjerteblood af dem. Desuden var deres Helvede
 — om de virkelig følte Tilstanden saa — ikke
 som det Danteste uden Haab, ja en Thronverel
 kunde pludselig staffe dem store Vettelser, en eller
 anden af deres Midte, især Læger, fik Indflydelse
 ved Pavehoffet og virkede for dem; saa lyfte en
 Slags Rykke over dem en kort Tid, til næste Pave-
 valg. Saadanne kortvarige Solffinsbage bevirkede,
 at de fik Tilgang fra andre Lande, navnlig fra

Spanien, da de store Jødeforsølgelser begyndte der under Ferdinand den Katholske og Isabella. Da kom Mænd af Rærdom og Formue, Familier, der havde hørt til de Store i Landet, og hvor nedtraabte de end snart bleve i Ghetto, høre deres Efterkommere dog endnu til Aristokratiet der. Selve Ghetto-Anstalten er af temmelig ny Oprindelse. Fra tidligste Tid havde de af egen Drift holdt sig afsides fra Hedningerne og de Christne og boet nær ved Tiberen. Først Paul d. 4de tvang dem 1555 Alle til at flytte sammen paa det lille Rum, de senere stadig have beboet, murede det ind som et Fængsel, hvorfra de kun turde gaae ud om Dagen. Navnet Ghetto uglede Nogle urigtig af det hebraiske Ghet, der kan bethyde Skilsmisse mellem Ægtefolk; Andre antage, at det er forbærvet Udtale af Giudecca, Jødekvarter, hvilket dog heller ikke synes rimeligt. I Frankels „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums“ har W. Freund uglebet Navnet af det gotthiste gatvo, engelsk gate, Gjennemgang, Port, Gade. Gotheerne, mener han, have brugt Venævnelsen om Janusporten, der laa ved Indgangen til Jøbernes Kvarter; men hvorledes Romerfolket kom til at optage et gotthist Ord, og om Jøde-

Kvarteret paa Gøthernes Tid var ved Sannsporten, opløst han ikke. Da Paven gav dem denne snevre Bolig i det uhyre, halvt øde Rom, viste han dem, trods den øvrige, barbariske Haardhed, hvormed han samtidig behandlede dem, en Slags Belgjerning, der dog ogsaa, om man vil, kan kaldes en ny Forbandelse. Det affondrede, indmurede Kvarter var unægtelig ikke blot et Fængsel, men et Sikkerhedssted. Paven bevirkede derhos, at de Formuende iblandt dem, som hidtil gjerne havde grebet en Velighed til at udvandre, nu bleve knyttede til Grunden, ikke som Giere, men som Arvesøftere. Han tvang nemlig de Christne, der eiede Huse her, til at flytte ud og overlade Høderne deres Huse imod en for steds fastsat aarlig Afgift. Da Folkemængden stadig, om end langsomt, steg, blev et saadant Hus en betydelig, skjøndt som oftest urørlig Capital, og Besidderne af disse Huse ere Ghetto's Aristokrati. Først efter 1740 udviklede sig et andet, noget ringere Aristokrati, idet Ghetto fik Tilladelse til at handle, ikke blot med gamle Klæder, men med nye og med Klæde. Jo, triumpho! Saavidt bragte Voltaires Tidsalder, Opløsningens Aarhundrede, det i Rom! -- Sødeløbet var, imod en aarlig Af-

gift af 300 Scudi, affkaffet 1668 af Pave Clemens d. 9de af Familien Rospigliosi.

Lad nu Nogen komme til Ghetto's Port og opfyldt af historisk Erindring tænke paa Befolkningen som et Individ, der har lidt meget og behøver Trøst, og lad ham indfinde sig med iffun tom Trøst, saa ville de derinde være de Første til at smile over hans Sentimentalitet. Hvad derimod kunde baade glæde og opløste dem, var, om Nogen kom med et i Europa anseet Navn, som Sir Moses Montefiore, boede iblandt dem, forkyndte dem Troesbrødres Intervention overfor deres Beherskere og, fremfor Alt, iagttog de religiøse og rabbinske Ceremonier med en Omhu, som kunde imponere endog deres egen Rabbiner — thi derinde herske med absolut Vælde hine Former, som mere end Paul d. 4des Mur have bidraget til at holde dem sammen.

Men da jeg var reist, gjorde det mig ondt, at jeg ikke havde været i Synagogen, og saasnart jeg nu i 1863 igjen var kommen til Rom, gik jeg ned til Ghetto for at spørge, hvor Synagogen var, og naar Gudstjenesten begyndte den følgende Lørdag Morgen. Jeg kom fra Pantheon-Siden og mærkede pludselig af Byffsiognomierne, som

jeg mødte, at jeg var i Ghetto, uden at have stødt paa Muren og Porten. Det var en begavelig Overtæffelse, uagtet jeg selv i „Hjemløs“, efter et Dienvidnes mundlige Beretning, havde beftrevet Murens Nedbrudelse (1847) eller rettere: benyttet hans Beretning til en Scene i Rom. Men man huffer naturligvis bedst, hvad man selv har feet, og hvad der har gjort et dybt Indtryk. Jeg fpurgte en Mand, hvor Synagogen var, og han tilbød strax at være min Cicerone og vife mig den; men jeg vilde ikke give en Tøbe Penge for at vife mig det Sted, og da han ikke begreb, hvad jeg mente med: „Nei, jeg vil blot vide, hvor den er“, traf han paa Skulbrene og lod mig ftaae. En anden Mand kom strax og fpurgte, om der var Noget til Tjeneste, og da jeg fagde: „Jeg vil gaae i Bedehuset (l'oratorio) næfte Løverbag; hvor er det, og hvad Tid begynder Gudstjenesten?“, vifte han mig høflig Wei de faa Skridt, fagde mig, at Gudstjenesten begyndte Kl. 7, og fpurgte, om han ikke ftulde vife mig Palazzo Genzi. Jeg takkede ham og gif; men Navnet Genzi havde flaaet mig, og jeg fpurgte i Dybsforeningen, om der var noget Kunftværk eller noget Minde om Beatrice;

men man svarede mig, at der ikke var det Ringeste at see.

Synagogen ligger paa en lille, renlig Plads og seer ud som to Huse, der ere byggede lodret imod hinanden. Tilvenstre, tæt ved Vinklens Spids, er Indgangen, en Dør imellem to forintziste Søiler, der bære en lille Frontispice. Der er forresten fem Synagoger eller, som de kaldes, Skoler (scuole, tydskt: Schul) i samme Bygning, nemlig: Scuola del Tempio, der er den ældste, og kaldes Afslægger af Templet paa Moria*, Sc. Castigliana, Catalana, Siciliana og Sc. nuova. De tre af dem betegne ved deres Navne tydelig nok Indvandringen fra Castilien, Catalonien og Sicilien. Jeg kom ind i Scuola del Tempio, en høi, firkantet Hal, om hvilken paa de tre Sider løber et lavere Rum, stilt fra Hallen ved Søiler og forsynet med Bænke for Menigheden. I Hallen staaer paa en Forhøining og omgivet af en Marmorballustrade Almemor, Bordet, hvorfra Thora, Loven, oplæses, og hvor Forsangerne have deres Plads. Paa den

---

* Roms ældste Synagoge stod forresten ikke her, men paa den anden Side af Tiberen, var meget pragtfuld og indeholdt en Afbildning eller Model af Zionstemplets. Det var den, der blev brændt af Pøblen i Aaret 521.

fjerde Side er det hellige Skab, hvor Thora opbevares, skjult af et stort, mørkerødt Fløilsforhæng.

Derinde var det, som om jeg pludselig var kommen til en ganske anden Verden, et ganske andet Folk end det, jeg forhen havde seet paa Gaderne. Istedenfor de usikre, urolige, begjærlige Diefast og de heftige Bevægelser var her rolige, fornøjede Blikke, Stilhed og Anstand. Paa den Maade, som Engelskmændene kalde gentlemanly, tog man ikke mere Notits af mig end netop nødvendig, tilhød mig Plads, Bønnebog og Thallis, et firkantet, tyndt, uldent Stykke Løi, Sindbillede paa den antike Nationaldragt, hvidt og blaat, Israels Nationalfarver. Jeg følte mig omgivet af en saadan høitidelig Fred, at det pludselig og med Magt blev gjort mig klart, at Ghetto's Folk havde holdt sig trods alle de næsten utrolige Forsølgelser, at Livskraften endnu var frisk i dem. Herinde vare de sammen med Zehova, hvis Yndlingsbørn de vare, med Ham, som havde styrtet Pharao i Dybet og slaaet Antiochus Epiphanes med Sygdom og knækket saa mange andre haarde Halse, deres Fjender. Herinde vare de Prindsen af Blodet; det derude var en tung

Drøm eller en Prøvelse, der vilde ophøre, saasnart det behagede Ham. Her kom de ind efter at have løbet som Heste paa Corsoen, løftede Vinene op til Ham og bleve igjen Mennesker, ja bleve større Personer end de, der nys havde hujet ad dem. Naar de skjælvende, haanede af Mængden, havde mødt Paven og raft ham Thora, for at han skulde fige Confirmamus sed non consentimus (hvoraf Meningen var, at deres Udtydning af Loven var usand), gif de herind, og naar Lovrullen næste Gang blev løftet op, udbrøde de i det torbændende Raab: Thorat Moscheh Emmet (Mose Lov er Sandhed!). Alt, hvad der skete derude, blev gjort om her, rigtignok kun i Ideen; men den har Tid. Hvad derude blev forbandet, blev her velsignet, og omvendt; hvad derude blev slaaet fast, endog med Pidskeslag, blev her rystet af. Vel at mærke: Alt Saadant var ingen Demonstration af Mænd, der havde en individuel Selvbevidsthed og sølte sig frie i Lænkerne. Atmosfæren var aldeles utvivlsomt angstfuld, smaalig og raa. Men igjennem den faldt dog det ideale Glimt af national Selvfølelse, af Troen paa det israelitiske Blods mysteriøse Herlighed i Fortiden som og i Fremtiden. En blot og bar Religiositet, en Tro paa

Gud og Sjælens Udbødelighed o. s. v. kunde have frelst Individider o: ladet dem døe som Martyrer, men vilde ikke have bevaret Folket i nitten hundrede Aar.

Vag en tilgittret Abning i Muren er Kvin-
bernes Plads, en Afsondring, der, om man vil,
kan minde om Orienten, men ogsaa kan opfattes
som Symbol paa det trofaste og rene Familieliv,
der til alle Tider har været erkjendt og beundret
selv af deres Fjender og saa mægtig bidraget til
at holde Slægten sammen.

Da Thora blev udtaget og Repræsentanter for
Stammerne skulde opkaldes for at læse af den, kom
man efter Skik og Brug til mig som den Frem-
mede og spurgte, om jeg vilde opkaldes. Jeg vilde
gjerne. Der er noget overordenlig Høitideligt i,
at Ens eget og Ens døde Faders Navn bliver
opraabt i et fremmed Land fra en Plads, hvor
den store, rene Monotheismes Lovrulle ligger op-
flaaet. Verden synes i et saadant Dieblif for-
vandlet til en eneste, helliget Stad. Men da jeg
vidste, at jeg Diebliffet efter vilde gaae bort til
en anden Levevis, en anden Anstuellesmaade og
andre Interesser, end her forudsattes, fandt jeg
det ikke ret at modtage Tilbudet. Jeg følte ogsaa,

at jeg ikke kunde komme igjen. Jeg berører ikke gjerne dette; men det hører med til Ghetto's Charakteristik. — I Rom boer en Dr. Steinheim, forhen praktiserende Læge og, om jeg ikke husker feil, en Altonaer af Fødsel. Han skriver med stor Iver, endog med Hefstighed, for Jøbedommen og imod Christendommen; han stræber at opstille en videnskabelig jødiske Dogmatik og bevise, at den rette og tilstrækkelige Gudsbevidsthed ligger i Mose Lov og hos Profeterne, og at en Forvanskning af Christendommen er foregaaet i det 2det til 6te Aarhundrede efter Christus. Han er en elskværdig gammel Mand, men paa dette Omraade lidenskabelig, ja intolerant. Alligevel har han Intet at gjøre med Ghetto eller med det Ceremonivæsen, som hersker der.

Kort efter mit Besøg i Synagogen blev jeg i et Brev fra London spurgt, om jeg havde seet den mærkelige jødiske Skole i Palazzo Genzi, og jeg indsaae nu, at jeg havde gjort den Mand Uret, som, da jeg spurgte efter Synagogen, foreslog mig at see hint Palads. Tre Landsmænd fulgte med mig derne. Palazzo Genzi, der skal være bygget af den samme Francesco G., som ved sit unaturlige Forhold til sin Datter, den skønne Beatrice,

saa at fige tvang hende til at blive Fabermorder, ligger paa Pladsen ved Spnagegen paa en Forhøining i Terrainet, der lader det synes end taarnhøiere, end det er. Da vi kom i Nærheden og sagde, at vi ønskede at see Jødestolen, var der strax en Jøde, som fornsiet skyndte sig afsted og hentebe en af Forstanderne. Lebsagebe af ham og et Par Andre stege vi op. Efter den trykte Beretning, hvoraf hint engelske Brev havde givet mig et Udtog, ventede jeg mig noget Vethdeligt af „en Skole i et Palads“ og blev derfor et Dieblif noget stuffet, da vi ad en urimelig Mængde Trapper endelig kom op i et rummeligt Tagkammer. Stolen var indrettet for 50 Piger paa 6—10 Aar. Der var to Lærerinder, en yngre, ret smuk og blid, en ældre, trind og streng. En Dame af Borgerstanden, der syntes at være Dagens Inspectrice, var tilstede. Alle Tre talte overraskende rent Italiensk. — Der var ved Siden af Skolestuen to smaa Værelser, et med Vasseanstalt for Børnene, et andet, hvor man opbevarede smaa Tinkar; thi man havde bragt det til at give Børnene Frokost: Brød og Mælk. Den hele Anstalt, der er et Aar gammel, bestaaer ved frivillige

Bidrag fra Ghetto, og deri ligger Skolens egenlige Betydning.

Den samme værdige Holdning og Anstand som i Synagogen viste sig her i Anstalten. Hos Forstanderen og de to eller tre Personer, der lybløst havde fulgt ham, hos Lærerinderne og den inspectionshavende Dame, der forekommende viste os om i den lille Heilighed og besvarede vore Spørgsmaal, var der en næsten stolt og dog blid No; de havde Fornemmelsen af, at de skabte Noget ved egne Kræfter, og at de havde paataget sig en Fremtidsmission. Der fremkom ikke ringeste Hentydning til os om, at Anstalten kunde behøve Bidrag. Den Tid kan komme, da f. Ex. En, der er bleven rig ved „Discontering“, bredkjævet, med Vognet i Diet, med Guld-Uhrkæde bred over Brystet, optræder paa en Generalforsamling og af sine Tilhængere bliver med Acclamation valgt til Directeur, og han vil da pynte Skolen op og sørge for, at det kommer i Aviserne. Men endnu gaaer Ingen for Forsængeligheds Skyld op ad disse Trapper til dette Tagkammer; endnu er Skolen ikke et Middel, men et Maal, som man med Selvforsagelse stræber til.

En Skole for 50 Pigebørn er visseelig ikke

noget Stort; men naar man veed, hvorledes blandt de gammelbogs Jøder Pige børns Oplæring er blevet betragtet som noget Overflødigt, ja Farligt, saa føler man Betydningen af en saadan Skole i Ghetto, seer Spiren til et nyt og friskere Liv. Jeg skulde maaskee allerede have pmtalt, at der for Drengbørn er en Skole ved hver af Synagogerne, og at der her gives Forberedelse til det rabbinistiske Studium, som da kan fortsættes hos vedkommende Rabbiner.

Undervisningen, der meddeles efter den lancasterste Methode, var selvfølgelig meget simpel: Stavning og Læsning i Italiens og Hebraisk, Regning og Skrivning. Børnene saae fattige, men sunde og livlige ud og vare vel tilmode.

Den trinde Lærerinde spurgte os, om der var Noget, vi særlig ønskede at høre Børnene i, og Cand. theol. B. Schmidt, Udgiveren af en Reise i Egypten, bad om at maatte høre en hebraisk Bøn. Hun sagde til Børnene: „Sig Schema Jisrael“ (Jødernes Troesbekjendelse: „Hør, Israel, Herren vor Gud er En!“). Da Børnene reiste sig som et Regiment og begyndte Bønnen, satte jeg efter jødisk Skik Hatten paa og reiste mig. Paa det Tegn kjenbte de mig, og den pludselige

lille Sindsbewægelse hos Børnene viste sig ved et Diebligs Hævning af Stemmerne. Idet jeg reiste mig, kom jeg gjennem det aabentstaaende Bindue til at see langt borte en rød, chinesisk Bygning paa en langstrakt Høi; det var den smagløse Villa Mills, der er bygget paa Keiserpaladsets Ruiner. At have det hensmuldbrede Keiserpalads for sig, medens man af Ghettos Børn hører Schema Jisrael, Monotheismens Krigsraab mod Hedningebommen, det Ord, der løb paa de forfærdelige Balplads, hvor Keiserne fejrede, i det brændende Tempel, hvor Præsterne styrte sig ned, i Colosseum og andre Theatre, hvor Fangerne kastedes for de vilde Dyr — frembringer en Sindstemning, hvor der uden Hoveren og uden Tilfredsstillelse af national Forfængelighed eller Stoltthed er en besynnerlig, stor Undren over Verdenshistoriens Gang.

Paa Forespørgsel angav Forstanderen, vistnok med lidt Overdrivelse, Ghettos Befolkning til 6,000 Mennesker, og han mente, at af disse vare de 4,000 fattige; ikkun et Par hundrede vare velhavende; „rige“ vilde han ikke sige. Man har et Hospital, og Udgifterne til Fattige udgjøre aarlig ca. 60,000 Fcs.

Trods disse Tal er jeg tilbøielig til at mene,

at Ghetto for Tiden er en ret lykkelig Plet. Vi maae blot først have en Definition. Den menneskelige Lykke bestaaer formentlig ikke saa meget i fuld Besiddelse af det Attraaede som i Stræben og Haab, i et Daggrystjær og en Foraarsduft, der kan føles af et Folk eller en Menighed ligesaa vel som af et Individ. Det er et saadant Daggryst, der siden Pius d. 9des første Reformer og Revolutionen er kommet over Ghetto: Haabet om Fremgang til menneskelig Værdighed og Driften til selv at virke derfor ad den eneste rette Vej, Aandens og Oplysningens. Det gjør i saa Henseende Intet til Sagen, at man endnu er meget langt tilbage. Ghetto har ingen politiske Rettigheder, det er sandt; men de christne Naboer have i den Retning heller Intet at være stolte af, saa der kan ikke være Tale om Misundelse. Ghetto har i alle sine indre Anliggender Selvbefrielse, sine egne Domstole, sine egne communale Finanser o. desl., og staaer, hvad offentlig Orden og Ærlighed angaaer, langt over Paven's hele Regeringsvæsen. Uagtet Muren er nedreven, er Ghetto's Befolkning endnu strengt adskilt fra det christne Rom. Tilladelsen til at boe udenfor Ghetto, som blev givet i den begejstrede Tid, har dels senere

mødt Hindringer fra Autoriteternes Side*, dels anseer selve Ghetto den ikke for en Gunst, der er værd at benytte. Man vil helst leve affondret og holde sammen, ligesom det fra Først af var dem selv, der ikke vilde høre adspredte mellem Hedninger eller Christne og færdes med dem undtagen for Handels Skyld. Man kan ansee dette for bornert, kalde dem fære, unationale, fremmede, eller hvad man vil; for Diebliffet befinde de sig vel derved, og naar de blive Gjenstand for den traditionelle Forsølgelse eller Ringeagt, fornemmer den, hvem det rammer, det ikke som Person, men som Del af Ghetto. Den Tid vil nok komme, da den enkelte Personlighed vil gjøre Forbring paa menneskelig Agtelse og have en haard Kamp imod Fordommen; men jeg taler blot om det nærværende Dieblif, da man endnu ikke er naaet til en saadan indre Krise. Afsluttet fra Verden har Ghetto endnu det hele broderlige Sammenhold. De have deres Helligdomme indenfor Kredsen, og Jehovas Festsdag er for Enhver af dem

---

* Der forlanges af Jøden, naar han boer udenfor Ghetto, at han skal forsyne sit Hus med katolske Helgenbilleder, og at han skal betale en Sum, 20 pCt. af Husleien, til Regeringen.

en personlig Hviles-, Glædes- og Høitidsdag, der træder istedenfor Theater og andre Forlystelser og holder Familielivet engt og smukt sammen.

Der er stor Fattigdom og synlige Spor deraf overalt, det er sandt; dog maa man huske paa, at Ghetto ikke skjuler sin Fattigdom, men tvertimod udstiller den. Paris tager sig ud som en rig By — hvorfor? Fordi Rigdommen er stillet i Forgrunden og Fattigdommen forbudt at vise sig. Uden at der foregik nogen virkelig Forandring i Formuenheden, vilde det gjøre et ganske andet Indtryk, hvis de Rige boede i Baghuse og de Fattige brebte sig paa Gaden. Men dette er netop Tilfældet i Ghetto. Hvad der kan siges om Paris, gjælder ogsaa for en stor Del om London. Alligevel, hvis en Fremmed, der ikke kjendte Historien, saa Ghetto og Londons Petticoat-Lane, hvor mange fattige Søder boe, vilde han utvivlsomt drage den Slutning, at hist i det frie England havde et barbarisk Tyranni hersket og efterladt sit Præg, medens Ghetto ved Omstændighederne, under et svagt, faderligt Regimente, var bleven fattig. Tilbøls vilde dette Indtryk hidrøre fra et Skin. I Sydens Luft og Lys synes Fattigdommen ikke saa haarb, og selv Bjælter kunne

blive maleriske. Men der vilde tillige være en virkelig, god Grund for en saadan Feiltagelse som den nævnte; thi i Petticoat-Lane seer Befolkningen brutal og forvildet ud; efter ifkun to hundrede Mars Forløb — thi længer have Søderne ikke boet i England — har den londonst-jødiske Pøbel ved at leve sammen med den angelsachsiske Pøbel faaet noget af dens Pshsiognomi. Man forsøger at holde sammen, Synagogen danner et Vindeled; men Friheden, det engelske Livs Uafhængighed, sønderbryder det, og Demoralisation er fulgt deraf. I den fattige Del af London er der Exempler paa, at Søder banke deres Koner, og at Sødepiger gaae paa Dandskebod. Jeg har en Nat, da jeg gik med en Politiiinspecteur for at see London by night, seet Sødefamilier paa Othuse, og jeg saa de jødiske Hælere lufte om, de mest frastøbende Pshsiognomier, jeg har seet, værre end de fattigste Polakker, der i Messetiden mbyrre i Leipzig. Ghetto's Søder derimod have, om end ikke et anseeligt og værdigt, dog et blidt Udseende.

Selve Sympathien, som Ghetto vækker, frembringer imidlertid en Kamp med Rom. Hvilken Fred der end kan hvile over Ghetto's Synagoge og Skoler, og hvilke interessante Studier Ghetto-

folket end kan frembyde, saa er Rom det Sted, hvor Hedningedom og Christendom ikke blot fuldstændig have seiret, men, selv om der er fulgt Død eller Tilbagegang paa Seiren, have efterladt dens Minder i uforgængelige Mands- og Skjønhedsværker. Rom er Historiens, Poesiens og Kunstens hedenskristelige Stad, og hvad enten det er en Velsignelse eller en Forbandelse at være berørt af denne Civilisation, saa maa man tage imod Følgerne. Der er en forunderlig Hyggelighed i den rabbinistiske Jødeedom — naturligvis kun for den, der har sine Barndoms minder knyttede til den —; man er som i en Familie, adskilt fra hele Verden, med sin egen Familiegud, hvis Forhold til andre Mennesker er usikkert og ubestemt. Men netop derfor er der indenfor denne Jødeedom Mangel paa Symbol, hvorimod Roms Skjæbne trods al Grumhed og al Demoralisation, der fremtræder i den, er symbolisk, ekspansiv, betegnende for hele Verden og aaben for almenmenneskelig Sympathi, hvisaarsag ogsaa Rom har frembragt Værker, der sympatetisk berøre Menneskeheden og drage den til sig. Saadan virker alligevel Ghetto, at naar man kommer derfra, vækker Studiet af Roms Mindeesmærker langt

mindre Andagt end Brede. Enten Rom eller Ghetto.

Valget behøver dog ikke at iagttages med en saadan Engstelighed, at man ganske stjer Ghetto, og da jeg gjerne gik ned til Tiberen, kom jeg en Dag paa Tilbageveien ind i den snevre, lange Gade, hvor jeg engang havde gaaet med Platon. Det syntes af Skjæbnen bestemt, at jeg skulde opleve Noget paa den Vej. Jeg gik i en Blanding af Vel- og Udebeholdende. Trods Gadens Sneverhed var der ikke egentlig Trængsel; man kunde komme igjennem uden at berøre Folk. Der var flest Fruentimmer tilstede; de sad paa begge Sider af Gaden meget flittige med at spe og lappe paa de smaa Gjenstande af Silke og Værb, som de havde tilsalg. Ingen var pjaltet klædt, og efter italiensk Maalestok saae de fleste endog meget renlige ud. Men det var, som om man gik igjennem et Menageri; thi altsom man nærmede sig dem, gjorde Alle omtrent samme Bevægelse, strakte Armene frem, vinkede og pegede paa deres Varer. Paa Paris's Boulevards, i Londons Regent's Street og paa Kjøbenhavns Østergade ere Vontikerne ligesaa tætte som Kurvene og Vordene her, og Vontiksfolkene mene ganske det Samme; men

de betegne det paa en anden Maade. Hvor Gaden udbuede sig lidt tilvenstre, sad fire Fruentimmer og syede bagved en stor flad Kurv og et lille Bord. En af dem var en temmelig fører Matrone, en anden var ganske ung, med et rart, men meget blegt, sygeligt Ansigt. Da jeg saae paa dem, vinkede den Tykke mig strax over til hendes Kurv. Jeg hilste og spurgte den Blege, hvorledes hun havde det.

„Hvorfor spørger De derom?“ spurgte den Tykke.

„Forbi jeg er en af Ebers.“

„Naa. — Hun vilde see bedre ud, hvis hun var rig.“

Jeg forstod Vinket og købte Noget hos den blege unge Pige. Hun trængte ikke paa, køb mig Intet tilfals; det var virkelig, som om hendes kvindelige Sands ikke vilde misbruge, hvad hun saae: en Velvillie og Sympathi, der ikke var en Kjøbers. Med den rastløse Tykke gjorde jeg færre Omstændigheder og gav hende Penge. De to Andre syntes at antage, at Sømmeligheden nu var steet Fyldest. Da jeg vilde gaae, sagde den Tykke: „De er vel en Aschenas (tybst Tøbe)?“

Hvi kunde ligge lidt Malice; thi Ghetto's

spanskt-italienske Jøbedom følger sig hævet over den tydske. Jeg svarede Nei, jeg var fra et nordligere Land, og da jeg forsøgte at give hende en geographisk Forklaring, udbrød den Tydsk: „O, Paulnisch! (Polst).“

„Hvad er det!“ sagde jeg; „De bruger Ord, som ingen italiensk Jøde eller Jødinde pleier at kunne udtale!“

„Hendes Fader var en Tydsker (Austriaco)“, sagde den Blege leende.

„Naa, saa De er selv en Aschenas?“

„Ja, men jeg er af stor Familie!“ raabte den Tydsk.

„Det er vi Allesammen“, svarede jeg.

„Ja, fra Moscheh Rabeinus (vor Herre Moses) Tid! Men min Faders Familie var stor. Kjender De en Vh, som hedder Erlanga?“

„Erlangen?“

„Ja. Kjender De den Vh? Saa har De ogsaa hørt om Rabbi Joel?“

Det havde jeg ikke; men jeg vilde ikke saare hende ved at sige Nei, og svarede derfor, at det var muligt, men jeg havde glemt det.

„Saadant Noget glemmer man ikke! Rabbi Joel var meget lærd og hovedrig; men Ingen

veed, hvor hans Rigdom blev af ved hans Død. Hans Rigdom var meget besynderlig. Engang, i en haard Vinter, kom hans Husholberste til ham og sagde, at der intet Brænde var i Kjelderen. Rabbien svarede: „Naar Brænde behøves, vil der være Brænde“, og næste Morgen var Kjelderen fyldt, uden at Nogen vidste, hvordan det var gaaet til. Om Fredag Aften indbød Rabbi Joel ofte ti, tyve fattige Rejsende til sig fra Synagogen og gav dem Aftensmad paa Guld- og Sølvtafler; men ved hans Død fandtes Intet uden hans Kittel og Thallis*. Man formodebe, at han havde været en stor Bæl Haschem (Herre over Ordet), og at Rigdommen kun var til for ham selv eller for den, som kunde finde Ordet. Hans Søn, min Faders Bedstefader, anvendte sit hele Liv paa at søge Ordet, og en Fredag Aften, da han troede at have fundet det, indbød han hele Synagogen til surkøgt Fisk paa Guldfade. Da Selskabet havde taget Plads, saae man ham gjøre Bevægelse, som om han spiste med stor Appetit,

---

* Kittel er den Lærredsdragt, som Bruden medbringer Brudgommen, som han bærer i Synagogen den store Forsoningsdag og Paaskeaften i Hjemmet, og hvori han begravnes. — Thallis, se Pg. 142.

uagtet der hverken var Fisk eller endog Tallerken for ham. Han opfordrede med største Gjæstfrihed Selskabet til at spise; men da de ikke bleve serverede med Andet end Luft, bleve de brede og satte ham i en Galeanstalt. E così siamo stato rovinati (Og saalebes bleve vi ruinerede)!" tilføiede hun grædende.

Klyngen, der havde samlet sig, stod alvorlig, ligesom betagen af den Vision, hun havde fremmanet, og gav sig derpaa til at tale og disputere med stor Iver, og imidlertid gik jeg.

— En Dag, da vi forberedte et skandinavisk Gilbe, gik jeg ned til Falcone, nærved Pantheon, for at spørge, om man havde Plads til os der. Idet jeg gik gjennem en af Stuerne paa 1ste Sal, saae jeg ved et Bord en Søde, en af dem, der vare fulgte med op i Palazzo Genzi. Han sad ved Bordet mellem nogle Christne; men jeg saae ingen Couvert foran ham. En Søde fra Ghetto paa en christen Restauration — det var et uventet Exempel paa romersk-christelig Tolerance og, hvis han spiste der, et endnu mere frappant Bevis paa, at selv Ghetto ikke længer var kauscher. Det var, som om jeg oplevede et verdenshistorisk Vendepunkt. Hvor hurtig jeg end tog Dinene til mig

for at lade, som om jeg Intet havde seet, fangebe hans Blik dog mit og jeg kunde se, at hvis jeg var overrasket, saa var han enten forfærdet eller indigneret over, at jeg kom berop for at spise. Kort efter havde jeg udrettet mit Grinbe og kom atter gennem Stuen. Han stod ude paa Gulvet og fulgte efter mig nedad Trappen. Da vi vare komne udenfor, hilste han og sagde: „Jeg spiste heller ikke beroppe.“

Jeg svarede: „Det tilkommer ikke mig at forste og heller ikke at dømmе.“

„Men jeg spiste virkelig ikke; jeg var beroppe for at tale med en Forretningsven.“

„Det er meget rimeligt.“

Efter en Pause vedblev han: „Da De for nogen Tid siden var i Synagogen og ikke vilde gaae op og velsigne Thora, troede man, at De var en Meschummet (Forræder, døbt Jøde); men da De i Palazzo Cenzi satte Hatten paa ved Schema Jisrael, syntes det, at De var ingen Meschummet. Men De spiser ikke hos os.“

Der var noget Inquisitorist i Tonen, og jeg svarede: „Jeg er kommen nogle Skridt forud paa Marschen.“

Han viste sig ikke begjærlig efter nærmere

Forklaring; Tanterne løb anderledes urolig om i hans Hoved, jeg antager, omtrent saaledes: Hvis jeg ikke var en Meschummet, kunde jeg gaae ind i Ghetto og blive troet, naar jeg fortalte, at han havde været hos Falcone. Hvorledes kunde jeg taus bære paa en saadan Hemmelighed? Hans Rygte hævede ham maaskee ikke ganske over Mistillid, og en saadan Beretning vilde gjøre ham uløffelig.

Trods min bedste Villie vidste jeg intet Middel til at berolige ham; jeg kunde ikke give ham nogen Forfikkning, som han vilde antage for gyldig.

Endelig sagde han: „Er der Noget, hvormed jeg kan være Dem til Tjeneste?“

Jeg svarede med Tak Nei.

Vi vare imidlertid komne til Piazza Navona, den over 350 Alen lange Plads, som i Oldtiden var et Theater (Circus), hvor der kunde leveres smaa Søfægtninger, og hvor der nu drives Handel med gammelt Jern, Tinvarer og Frugt. Da han syntes utilbøielig til at forlade mig, men var taus, spurgte jeg ham, hvorledes det stod til i Ghetto. Han svarede, at det havde været slemt, det var blevet bedre, men endnu var det daarligt; Franskmændene havde bragt nogen Handel. Jeg spurgte

ham, om det var sandt, hvad jeg havde hørt andensteds, at da Franskmændene drog ind i Rom, troede Folk, at der skulde plyndres, og især Ghetto blev meget forfærdet, da en Skare Soldater drog ind, netop som man vilde gaae til Synagogen Paaskeaften; men Soldaterne sagde: Bliv ikke bange, vi er Jøder, vi kommer for at holde Paaske med Eder. — Han svarede: Ja, jeg husker det, der kom dengang nogle franske Soldater, som vare Jøder; der er ogsaa jødiske Soldater i Kongen af Italiens Armee. — Jeg blev ved at spørge; men han syntes betagen af Tanker, stjødnt Sandheden var, som jeg snart opdagede, at han lyttede opmærksomt; thi pludselig stod han stille og sagde: „Er De ikke, hvad man kalder en Litterator? De skriver Bøger!“

„Det er rigtigt“, sagde jeg med Beundring og tilføiede: „Hvad De fortæller mig, kan være Penge værdt.“

Nu blev han friere og livligere og viste sig som en forstandig Mand; men han kunde ikke fortælle Noget af Interesse. Et af mine Spørgsmaal bragte ham til at gjentage den gamle Krøniker, at en Jøde havde været Pave, men forladt Thronen for at vende tilbage til Synagogen og

sin Faber. Der findes intet andet historisk Motiv for dette Sagn end, at Anaklet d. 2den, i det 12te Aarhundrede, var Sønnesøn af en døbt Jøde. Men det er let at forstaae, at et saadant Sagn kunde opkomme, naar en jødefjendt Pave døde og blev efterfulgt af en, der ophævede hans barbariske Forordninger, og pludselig ved hans Død den gamle Tilstand indtraadte. Hvorfra var den korte Lise kommen? Hvorfor havde en Enkelt viist en saadan Barmhertighed? Det kunde kun være af Kjærlighed til Jøderne, og denne Kjærlighed maatte ligge i Blodet. Endstjøndt Befolkningen som Helhed med yderste Trostak holdt fast ved Mosaismen, var der dog stadig Nogle, som lobe sig døbe, og flere af dem kom ind i de store Familier eller dannebe selv Patriciefamilier, der endnu spille en Rolle ved Pavehoffet. Skjøndt Renegaterne i Reglen ere de værste imod dem, de have forladt, er det dog rimeligt, at en saadan Stormand undtagelsesviis har viist Jøderne Velvillie. Man har i de sidste Aar havt et Exempel derpaa i det høie engelske Aristokrati. En Lord betalte aarlig Sir Moses Montefiore en bethdelig Sum til jødiske Diemed, og paa sit Dødsleie meddelte han Sir Moses sin jødiske Herkomst. Den østerrigske Keiser-

familie roste sig i mange Tider af at nedstamme fra den romerſte Familie Frangipani og igjennem den fra Keiſer Auguſtus, indtil det blev hiſtoriff godtgjort, at Frangipanierne oprindelig vare Søder. Saa opgave Habsburgerne deres Prætenſion.

Jeg vilde imidlertid helſt høre om virkelige Familiehiſtorier eller locale Sagn, og for at lede Manden paa Dei eller „ſpæde“ ham gjenfortalte jeg ham den tykke Rones Hiſtorie om Rabbi Joel.

„O, ſaadan Kjærlingefnak!“ udbrød han, „hvo vil bryde ſig derom? Det er Dvetro! Da jeg var Barn, fortalte min Moder mig en Hiſtorie, der ſkal være ſand og være hændt En af vor egen Familie; men den er ikke ſand, det er kun den Slags, ſom man kan fortælle Børn i Purim*.“

„Lad mig høre den alligevel“, ſagde jeg.

Han begyndte: „En af mine Fædres Fædre var Don Iſak Abarbanel — for vi er komne fra Spanien, vi er af Juda Stamme. Don Iſak Abarbanel boede i Avignon i Frantrig og var en meget lærd Rabbi og meget anſeet hos Paven; thi dengang boede Paven udenlands. Det er nu hundrede og hundrede Aar ſiden, og der

---

* Den jødiſke Faſtelavn.

bliver sagt saa Meget om Folt i den Tid; de kan ikke sige Nei. Om Don Isak Abarbanel sige de ogsaa, at han var en stor Bäl Haschem. Men det er en farlig Ting at bestjæftige sig med, den ringeste Uforsigtighed kan føre til Ulykke. Det kom Don Isak til at prøve; thi engang, da hans Mezussot ved Forsømmelse vare blevene posul* og han om Aftenen sad ene i sit Studereværelse, bankede det paa hans Dør, og da han sagde: „Kom ind!“, traadte han selv ind ad Døren.“

„Han selv?“ spurgte jeg overrasket.

„Ja, Don Isak selv, livagtig som han gif og stod, i sort Silkefastan, gule Strømper og Sko med store Silkesløjfer. Han begreb strax, hvem det var, men var saa overrasket og forfærdet, at han ikke kunde kalde Ordet tilhjælp, og saaledes var han uden Raade i Schitans (Satans) Magt. — Schitan sagde: Nu, Rabbi Isak, har jeg Dig, nu kan jeg dræbe Dig. — Mit Liv kan ikke være af megen Værdi for Dig, sagde endelig Rabbien. — Nei, men af desto mere for Dig! Skal vi gjøre en Forretning? Hvad vil Du give for

---

* Mezussot ere Papir bestrebet med Troesbekjendelsen og indføbt i en tynd Metalplade, der hæftes paa Dørstolpen. Posul er uren.

at leve? — Hvad kan jeg give? Jeg har jo kun mit Liv. — Jo, jeg kan tage Ruach (Aanden, Livet) fra Dig, men ikke Neschamah (Sjælen). Giv mig den, saa lader jeg Dig leve endnu tre Aar. — Alt giver Mennesket for sit Liv, og Rabbien indgik Pagten.

Men ved Orkets Magt sammenkaldte Rabbien nu et Møde af alle Aander, der tjente ham, og drog en Kreds om Mødet, saa at det blev indhyllet i den dybeste Hemmelighedsfuldhed. Men ingen af Aanderne kunde frigjøre ham fra hans Ord og Løfte. En af dem sagde, at Rabbien maatte finde paa en List, og den var ikke vanskelig at udføre, fordi Schitan var overmodig, og de Overmodige ere dumme.

Rabbien opnaaede nu ved Orkets Magt, at et Figentræ, som stod i hans Have, fik den Egenstah, at Ingen, som steg op deri, kunde komme ned uden hans Tilladelse.

Paa den Dag, da de tre Aar vare omme, steg Rabbien, til stor Forundring for sine Tjenestefolk, op i Træet; men strax efter saae de, til deres endnu større Forundring og Skræk, en Person ganske lig Rabbien træde ind i hans Studere-

- værelse og derpaa gaae til Vinduet og stirre paa ham, der sad i Figentræet.

Han i Vinduet raabte: Hvo har hængt min Kjortel og mine Benklæder og mine Strømper og Skoe op i Træet?

Han i Træet raabte til Tjenestefolkene: Jeg er Eders Rabbi; rør Eder ikke!

Nei, freg han i Vinduet, jeg er Rabbien, Don Isak Abarbanel; hent mig mine Klædningsstykker.

Da sagde en af Tjenestefolkene: Hvis I virkelig er Rabbien, saa hent dem selv.

Hvorledes kan en gammel Mand som jeg krybe op i et Træ? sagde han i Vinduet.

Den anden Gamle kunde, svarede man.

Hvorledes kom han op?

Ad en Stige.

Sætter Stigen til Træet!

Nu kom han ned i Haven, undersøgte Stigen nøie, steg op, og idet han pludselig kastede sin Forklædning og viste sig i Schitans stræffelige Stikkelse, raabte han: Nu har jeg Rabbi Isaks Sjæl!

Men i samme Dieblis lod Don Isak sig falde ned af Træet med Udbræbet: Schema Jisrael!

Min Sjæl er frelst. — Men hans Vegeme var ikke frelst; thi han døde af Faldet. Og siden den Tid, endnu den Dag idag, spise Jøderne i Avignon ikke Figner.“

„Hvorfor ikke?“ spurgte jeg.

„Fordi de ikke vide, i hvilket Figentræ Schitan fibder.“

Jeg betragtede Manden som Medarbejder og betalte ham hans Honorar, hvilket han modtog uden synlig Overraskelse. Men han tilføjede: „Jeg maa kunne fortælle Dem meget Mere, naar jeg faaer tænkt mig om og spørger mig for.“ Det antog jeg ogsaa og tilbød at komme ud til ham i Ghetto; men han foretrak at besøge mig, og vi skiltes.

Det varede imidlertid længe, inden han kom — et Par Dage før min Afreise — og Grunden dertil var let at forklare. Trods hans bedste Villie var Sagen bleven ham ganske anderledes vanskelig, end naar han havde En ved Siden til at spørge ham ud. Der er upaatvivlelig mange interessante Smaahistorier at høre i Ghetto; men de komme ikke, fordi man spørger: „Har De Noget at fortælle?“ Man maa ikke blot leve med Familiær paa Sabbathen, men ogsaa have literair

Sands.' Min Meddeler vidste jo ikke engang, hvad det Gode var i det, han havde fortalt mig, og kom nu med Afstilligt, der blot indeholdt cras Overtro. Ved at spørge mig for fik jeg imidlertid Noget ud af ham, som han ikke vidste, at han havde medbragt, og som upaatvivlelig, trods dets Særlighed, har et historisk Grundlag. Svergang jeg begyndte at tale om Tødeforsølgelser, satte han en Mine op, der udtrykte den dybeste Afsthy og Utilbøielighed til at dvæle ved Gjenstanden, og endelig sagde han, idet han spyttede: Hvo vil tænke derpaa? Gid det maa gaae dem Allesammen som ham med Uglen! — Hvordan gif det da ham med Uglen? spurgte jeg. — Veed De ikke det? Det veed jo hvert et Barn? Det var en Pave, der ret vilde plage og haane og udrydde Israel, og han sammentaldte en Forsamling, der skulde raadslaae om de sikkreste Midler dertil. Da de vare samlede i deres Kirke, saae de pludselig under Loftet en Ugle sidde og stirre ufravendt paa Paven. Paven saae igjen paa Uglen, og efterat han i nogen Tid havde søgt at lade som Ingenting, blev han ilde tilmode over dens Blif og hævede Forsamlingen. Næste Dag, da de paany møbtes, sad Uglen der igjen, og Paven hød nu dem Alle,

Cardinaler og Præster, at de skulde forjage den. De steg op og sloge efter den med deres Stokke, og endelig, da den kom ned paa Kirkegulvet, faldt de Alle tilfammen over den; men da de reiste sig, opdagede de, at det var Paven, de havde slaaet ihjel. —

Min Mebbeler havde dog ogsaa henvendt sig til „en lærd og from Mand“ og af ham faaet Noget opstrevet i en Blanding af Hebraisk og Italiensk, der blev mig meget vanskeligt at dechiffere. Da jeg kom tilbage til London, lod jeg det med adskilligt Andet trykke i Chambers' Journal, og da Jewish Chronicle and Hebrew Observer aftrykte det, tilspøiede Udgiveren en Note, hvoraf jeg erfarede, at en temmelig lignende Historie findes i et af de rabbiniske Værker, men oprindelig er arabisk. Er den gaaet over Spanien? Det kan jeg ikke besvare, og Historien er da ogsaa for ubetydelig til at foranledige megen Undersøgelse. Den hedder:

Bidnerne.

Chajim Eliezers stjerne Datter, Rebecca, vandrede en Dag i nogen Afstand fra hendes Faders Telt og faldt i en udtørret Cisterne. I flere

Timer kaldte hun forgjæves paa Hjælp, og da det syntes hende, at hun var overladt til at fortæres af vilde Dyr eller omkomme af Sult og Tørst, bad hun blot til Gud om en blid Død og om Betsignelse over hendes Fader. Men netop som hun opgav Haabet, kom en Fremmed, den unge Nathanael, forbi Cisternen, og da hun hørte Fodtrin, raabte hun paany. Nathanael saae ned og blændet af det usædvanlige Syn vidste han i Førstningen ikke, om han skulde troe, at det var en ond Aand, der vilde besnære ham, eller en Engel, der aabenbarede sig for ham. Men da hun fortalte ham, hvad der var hændet, troede han hende og gav sig ivrig til at arbejde for hendes Redning. Da han havde draget hende op, var hun saa taknemlig, og han fandt hende saa skjøn, at Begge følte stor gjensidig Kjærlighed og i det Indtrufne saae et Tegn paa, at de af Himlen vare bestemte for hinanden. Endnu før de havde forladt Cisternens Rand, havde de udvevlet Løfter om ubrødelig Kjærlighed, og da Nathanael havde sagt hende, at han maatte vende hjem for at hente sine Forældres Betsignelse, tilføiede han: „Jeg trolover mig med Dig, og eftersom intet Menneske er tilstede til at være Vidne, paakalder jeg

som Vidner denne Cisterne og det smukke Bæsel, som i dette Dieblis smutter ned i den."

De skiltes; men da Nathanael kom hjem og saae en anden smuk Kvinde, glemte han sit Løfte til Rebecca og giftede sig. Hans Hustru fødte ham en Datter, der ikkun sex Maaneder gammel blev bidt i Halsen af en Bæsel og døde. De fik et andet Barn, en Søn; men før sit andet Aar faldt han i en Cisterne og slog sig ihjel. Da hendes andet Barn blev bragt dødt til Teltet, sagde Moderen: „Dette er meget besynderligt, Nathanael, og mit Hjerte siger mig, at en af os enten med eller uden sit Vidende maa have fornærmet Gud. Lyt til mig, min Husbond, og jeg vil fortælle Dig alle mine Tanker og Handlinger, saavidt jeg erindrer dem, og Du skal dømme mig og paalægge mig Bod."

Nathanael fastede sig ned og raabte: „Nei, jeg er Synderen! Jeg har fornærmet Gud! Bæselen, som bed vor lille Pige, og Cisternen, som slugte vor Dreng, vare engang Vidner til en Ed, som jeg har brudt, og de have tugtet mig for min Mened."

Da han havde berettet sin Hustru Alt, sagde hun: „Jeg seer, Nathanael, at endstjøndt jeg for

Menneftene har været Din Hustru, har jeg ikke været det for Gud. Nu maa Du forfkyde mig og gaae at gjøre Bob for Din Synd."

Imidlertid sad Rebecca i sin Faders Telt, og den gamle Chajim Eliezer bad hende ofte at modtage en af hendes mange Friere, for at hans Dine kunde glædes ved hans Datters Bryllup; men hun svarede altid, at hendes Tro var givet til den Mand, der havde frelst hende af Eifternen, og som i Himlens Paasyn havde trolovet sig med hende. Saadan ventede hun taalmodig, endstjøndt Aarene, der kom og gik, begyndte at efterlade Spor i hendes Ansigt.

En Dag sad hun hos sin Fader i Teltet. Det var nær Solnedgang; en ny stoffet Forventnings Dag var nær ved at blive spiet til de forrige, da fremmede Fodtrin lød, og Nathanael saaes i Teltets Indgang.

"Lovet være Gud!" raabte Chajim Eliezer, "jeg skal opleve at see min Datter som Brud!"

Uden at sige et Ord havde Rebecca kastet sig i Nathanaels Arme, og da hun saae et Udtryk af Sorgmod eller Misfornøielse paa hans Ansigt, troede hun, det kom af Forandringen, som Tiden havde gjort, og skjulte sit Ansigt ved hans Bryst.

Men han løftede blidt hendes Hoved og fortalte hende Alt, hvad der var skeet, siden de skiltes.

Da tog hun taus hans Haand, førte ham ud til Cisternen, af hvilken han havde frelst hende; og sagde: „Himmel, som hørte Nathanaels Løfte til mig, Cisterne og Væsel, som vare Vidner, hører nu og værer Vidner til, at jeg giver Nathanael hans Ord tilbage, saa at hans Egteskab er gyldigt. Væsel og Cisterne, værer venlige imod ham og imod de Børn, som den almægtige Gud i Fremtiden vil skjænke ham!“

Peterskirkens Belysning,

første Paasfedags Aften, 5te April 1863.

De Fleste sagde, at man for ret at beundre og nyde dette berømte Skue, Slutningen af „Præsternes Carneval“ — som det romerske Folk i Spøg kalder Paaskefesten — burde gaae ned til Pladsen foran Kirken; saa vilde man først see alle Enkeltheber, de mangfoldige, omklattrende, mylrende Folk, der tænde Lamperne, og saa lidt efter lidt blive imponeret, overvældet af Glandsen. Andre, de „gamle Romere“ o: de Nordboer, som have oplevet flere Vintre i Rom, sagde, at naar man gik for nær, fik man kun Se paa Enkeltheber og tabte Overblikket, og selv i Afstand var det Hele ikke noget Stort, hvis vi ikke fik skyet Veir, mørk Baggrund for Lyset. Jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg skulde vælge, og lod Tilfældet lede mig. Jeg kom Kl. 7 op ved Kirken Trinità dei monti, nærved Monte Pincio. Høien eller

Bjerget er vel henved en halv Mil fra Peterskirken; men den vældige Bygning sees tydelig og frit; den behersker den mellemliggende Dal med Staden Rom og de utallige Kupler og Spir, som om det Hele havde samlet sig beundrende ved dens Fod; den er ligesom en Konge, der i rolig, overfluenende Majestæt sidder paa sin Throne.

Solen var netop gaaet ned paa en sthyfri Himmel; den stærke Lys- og Farveglands var sagtnet; men mod Vest, bagved og lidt over Peterskirken, dvælede endnu en rosenrød Lue, medens der tilhøre, over Monte Marios skjønne Vølgelinier, laa henstrakt noget Albrødt, der havde et Udseende, som om en Gigant i Hast havde bestrøget Himlen med en bred Pensel dypet i en Vulcan. Medens man saae paa disse Farver, tabte de sig langsomt, og de tjente kun til som Baggrund at fremhæve Peterskirken's alvorlige, blaaligsorte Kuppel; men samtidig viste sig et gylbent Lys foran Kirken eller ved dens Fod og kastede et svagt Gjenskin opad. Da jeg første Gang bemærkede dette Lys, var jeg naaet hen til Springvandet under de eviggrønne Ege udenfor det franske Academi, og ved Vandets Pladsen i Stilheden og Halvmørket og ved det besynderlig Høitidsfulde trindt-

omkring kom jeg i en Stemning, hvorved den Illusion ikke blot blev mulig, men kom frivillig, ja med Magt: at jeg ikke saa Solnedgang, men Solopgang. Virkelig bidrog fra nu af Alt til paa egen Maade at vedligeholde denne Forestilling. Den vestlige og nordvestlige Himmel var bleven mørkere, medens Kirkens mod Øst vendte Facade blev lysere, gylbnere, mere tindrende. Dette Lys, der en Stund var ubestemt, tiltog i Tydelighed og fik Form; det drog sig opad i Vinier, der efter nogle Minuters Forløb viste Pilastrene og Riserne, og efterat disse i saa Dieblkke havde staaet halvmørke med lyse Rande, bleve de selv fuldstændig lyse og ligesom gennemsigtige; saaledes ogsaa med Portalen og hele Forsidens Masse; den lyse, var gennemsigtig, og Gaaden var løst — Solen stod op, indvendig, inde i Kirken; Opstandelsen, Paaskefestens Mysterium, fandt Sted i Christenhedens Domkirke.

Endnu saa Dieblkke, og Mysteriet havde udviklet sig til feirrig Virkelighed: Lysen, der hidtil langsomt havde hævet sig op af Graven i Kirkens Indre, gled i fine Vinier opad Kuppen, som det lod staae i dunkel Majestæt, og tog Besiddelse af Lanterne og Spiret. Der concentrerede det

fig et Dieblif i overordenlig Glæds, sænke sig derpaa og omgav Ruplen, der nu ogsaa blev gyl-den-lysende og gjennemfigtig, fuldførte i Hast alle Kirkens Linier og trak sig sluttelig igjen mest glædsfuldt op i Lanterne og Spiret, ligesom stuede ud over Verden og, efter fulbendt Værk, i intensiv Glæde nydende den Glæde, det bragte.

Der var saa stille, hvor jeg stod, under de eviggrønne Ege. Christen eller Ikke-Christen, Troende eller Ikke-Troende, Romer eller Frem-med, alle her Forsamlede følte Værefrøgt og syntes bange for, at et høit Ord skulde bringe Synet til at forsvinde. Kun Springvandet pladsede, og den sagte Lyd var ligesom et Symbol paa, at det Jordiske havde trukket sig tilbage i dømpet Stilhed — thi ganske tier eller døer det jo ikke — medens den store Sandhed stod paa Himlen, at os er en Sol opgangen, en Frelse født. Den var lovet det Skabte i Tidens Morgen, den stiger ned fra Himlen paa uforklarlig Maade og reiser sig lige uforklarlig fra de store Kæmpers Grave; den hæver sig lysende, naar alt andet Lyd er slukt, den vinker os i Afstand, og som den nu gjør et Tempel af Ler og Sten til gjennemfigtig Vld, vil den gjøre vort Legeme til et luttret, uforkrænkeligt

Tempel for Anden. O, Lys, lad mig skue Dig i min Dødsstund!

Jeg gik tilbage hen imod Obelisten udenfor Trinità dei Monti. Paa Veien saae jeg mange Bogne med svagelige Engelske, der svagt udbrode i »beautiful! splendid! glorious!» Der stod ogsaa en Klynge af andre Fremmede, og en Maler havde med en Theaterkuffert for Diet taget en Stilling, som om det Hele var til, for at han for et beundrende Auditorium kunde paapege det Kunstrigtige i Lysets Linier. Mig syntes den lille Clownscene ganske at passe som Intermezzo i Mysteriet.

Tæt ved det Øverste af spanske Trappe hjalp jeg en deilig lille Dreng op paa Muren, for at han kunde see Lysglandsen. Dog havde han nok egentlig mindre Fornøielse af det stille, fjerne, lysende Tempel end af de to lange, lige Gaslygte-rækker, som han saae nærmere, dybt nede henad Via dei Condotti. Da jeg et Dieblit halvt vendte mig, saae jeg Moderens blege Ansigt, og — underfulde Syn! — det fjerne Lystempel speilede sig i hendes store, mørke Øie. Da kom pludselig over hendes Ansigt et stærkt Blink, der flammede en ubeskrivelig Glæde over hendes sløisforte Dine,

og fra hele Mængden kom et dømpet Abraah, som om den havde seet og beundret det Samme som jeg — men Sagen var, at i dette Dieblif, i et Nu, var Kirken's Belysning bleven forvandlet: istedenfor det blidt-tindrende, gylde Lys var med overordenlig Kunstfærdighed over den uhyre Strækning blevet tændt et stærkere, rødt Lys, der drog sig i Linier paatvers, istedenfor at det foregaaende havde draget sig paalangs eller opad. Hvordan det gif til, hvor mange hundrede Mennesker der vare i Arbeide og i samme Moment gjorde deres Gjerning, kan jeg ikke sige, da jeg jo ikke var nebe paa Pladsen.

Himlen havde formælet sig mere med Jorden. Det var ikke længer det blot Andige, det almindelig Frelsende, det Opløftende, Ideale, der stod ligesom udenfor Jorden i Himmelfrummet; men det var en Kirke for Ægteskab og Barnebaab, for Andagt, Skriftemaal, Sacramente til de Døende og Lindring for de Levende. Selve Kirken havde skiftet Form. Ved Belysning i Linier paatvers hævede Facaden sig frem som byzantinsk; man troede gjennem Ilden at see Vestibulen række sig frem og tage Form efter den ældgamle, afbrændte

Kirke; Kuplen syntes lavere, og Lanterne glødede som en Baun.

Jeg gik alene hen paa Quirinalet. Der var slet ingen Menneſter, og Kirken, der herfra ſees endnu tydeligere og langt mere affondret end fra Monte Pincio, ſtod paa den uendelige, hemmelighedsfulde, ſtjernebefaaede, blaae Nathimmel ſom en enſom Guldbygning, hvorpaa den opgaaende Sol spillede og funkede fra det Fjerne. Ja, Solen var ikke længer inde i Kirken. Imod ſin Villie forraader Kirken paa ſelve ſin Triumphnat, at den ikke har formaaet at rumme det Uendelige, ikke den høie Univerſets og Naturens Aand, der ſtrider frem i ſin egen ſalige Klarhed og ikke lader ſig fængſle til Artifler og Dogmer.

„Madonna“,

Skuespil i 5 Acter

efter H. Bode af Hr. Prof. F. L. Hædt.

Opført 1ste Gang paa det kgl. Theater d. 12te Marts.

Man faaer lyst til at see dette Skuespil af flere Grunde: dels formedelst Tittlen, der hentyder paa Begeistring, maaskee særlig paa Kamp mellem det Religiøse og det Naturlige, dels formedelst Stykkets Udstrækning i 5 Acter — thi selve Quantiteten har jo ofte Krav paa Opmærksomhed —, og endelig formedelst den Omstændighed, at Oversætteren eller Bearbejderen har en officiel Stilling ved Theatret og tidligere har skrevet en lille Bog, der blandt Andet ogsaa gik i Retning af religiøs og navnlig protestantisk Skuespilkunst. Svo Nar, der senere ere hengaaede, kunne jo have mødet, hvad dengang syntes taget lidt for tidlig af Træet, og skjøndt Forfatterens egen Muse, saavidt vides, ikke forsyner Theatret, skal dette Skuespil, som han har adopteret og gjort

til sit, ventelig vise, hvorledes han i sin nuværende Stilling som æsthetisk Embedsmand praktisk søger at paavirke den nationale Kunst i Almindelighed og den protestantiske Kunst i Særdeleshed. Uden at føle sig berettiget til overmaade store Forbringelser kommer man altsaa med Opmærksomhed og Forventning.

Under Opsørelsen af 1ste Act seer det ogsaa ud, som om man har havt Ret i at vente Noget. Med megen Ro og dog uden Brede, med Smag og i det Hele paa en Maade, der vækker en stigende Interesse, udfolder Stoffet sig for vore Øine, svangert med Lidenskab og Sammenstød. Det er med Anerkjendelse, at man lægger Mærke til, hvorledes saa Meget udvikler sig saa at sige af en Samtale om et lille Maleri. Den unge Munk Rudolf, der staaer i høi Gunst hos Biskop Sigismund, har nemlig malet et Madonnabillede, som en anden Munk, Pater Benedict, nu bringer ind til Biskoppen. Pater Benedict er misundelig paa Rudolf og gjør opmærksom paa, at Billedet er noget „sandseligt“, det vil sige: har for meget Liv og Naturlighed, til at ikke en jorðiff Gjenstand skulde have givet Anledning til dets Tilblivelse; men Virkningen, som Pater Benedicts

Insinuation gjør paa Biskoppen, forsøges end mere, da Billebet blottes; thi han kjenner det Ansigt, og da han er bleven ene med sin Ven, Dechanten Kaver, betroer han ham Grunden til, at Billebets Træf have grebet ham saa dybt: Som ung Fyrsteføn, da han allerebe var viet til Geistlig og bestemt til at blive Bisp og regerende Herre, har han været forelsket, og han blev Fader; men da hans Elstebe tilfældigvis erfarede, at han var Præst, flygtebe hun, og det lykkedes ham først efter nogen Tids Forløb at faae sin lille Søn i sin Magt, og for at holde ham fri for Verdens Lidenstak og Synd har han sat ham i Kloster og gjort ham til Munk. Munken er Rudolf, og Billebet ligner Rudolfs Moder. Biskop Sigismund har ikke alene erkjendt, at hans Forhold var syndigt; men han har angret dybt og har gjeennem en lang Række af Aar tumlet haardt med sig selv, han har trampet Fristelsens Mulighed ud indtil den sidste Glød og er derved bleven haard og fanatisk: han er lidenskabelig Katholik overfor sine Undergivne, der allerebe ere smittede af Reformationen, og han er en ubønhørlig streng, moralst Censor overfor Rudolf, ingen Kvinde kan med mere Skinskyge vogte paa sin Elsters Tilbøie-

lighed, end han vogter paa, at der i den unge Munks Sind ikke skal røre sig nogen jorbist, erotisk Attraa. Men Forhøret, som nu ved Billebet, paa haarb og truende Maade af Biskoppen, paa fin og skarpsindig Maade af Xaver, optages over Rudolf, viser tydelig, at der netop i denne Henseende er Noget i Veien. Han tilstaaer, at han i Kirken har seet en ung Pige og malet Madonna i hendes Signelse, og Mere vil han ikke sige; men idet Acten slutter hermed, begribe vi, at den unge Munk er forelsket.

Det Tiltalende ved denne 1ste Act ligger i Behandlingsmaaden; thi om der virkelig er Gehalt tilstede, kan først blive klart, naar vi see, hvorledes Forfatteren løser Opgaven; men denne er — hvad der maa tilregnes Acten som Fortjeneste — stillet klart og er i sig selv smuk og betydelig: Rudolf skal enten tragisk gaae tilgrunde eller, hvad der er vanskeligere, befrie sig fra Biskoppen og Kirken; men i alt Fald kan og bør denne Kamp blive i Sandhed protestantisk, ved hvilket Ord naturligvis her er at forstaae en Mod sætning ikke blot til den katholske Kirke, men ogsaa og især til den katholske, f. Ex. den Calderonske, Poesi. Medens i faldnævnte Individets Frihed

og Selvbestemmelse ofte er saagobtsom Intet og al Interessen lagt paa Handlingen og dens Ud-
 stylden i lyrisk-romantisk Diction, vil derimod her
 det Begeistrede, Kyriske bestaae i en dyb Viden om
 Mennefskets sande Frihed, og denne vil, skjult
 under Dramaets Gang, uden Declamation, paa
 „magisk“ Maade, som man kalder det, brede sig
 velgjorende og styrkende ud til Publicum. Opgaben,
 især hvis den er at befrie Rudolf, synes ikke let;
 men i Poesien er kun det vanskeligt, som man paa-
 tager sig uden indre Raalbelse, og vi maae natur-
 ligvis antage, at en saadan har været tilstede i
 Forfatterens Sind, og at han ikke til sit Stykke
 har villet laane smukke og høitidelige Gjenstande
 uden at paatage sig Forpligtelsen, som Vaanet
 medfører. Et eneste Punkt er der i 1ste Act,
 som ikke ret behager, og man veed ikke, om det
 er en lille Plet, der senere kan blive glemt, eller
 en Stk, der bebudende viser sig paa Horizonen.
 Bispen har paa foruroligende Maade vendt sit
 Blik bort fra Noget, vi Andre nødvendigvis
 maatte see paa, nemlig selve Villedet, hvorfra al
 Oplysningen er kommen. Han er bleven frap-
 peret ved Portraitets Lighed med hans Ungdoms
 Elskede. Enten har da Rudolf ud af Grindringen

malet sin Moder, eller der er Grund til at troe, at han har seet sin Søster. Netop dette vil ikke falde Bispen ind.

I næste Act erfare vi, at den unge Munk Rudolf, der synes saa uskyldig som en Due, ogsaa kan være snild som en Slange; thi for at male sin Helene har han ikke ladet sig nøie med at see hende i Kirken, men har med en Kløgt og Dristighed, som selv Don Juan vilde anerkjende, opsporet hendes Bopæl, forklædt sig som Junker, præsenteret sig i Huset og ikke blot malet den Hulbe, men erobret hendes unge Hjerter. Vor Forundring over, at Sligt er muligt for en Klosterbroder, formindskes i visse Maader ved, at Sagen fordobles; thi en anden Munk, den flemme Pater Benedict, kommer ligeledes forklædt, som Krigsmand, ind i samme Hus — det er nemlig et Værtshus — og vi antage nu, at enten have Biskop Sigismunds Munk, selv de uskyldige, nogen Øvelse i at gaa paa Maaderade, eller ogsaa ønsker Forfatteren, at vi ikke skulle kritisere saadanne Smaating, men holde os til Hovedsagen. Lad os da det. Pater Benedict er kommen for at speide, og efter at han i nogen Tid ubemærket af Rudolf har iagttaget denne samt talt lidt med

Helenes ulukkelige Frier, Kjøbmand Kurd, gaaer han bort, men siger dog først til Helene, at hun kan hilse Junkeren fra en gammel Ven, Pater Benedict. Rudolf sidder tynget af sin Sorg; han vil tilstaae Helene Alt og kan dog ikke. For at opmuntre ham bringer hun ham Hilsenen fra Pater Benedict. Forbauset og forfærdet over, at hun „med et Smil“ kan sige dette for ham saa indholdsfulde Ord, dette Ord, der synes at rumme hans hele ulukkelige Hemmelighed, iler han fortvivlet bort. Dette Moment gjør god scenisk Virkning, men synes dog hovedsagelig grebet for at gjøre Effect i Diebløkket; thi det fører ikke til Andet end, at Rudolf bliver ude om Natten, og at Pater Benedict om Morgenens maa læse Messe istedenfor ham. Bistof vilde dette kunne have alvorlige Følger som et uforsvarligt Brud paa Klosters Disciplin, og det vilde kunne føre til, at baade Biskop Sigismund og Helene erføre Alt; men Forfatteren har til dette Diemed forbeholdt Tilskuerne andre effectfulde Scener. Rudolfs Vortilen er, for at tale aldeles nøiagtig, et Overgangsled i Begivenhederne, men har paa ingen Maade en Virkning, der svarer til Spændingen, som Forfatteren vil vække.

Næste Morgen, en Fæstbægs Morgen, kommer Rudolf, naturligtvis endnu i verdslig Dragt, tilbage efter at have vandret omkring den hele Nat. Han sætter sig udenfor Klostret paa en Bænk under et Madonnabillede, og medens han er nedsunken i mørk Grublen, komme Helene og hendes Moder, Gertrude Boheim, forbi. De ere paa Vej til det protestantiske Bedehus; thi de ere ivrige Protestanter, ja Mo'er Gertrude har endog den foregaaende Aften søgt at bevæge sine Værts-husgjæster til at tage Parti med Omegnens oprørste, reformerte Bønder imod Biskoppen. Af Rudolfs Abfærd forrige Aften have de sluttet, at han er Katholik; da han nu seer dem og af Helene erfarer, at hun ikke vidste, hvad Betydning der laa i Hilsenen fra Pater Benedict, lader han sig af dem, uden selv at udtale sig, drage med til det protestantiske Bedehus. Denne Scene skal upaatvivlelig opfattes som et symbolisk Tableau: Kjærligheden drager Munken til Protestantismen. Ja; det vidste vi fra Først af; men er Protestantismen ikke noget Mere end Smed i Gretnagreen? og er der ikke ogsaa i selve Katholicismens eller Munkevæsnets Kybskedsløfte noget Mere end en Formalitet, som man kan

emancipere sig fra blot ved at gaae fra den ene Øgning til den anden? Forfatteren synes, naar vi nu nærmere betragte ham, netop ikke at have Bevidsthed om, at idet han fører saadanne Magter frem paa Scenen og bruger deres Navne for at skaffe sit Værk Sympathi, saa paaligger det ham ogsaa at behandle dem alvorlig og navnlig lade Protestantismens eget Væsen og Hellighed mærkes. Han lader til kun at vide, at den er det Naturliges Frigjørelse, anseer i den Henseende et pantomimist Tegn for tilstrækkeligt og gaaer videre. Naturligvis kan en Tilstuer sige sig selv, at Helenes Moder muligvis ikke blot er vred paa Katholikerne, men ogsaa en brav og from Kone, at Munken rimeligvis vil komme i en god Familie, at han maaskee noksaa meget som i Klostret vil finde Exempler paa og Anledning til Disciplin, Selvforjagelse, virksom og ydmyg Opoffrelse for Medmennesker; men Forfatteren eller Hr. Forfattere af „Madonna“ have ikke skabt Noget, der i denne Henseende giver en Forestilling eller frembringer en Stemning.

Smiblertid er det, curiøst nok, ikke engang vist, at Rudolf her bliver Protestant. Under almindelige menneskelige Forhold, levede af Fornuftig-

hed, vilde det Factum, at en Munk med sin Elsterinde gaaer til den protestantiske Kirke, være afgjørende; han vilde ikke vende tilbage til Klosteret eller dets Omgivelser, men slutte sig til den nye Menighed og blive under dens Varetægt. Men Forfatteren tør ikke bruge sin egen Scene; thi saa var Rudolf jo ifkun rømt, Biskop Sigismund sad ene hjemme, og den Collision imellem de To, Rudolfs Frigjørelse som Følge af en Kamp Ansigt til Ansigt med Bispen, hvorpaa hele Stykket er anlagt, vilde saa blive umulig. Rudolf kommer følgerlig tilbage, stadig uden at have udtalt sig til Helene, uden at det store Dieblis, hans Indtræden i Kirken ved sin Elskedes Haand, har haft nogen synlig Virkning. Ogsaa hin Scene eller hint Tableau var altsaa en pretensjøs Udvorteshed, uden Oprindelse fra Varme eller Begjæstring og bliver uden væsentlig Indflydelse.

Bondeopstanden, paa hvis Fremtræden vi i det Foregaaende ere blevene vel forberedte, naaer nu Øhen, og Bønderne storme den katholske Kirke, medens Pater Benedict læser Messe. Stormklokkerne lyde, Theatret lyser af bengalsk Ild; Pater Benedict kommer flygtende i sit Ornat, hvid Messesærk og ovenpaa denne en kortere,

carmoisinrød Kjortel med et stort Kors af Guldbrocade paa Brystet. Nu kommer Rudolf, griber ham i Struben og bebreider ham hans Ondskab og Spioneri. Denne Scene synes at have vakt noget Anstød hos et eller maaskee flere religiøse Gemytter, uagtet i Virkeligheden intet Helligt bliver antastet derved, og selv de mest finfølsomme Folk kunde vel i alt Fald tilfredsstilles, hvis det store Kors blev borttaget af Dragten. Derimod kan man formentlig med større Ret finde Scenen æsthetisk anstødelig, fordi Rudolf ingen Ret har til saaledes at tugte Pater Benedict. - Denne har jo vel været uheldig, men ikke tilladt sig den ringeste Usandhed om ham eller gjort ham nogen-
sombhelst Fortræd undtagen at sende ham en Hilsen, der Intet forraadte. Hans egen Samvittighed maa sige ham, at han har brudt Klosters Love og sin egen Ed; at Benedict har eftersporet ham, kan rigtignok gøre ham ærgerlig, men giver ham ikke Ret til, fra det heroiske og ideale Standpunkt at administrere Justitsen paa ham. Eller vil han true ham til at tie? Dette vilde jo kun være overeensstemmende med sund Fornuft under den Forudsætning, at Rudolf selv vil tilbage til Klostret og have Alt dulgt. Men Forsat-

teren er, som vi alt mere mærke, en betænk-
som Mand og veed, at det talrige Publicum
i de høiere Etager godt kan lide at see en saadan
Munk blive correget. For det Publicum er dette
Protestantisme. Rudolf gaaer sin Vej, og nu
optræder Sigismund med sin Drabantvagt og vil
vide, hvad der er paafærbe i Byen. Pater Be-
nebict forklager Rudolf og giver ham og hans
Forelskelse Skjld for hele Opstanden. I samme
Dieblil kommer nemlig den skønne Helene ganste
alene ind midt i Karmen. Hvorfor den bløe
Jomfru vover sig hid uden sin Moder, er ikke godt
at sige, undtagen fordi hun netop behøves, medens
Moderens Fremtræden maa opbevares til at gjøre
Virkning senere. Saasnart Pater Benebict seer
hende, raaber han, at der er Forbrødersten, og
Bisdommen, der i 1ste Act blev saa greben blot af
hendes Portrait og strax minbedes Moderen, seer
nu uanfægtet hende selv og lader hende fængsle.*
Saasnart Helene og Bagten ere borte, kom-

---

* I den trykte Text, Pg. 107, siger Bispen de dunkle
Ord: „O, ve mig, om min Anelse var sand!“, der
under Spillet glide forbi og heller ikke have nogen
Virkning.

mer Rudolf igjen tilstede, stiller sig i Spidsen for Bønderne for at befrie hende og sværger en Ed — der fortjener at citeres dels for Indholdets, dels for „Versets“ Skjød —:

„Almægtige —

Saa gib Dit Lyn maa sønderplutte mig,
Din Brebes Torden slaae mig her og hiøset,
Ihald jeg lægger dette Sværb, forinden
Jeg har befriet den Ustjlbige!“

men har, som man senere erfarer, det Uheld at blive fangen.

Nu ere da, i 4de Act, baade Rudolf og Helene i Sigismunds Vold, og nu kan et Sammenstød af sjælelig Art med stærke Udtalelser ikke længer undgaaes. Rudolf bliver først tagen i Forhør, og Scenen er ret forstandbig arrangeret. Det er nu for langt ud paa Stykket til at lade Protestantisme og Katholicisme optræde med al Hylde og Energi; der kan kun ventes en Samtale udarbejdet med nogen advocatmæssig Omhyggelighed. Med alle Fornuftgrunde, kun ikke med den Aand, der var i Benedict af Nursia eller St. Aloysius, eller med den Kraft, som „femten Aars“ lidenskabelige Kamp for Idealet kunde lade vente, søger Sigismund at faae Rudolf til at adlyde og resignere, betroer ham endog, at han er

hans Fader, men ubretter Intet mod Rudolfs Eidskab og Puffen paa Naturens Ret. Samtalen er ikke geistlig, det vil sige, den har ikke et Sving, der trods det Rjønne og Forstandige, de sige, hæve de Talende væsenlig over en verdselig Fader og Søn i en lignende Uenighed, og da de dog skulde være noget Mere, faaer deres Samtale noget Trættende eller pinlig Afmægtigt ved sig. Men nu kommer Dechanten Kaver og lover en Løsning: Han har talt med Helene, hun har erklæret, at hun ikke elsker Munken, og han bringer hende med, for at hun skal gjentage sin Erklæring. Det gjør hun; men da hun mærker den Fortvivlelse, som nu griber Rudolf, tilbageskalder hun og lover at ville elske ham trods Fængsel og Død. Scenen svæktes ved den uafviselige Fornemmelse, man har, og som det synes En, at de Talende ogsaa have, af, at det hele Truende blot er et Skin, og at der, selv ad urimelig Veie, vil findes Midler til at gjøre dem lykkelige i Enden. Dog er der endnu en Indvending, som jeg imidlertid ikke kan fremsætte paa Grund af et Princip eller en Regel, men af en personlig Følelse, jeg maaskee kun er kommen til ved at leve i nogen Tid mellem Ka-

tholiker og Protestanter i blandede Districter, og som Publicum maaskee ikke deler. Det forekommer mig, at en protestantistisk Somfru ved at see sin Elster — hvem hun har anseet for et frit Menneſte, endog for en Junker — som Munk, i Rutte, maa blive greben af Angſt, en næſten religiøs Forfærdelse, hvori der er nogen Afſky.* Vel maa den Mulighed indrømmes, at et Kvindehjertes Kjærlighed kan være ſtærk nok til at overvinde en ſaadan Fornemmelse; men for at denne Mulighed ſkulde ſtaa for os og hæves til Rimelighed, maatte ſelve Kjærligheden mellem de To, og navnlig hendes, i Forveien været viiſt os overbeviſende ſtærk og gribende, dels ſom Lidenſkab, dels ſom Anerkjendelse. Ogsaa i denne Henſeende har imidlertid Forfatteren været omtrent ligesaa overfladigt ſom med Protestantisme og Katholicisme og ſynes

---

* I den trykte Text, Pg. 150, er anvendt, hvad der næſten maa kaldes et Fiſ, for at ſkjule det her Paaſpegede; thi Helene ſiger: „Det var Din Klædning, ſom ſtræmmed mig“, nagtet hun, da hun lovede Xaver at fornægte Rudolf, aldrig havde ſeet ham i Munkedragten. Tilſkueren, der har ſeet, ſaaer ikke Tid til at gribe denne beſynderlige Unſiagtighed, og Læſeren bemærker den maaskee ikke, forbi han ikke har fulgt ſeende med.

at have ment, at naar han blot antyde Tingen, saa kunde vi jo nok selv forestille os dens Bæsen og Dybde.

Resultatet bliver nu, at Begge føres bort og kunne vente den haardeste Dom. At Biskoppen nu kun lægger Mærke til Helenes Ansigt for paa givne Anledning i dunkle Ord at udtale en glad Fortrøstning om, at hun ikke er Rudolfs Søster, uagtet Rudolf netop derved kunde gjenvindes for Kirken, tilgive vi saa meget hellere, som vi virkelig ikke ønske at see Stykket mere compliceret.

I 5te Act kommer det, som vel endel af Publicum mener, til en lykkelig Ende, hvilket dog formentlig rigtigere kan udtrykkes saaledes, at det tager en Ende med Forstrækkelse. I Førstningen bliver Alt opbudt for at lade det see yderst mørkt og truende ud: Theatret forsøger efter Evne at gjengive en høitidelig Anathemasering; i Kirken spørges Rudolf paany, om han vil falde tilføie; tre Gange spørges, og ved hver af hans tre Benægtelser slukkes flere Lys, medens et Præstehor med Accompagnement af Basuner udstøder: Anathema! Om det virkelig føles som høitideligt eller blot som Forsøg paa theatralst Effect, beroer paa, hvorledes

de foregaaende Acter have virket, og er besaarlag forskjelligt hos de Forskjellige. Efter at Rudolf har faaet sin Dom og er bleven ført bort, bliver Helene bragt ind; men nu lægger først Byens protestantiske Magistrat sig imellem, og derpaa trænger Moderen ind. Bispen gjenfjender hende og erfarer endelig, at Helene er hans Datter. Men saa ere jo Rudolf og Helene Sødskenede! Nei. Da Du, skammelige Bedrager, figer Gertrude til Bispen, forlangte Din Søn, narrede jeg Dig godt. Jeg vilde ikke lade mit Varn blive gjort til Munk og berøvet sin menneskelige Ret, og derfor gav jeg Dig en anden Kvindes Varn. Om Forladelse, Rudolf, tilføjer hun, jeg gjorde det for at forsørge Dig (!).

Rudolf er bleven hentet frem af den menneskevenlige Dechant, der har mærket, at der nu er Udsigt til en god Slutning, og Slutningen er den kolossale Urimelighed, beregnet, skulde man troe, paa et aldeles forvilbet Publicum: at inde paa selve den katholske Kirkes Gulv en katholsk Prælat lægger en Munks Haand i hans Elsterindes Haand og giver sit Minde til deres Ægteskab. Overfor en saadan Theaterscene maa Ari-

tifen strække Gevær.* Mage til den Gemytligbed, hvormed Katholicisme og Protestantisme forsvinde, Opgaven lades uløst og Personerne blive til Seronimus, Leonard, Leander o. s. v., skal man næppe finde, undtagen det skulde være i „Ulykses von Ithacien eller en tydsk Komædie“.

Hvad der af Stykket er tydsk, Hr. Bodes, eller danskt, Hr. Høedts, har jeg ikke anseet det for Umagen værdt at undersøge; saaledes som det foreligger, er det Hele jo nu danskt Eiendom. Ei heller kan det nytte at dvæle ved de enkelte Charakterer, uagtet det synes, at der ved nogle af disse oprindelig har været tænkt noget ret Digtigt. Hvis Gertrude Boheim (Wdm. Holst) blev spillet af en Anna Nielsen, der forstod at sige rolige Ord saaledes, at man mærkede Sjæle-Uro igjennem dem, saa vilde man nu ikke i Størstedelen af Stykket ansee Gertrude for en rast, solid Bærtshusholderske og til Slutningen overrastes ved, at hendes Liv er fortæret af Ridselskab og Hævntørst. Men selv Anna Nielsen vilde næppe

---

*) I den trykte Text, Pg. 175 og 176, træder den ikke fuldt saa skarp og grel frem som paa Theatret, hvor man er nødt til at være tydelig.

ganste kunne borttage det Romiske fra hendes sidste Repliker. Biskop Sigismund (Hr. B. Wiehe) kunde ogsaa, naar Rollen blev ikke blot correct og vellydende reciteret, men vel spillet, fremstilles som en Mand, der ved at lide Kval baade som Følge af sine Feil som af sine gode Egenheder, med næsten tragisk Magt greb Tilskuerens Sind og dannebe en interessant Modsætning til den blide, sjøndt snilde Dechant (Hr. Manzius); men Begge springe jo tilsidst med en Kolbøtte ud fra historisk Forudsætning og sund Sands.

Som tydst Theaterstykke turde dette Skuespil imidlertid gjøre Krav paa at ansees for ganske godt. Dels ere jo de tydske Theatre saagodtsom uden Undtagelse at betragte som Provindstheatre, ere ikke gjennemtrængte af den Tølelse, at de bære et nationalt Ansvar, forsynes i Reglen fabrikmæssig af Forfattere, der maae tage Hensyn til, at Publicum er forvokset af Farcer med indlagte Viser og Wiser og i det Hele forholder sig frivolt til den dramatiske Kunst. For et saadant Publicum kan dette Stykke med dets Ro i Anlægget, med dets pantomimiske Effect i flere Enkeltheder og med dets Udseende af Rirkelighed

eller Religiositet synes alvorligt, ja høitideligt. Men derhos er det ogsaa muligt, at et tydst Publicum, der lever nærved virkelig Kamp med Katholicismen, kan i Slutningsscenen, hvor den katolske Bisp neblægger sin Krumstav og lader Munken gaae og gifte sig, fordi denne ikke er hans Søn, og hvor Dechant og Domcapitel ogsaa lade bemeldte Munk gaae at gifte sig, som om der hverken var Sacrament eller Kirke til — see en symbolisk Antydning af, at den hele katolske Kirke er ifærd med at blive protestantisk, og flappe for Stykket som et politisk-religiøs Tendensstykke. Vi, der staae fjernt fra slige Realiteter og have et nationalt Theater og antage, at vi ere mere bannede og skulle virke for „det Skjønne“ og det Protestantiske (o: det væsenlig Sande og Dybe) i Kunsten, kunne ikke efterligne et saadant Publicum uden at betegne en Nedadgaen hos os selv.

Jeg maa endnu komme tilbage til, hvad jeg i tre Noter har hentydet paa, nemlig en udbiffende eller forflygtigende Tendens i Texten i Modsætning til det stærkere Omrids, som vedkommende Scener have under Opførelsen. Dette i Forbin-

belse med, at man med Vogen i Haanden ikke
saa bestemt som ved Opførelsen har det Katholske,
Kirkelige og Munkeagtige for sig, kan bidrage
til, at Stykket under Læsningen opfattes som ret
jevnt og ferst, med Tilfætning af det Behag, for
hvilket den danske Bearbejder har sørget ved et
splendidt Udstyr i Henseende til Tryk og Papir.

Hvorledes man fortæller i Rom.

V.

En Soirée.

Om Vinteren lever i Rom en bekjendt eller næsten berømt Dame, engelsk af Fødsel, gift i Tydskland, som Forfatterinde kjendt under Navnet Elpis Melene. Uagtet hun er Forfatterinde, maa man dog ikke forestille sig hende som en af de nervøse, halvvisne Blaastrømper, der hyppig træffes Nord for Alperne, og heller ikke ligner hun de trivelige engelske Romanforfatterinder med Mrs. Wood i Spidsen. Sagen er, at hvad hun skriver, i Reglen hidrører fra activ Deltagelse i Menneskelivet; hun har havt Del deri, spillet en Rolle deri. Saaledes har hun udgivet en Skildring af Garibalbi og hans Togter; men i Forveien havde hun selv, ikke uden betydelige Farer, bereist Sicilien som hans Agent. Da Garibalbi havde naaet Høiden af sin Berømmelse og efter Fægtningen ved Aspromonte laa saaret paa Caprera, og da Syge-

pleien blev Gjenstand for libensfabelig Concurrence især af engelske Damer, blev Mdm. de S. trykket lidt tilfide eller veg frivillig. — Hun har været to Gange gift og gjør ingen Hemmelighed af, at hun blev stilt fra sin sidste Gemal, saa at jeg uhindret kan berøre denne Omstændighed. Om han var Baron, veed jeg ikke, og det har ikke tjent mig til Oplysning, at hun i Selskabet bliver kaldt Mme. la Baronne. Thi formuende Damer, man ikke veed Andet om, føre i Rom sædvanlig en saadan Titel. Mdm. de S., der baade er rig og aandfuld, bliver undertiden af Damer, der ikke kjende hende og slutte fra hendes Felttog, anseet for emanciperet; men i Omgang med hende mærkes Intet dertil. Hun fører et gjæstfrit Hus, hvor hun hver Vinter samler det Meste af, hvad Romersaisonen frembyder af Interessant og Dannet, og deriblandt ogsaa endel Damer. At hun, Garibaldis Veninde, faaer Lov til at boe i Rom, kan synes paafaldende; men Pavens Regering sætter virkelig en Stoltthed i at kunne paastaae, at den ikke nægter Nogensomhelst Gjæstfrihed, saalænge Gæsten ikke paa nogen Maade optræder imod den. Mdm. de S. er imidlertid Gjenstand for et meget omhyggeligt, skjønt skjult Tilsyn og maa

tage sig iagt med fine Breve og vogte sig for Svabsomhøft, der kommer i Berøring med det Offenlige. Hun havde lagt Mærke til den Grusomhed, som Romerne vise mod Dyrene, og for at modarbejde den skrevet nogle smaa Afhandlinger, der paa en let og interessant Maade skulde vække en mere human Sands hos Almuen; men hun fik ikke Lov til at udgive dem, idet Censoren gav det Paastud eller maastee ganske oprigtig fandt, at disse Afhandlinger indirecte viste, at Forfatteren havde læst Bibelen og fortolket den paa sin egen Maneer. Denne lille Omstændighed, der viser, at hun vil træde activt frem, at hun søger en Velighed til at virke human, vil tjene som Bidrag til at karakterisere hende. Et andet karakteristisk Træk, der vidner om hendes Sorgløshed, er, at i hendes Selstabsværrelse henligger hendes Album, hvor enhver af hendes Gæster kan see hvad enhver af hendes tidligere Venner har skrevet deri. Jeg lærte en Aften, da der var stort og kjedeligt Selstab, en hel Del af disse Sentenser og Smaadigte udenad, men har naturligvis ikke Ret til at bringe dem videre. En Undtagelse tør jeg gjøre med nogle Linier af et temmelig langt, livligt og spirituelt Digt, som Alexander Dumas,

den Yngre havde skrevet. Nogle faa Stropher vilse vise den aandrig-sjæmtende Tone:

La plus belle femme du monde,
Je la connais certainement.
Si vous croyez qu'elle est blonde,
Vous vous trompez complètement.

Digtet gaaer videre paa denne Maade, beskribende gennem Negationer og ender med:

Si vous croyez qu'elle m'aime,
Vous vous trompez complètement.

Jeg hidsætter mest disse Stropher for nogenlunde at fuldstændiggjøre Billedet, idet man med Rette vil slutte sig til, at Mdm. de S. ingenlunde er styg og endnu mindre har været det.

Da jeg gennem en fælles Ven havde gjort hendes Bekjendtskab og været indbudt til en af hendes Soirées, tilskrev hun mig kort efter, at hun ønskede, jeg skulde blive bekjendt med hendes engere Venner, og indbød mig til en Aften. Jeg traf der en albrende italiensk Læge, en sydtysk Maler, der har boet længe i Rom, en ung fransk Archæolog og en Engelskmand, der naturligvis ikke havde anden Stilling end Gentleman. Mdm. de S. taler alle fire Sprog med lige Færdighed; men Fransk var den eneste neutrale Grund, hvor

Engelskmanden og Italieneren kunde mødes. Samtalen blev derfor mest førte i dette Sprog og havde ogsaa længe Anledning dertil, da den dreiede sig om en Franskmand og en fransk Artikel i det romerske Blad »Correspondance de Rome«, som netop den Dag udselsatte hele Rom. En fransk Sprogforster, saa begavet og dygtig i sit Fag, at han bliver kaldt den anden Mezzofante, og som i en lang Række af Aar har opholdt sig i Rom, havde skrevet en lille Piece paa Vers, betitlet Rome et Bade-Bade, hvori han paa det uflaatligste og temmelig kynisk havde angrebet Roms Præstevæsen og ikke heller ladt Madonna og Katholicismen gaae Ram forbi. Man havde ventet, at han paa Grund heraf skulde blive udvist af Rom; men det viste sig, at de Angrebne havde valgt en for ham langt ubehageligere Maade at hævne sig paa. Medens de romerske Blade ellers ere de tammeste, man kan tænke sig, og aldrig angribe nogen Privatperson, kom hin Dag i det nævnte Blad en lille Artikel, skreven imod ham med ubestridelig Hensynsløshed og meget Vid, et sandt Mesterstykke af bidenbe Polemik. Man kan gjøre sig et Begreb om Indholdet af Følgen: Han, vi sigte til, sagde Artiklen, stræber

bl. A. efter at bibringe Folk den Tro, at han gjør Lykke hos Roms Damer, og for at opnaae dette har han ofte fulgt bagefter en Patricierinde til hendes Hus, gaaet ind efter hende, skjult sig under Trappen og er bleven liggende der en Times Tid, for at Naboer og Gjenboer, naar han kom ud, skulde troe, at han havde haadt en bonne fortune.

Dels i og for sig, dels fordi jeg kjendte lidt til den Angrebne, vilde jeg gjerne vide, om der laa noget Sandt til Grund for Angrebet; men man syntes ikke oplagt til at bestjæftige sig hermed: man var ikke Dommer, men Tilstuer ved en Fægtning og mest bestjæftiget med det Factum, at Stødet „fab“, som det hedder i Fægtersproget, eller som de antike Romere sagde: habet. Man udveglede Meninger om, hvad den Angrebne nu kunde eller vilde gjøre, om han havde Mod til at udfordre sin Landsmand, Angriberen, eller ei.

Endelig sagde vor Værtinde: „Det er en trist Historie, især mellem to Landsmænd . . . . Nei, saa leve Skandinaverne, efter hvad Hr. Ravnkilde har fortalt mig, ganske anderledes sammen. De lade Paven og Præsterne i Fred, synge og danske ved deres Sammenkomster og fortælle

Historier . . . . Ja, det maa De, Hr. G., da vide bedre end jeg."

Jeg bekræftede, at vi virkelig havde det behageligt i vor Casino (Foreningen) og paa Østerierne.

"Men", vedblev Mdm. de S., „de Herrer Skandinaver kunne da umulig have mere And end vi Andre! Vi maatte da ogsaa kunne komme sammen og fortælle . . . . Lad os begynde strax . . . eller lade mig høre, hvilken Dag i denne Uge vi Alle ere frie, saa spise De til Middag hos mig, og efter Bordet fortæller Enhver en Historie . . . En behøver ikke at fortælle, men skal være Secretair, og det vil jeg være!"

„Nei“, sagde den italienske Læge, „naar jeg paa mine gamle Dage skal fortælle Eventyr, saa skal det da især være for den Fornøielses Skylb ogsaa at høre Signora fortælle.“

„Det vilde være en daarlig Compliment at gjøre Fruen,“ sagde Franskmanden, „at nægte os Fornøielsen af, hvad De kan fortælle. Desuden skulle vi jo, som De selv siger, rivalisere med Cimbrerne og Tentonerne paa en ny Balplads, og vi ville behøve alle vore Kræfter. Lad mig kun være Catulus og blive slaaet, saa vil De være vor

Marius, hvortil De af Skæbnen synes bestemt, efterfølgende De hedder Maria."

"Tag Dem iagt med Deres Spot", svarede Mad. de S.; "Kampen bliver imellem os selv indbrændt; jeg er Engelft, og her sidder min Landsmand; vi have en Dans og en Tybster; De og Doctoren blive de Eneste, der kunne forestille Syden, og jeg paalægger Dem nu det ansvarsfulde og hæderlige Hverv at vinde Deres Aquæ-Sertice-Seir over os Andre."

Doctoren sagde: "Jeg foreslæaer, at vi Alle trække Lod om Secretairposten."

Da nok Enhver helst vilde være fri, gik man beredvillig ind paa dette Forslag, og da vi saa traf, var jeg den heldige og blev Secretair.

Jeg overtog Posten, idet jeg sagde, at saasom jeg nu stod uden Egoisme overfor Foretagendet, vilde jeg, for at det tilfulde kunde lykkes, ikke undlade at gøre opmærksom paa, at et Moment, der høilig bidrog til vore nordiske Talebedrifter, var Dybsvin — om Fruen havde den?"

"Dybsvin?" spurgte Bærtinden, "hvad er det?"

"Ja, det er en Nectar, der stænktes af en

Ganhmed ved Navn Leopoldo, for sex Bajochi Foglietten i Chiavica del Buffalo."

"O", sagde Mad. de S., "jeg skal nok skaffe en Vin, der ogsaa har Dyder."

"Ja, mange Dyder gjøre dog ikke Dyd", tænkte jeg, men sagde det ikke.

"Hvor stor Dosis skal man tage af Deres Dydsvin for at fortælle godt?" spurgte Franskmanden.

"Det kommer an paa, hvor megen Aand man har; har man liden, maa man drikke meget; har man megen, behøver man kun at nippe."

"Jeg vil begynde med at nippe", sagde Engelskmanden.

"Pas paa mig, naar jeg har begyndt og maa videre!" raabte den bayerske Maler; "jeg kan komme til at behøve et helt Vinbjerg, og saa kan det gaae mig ligesom Unglingen i et af vore tybske Sagn."

"Bravo!" udbrød Værtinden; "vor tybske Ven behøver ikke engang at nippe! Den blotte Forestilling om min Vin begejstrer ham. Det overgaaer Skandinaverne! De ere allerede flaaede! Lad os nu faae Sagnet!"

Franskmanden sagde: "Baronessen bliver ad-

lydt som Dronning Marie Antoinette af Hofmanden, der sagde: Hvis det er umuligt, skal det ske; hvis det er muligt, er det allerede sket."

„Ja, jubes regina, Du blyder, Dronning“, sagde Maleren, „og jeg adlyder. Sagnet er fra Rhinen. Man seer endnu en Klippe, hvortil det knytter sig. Paa dette Sted nedgrov en Gjerrig engang i en mørk Nat sin Skat; men Djævelen sad i et Træ og saa til, og da den Gjerrige var gaaet, kastede han Klippen ned over Stedet. Næste Dag, da den Gjerrige gik ud for at see, om Alt var i Orden og intet Spor af hans Gravning ladt tilbage, kunde han ikke finde Stedet og blev herover saa fortvilet, at han hængte sig selv, saa at Djævelen fik hans Sjæl. Djævelen blev oppe i Træet for at passe paa, om han ikke ved Hjælp af Skatten kunde fange flere Sjæle, og det varede heller ikke længe, saa kom en Aften et ungt Menneske, der havde tabt alle sine Penge i Spil, og udbrød i Klager og Forbandelser og paakaldte hvilkensomhelst Magt, der vilde hjælpe ham. Djævelen sagde: Jeg vil hjælpe Dig. — Det unge Menneske blev først forfækket og vilde vide, hvem hans Hjelper var, og da han begyndte at gjætte sig til det, spurgte han: Hvor Meget vil Du give, og

hvad forlanger Du? — Jeg vil give Dig saa meget Guld, som Du kan bære, og jeg forlanger til Gjengjæld, at Du begaaer en af tre Dødsynd: enten dræbe en Mand, eller forsøre en gift Kone, eller drikke Dig en Rus. — Det unge Menneske fandt, at en Rus vilde være baade den mindste og letteste Synd, og valgte derfor denne. Djævelen lettede Klippen, det unge Menneske tog saa meget Guld, som han kunde bære, og ilede strax tilbage til Værtshuset, forlangte Vin og drak sig i lystigt Selskab en god Rus. Da han henad Morgenstunden kom hjem til sit Logi, luffede hans Værtinde ham op, og da han kom i Samtale med hende, fortalte hun, at hendes Mand var bortreist. Paavirket af Rusen trængte han dristig med hende ind i hendes Kammer; men medens han var der, kom Manden, og under den Kamp, som nu opstod, dræbte han Manden. Saaledes havde han ved at begynde med den tilskyndende mindste Synd begaaet dem alle tre og maatte ynkelig lade sit Liv.“

„Jeg indseer virkelig ikke,“ sagde Frantsmanden, „hvorfors vi overhovedet skulle vente, indtil vi have drukket den skandinaviske Ødsvin. Tale vi da godt, vil det blive taget til Indtægt for

Vinen; tale vi flet, faae vi Skylben. Lad os fortælle under eget An- og Tilsvær og strax, og fiden spise Baronessens Middagsmad alligevel."

"Ja, men lad os faae saa meget diablerie at høre som mulig — have De mange Dæmle hos Skandinaverne?" spurgte Fruen.

"Vi have dem hjemme, men tage dem ikke med til Rom."

"Man fører heller ikke Kul til Newcastle!"

"Jeg kan opvarte med en," sagde den italienske Væge.

"Bravo!" raabte Værtinden; „men jeg er Præsident, og jeg giver først Ordet til vor franske Ven, som forlangte det. Vil nu Deres Nærberørelse, skal en Dæmle i en Hast."

"Naadige Frue, jeg agtede at fortælle om en Dame, Dronning Johanne af Neapel."

"Det kan gaae. Vil De ryge?"

Thi det var — og er forhaabentlig endnu — en af Mdm. de S.'s fortræffelige Egenstaber, at hun holdt udmærkede Cigarer, som hun gav sine Venner, naar de gik, og denne Aften fik Høimodigheden en ekstraordinair Udstrækning.

„For det Tilfælde, at her er en Kritiker tilstede,” sagde Franskmanden, „vil jeg begynde med at angive min Rilde. For et Par Aars Tid siden, da Bourbonnerne endnu regerede i Neapel, og da mange udmærkede neapolitaniske Landsflygtige opholdt sig i Turin, gjorde jeg i bemeldte By Bekjendtskab med flere af disse Herrer. En af dem var Digter og udtalte sin Længsel efter Neapel i saa smukke Impromptuer, at jeg for Litteraturens Skyld var fristet til at kalde hans Landsflygtighed en heldig Begivenhed. Vi besøgte engang la Superga, hvor Fyrsterne af det savoiske Hus ligge begravne, og vi kom til at tale om det særegne, triste, ærgjerrige og verbøslig-religiøse Sind, der har betegnet de fleste af disse Regenter. Den neapolitaniske Poet førte naturligvis strax Taleren over paa sit Kongehus og dets Forbrydelser og søgte efter dets Ondskab saa langt tilbage i Tiden, at han nær havde naaet Adam. I hans Forbittrelse blandede sig som sædvanlig Poesien, og tilsidst glemte han, i Iveren for at fortælle, at være vred. Da han var i det 14de Aarhundrede, fortalte han følgende lille Hofhistorie.

Der levede i Tarent en ung Ridder af normannisk Slægt ved Navn Ludovico. Som alle

normanniske Riddere, der optræde i Romaner, Sange eller Sagn, var han meget smuk og en stor Helt. Ham hændte det en Dag, at han i en Skov eller paa Søen — jeg husker ikke hvor — saae en Nymphe, som strax forsvandt; men hun havde gjort et saadant Indtryk paa ham, at han besluttede at søge hende i den vide Verden. Hvorfor han ikke søgte hende i den Egn, hvor han havde seet hende, glemte jeg at saae oplyst af Poeten; men jeg troer, det var Datidens Ridderskik at søge meget langt borte. Han indskibede sig paa en Flaade, der seilede for at angribe Provence, og ved Stormen paa en Øy forrettede han først de sædvanlige Heltedgjerninger og gif derefter dybsindig omkring i Staden, tabt i sine egne Tanker, som det sømmes sig en saadan søgende Ridder. Imidlertid blev Staden plyndret, og den Slags Scener foresaldt, som pleie at ledsage en Plyndring. Med Et saae Ridder Ludovico en Dame blive forfulgt af to Soldater. De havde næsten afrevet hendes Klæder, og de vare lige ved paany at lægge Haand paa hende, da Ridder Ludovico-til sin høieste Fryd og Forbauselse i hende gjenkjendte sin Nymphe. Han dræbte de to Soldater. Hun faldt i hans Favn

og fortalte ham, at hun var Datter af Stadens Gouverneur. Han vilde følge hende til hendes Fader, da blæste Trompeterne til den seirende Hærs Indslibning. De to Elftende fik ifkun Tid til at sige hinanden Farvel og love hinanden et snarligt Gjensyn — dog, nei, endnu Et blev der Tid til: Hun drog af sin Finger en Ring med en Rubin og sagde, idet hun satte den paa hans mindste Finger: Denne Ring blev engang givet mig med de Ord, at hvo, der har den, vilde blive frelst af sine Fjenders Haand; idag har den viist sin Kraft og frelst mig; nu skal Du bære den.

Ridder Ludovico drog tilbage med Hæren og kom nogen Tid efter til Aversa for at besøge sin Cousine, den sextenaarige Dronning Johanne, der nylig var bleven gift med Kong Andreas af Ungarn, og som var berømt for sin Aand og Skønhed. Trods denne Berømmelse blev Ridder Ludovico dog overrasket, da han traadte ind i Slottets Ridderisal. Han havde nemlig, curiøst nok, aldrig før seet sin Cousine, og i den skønne, kronebærende, unge Dronning, der netop havde reist sig fra Thronen og stod høiere end hele den pragtfulde Forsamling, selv den Pragtfuldeste og mest Straalende af Alle, gjenkjendte han Nymphen og den provençalste

Gouverneurs Datter, og det syntes unægtelig, som om ogsaa hun strax gjenkjendte ham; thi hun saae paa ham med et Blik, der vilde have gjort ham til den lykkeligste Dødelige, hvis hun blot ikke havde været gift.

De talte oftere sammen, og han sagde: Hvor-
dan kunde I saadan glemme mig?

Hun sagde, at han sværmede; men hun led godt det henrykte, sværmerste Blik, der ledsage de Ordene.

Nu skete det, at hendes Gemal, den unge Kong Andreas, en Aften, da der var Fest ved Hove, blev kaldt til en hemmelig Samtale paa Slottets Altan, og da han kom derud, stod der, som bekjendt, nogle mæstere Mænd, hvilte sloge et Reb om hans Hals og kastede ham ned i Haven, hvor hans Lig næste Morgen blev fundet.

Da en sømmelig Sørgetid var udløben, var der Intet til Hinder for, at Ridder Ludovico, kunde ægte den unge Dronning. De gik til Kirken i pragtfuldt Optog; men da Ringe og Løfter vare udverlede og Bruden vendte sig og glædedruffen saae paa ham, udbrød Ridder Ludovico: Det Blik var ikke min Nymphes! Saadanne Dine havde hun ikke!

Nu fandt Dronning Johanna, at hendes Elfers Sværmeri blev ubekvemt, og de drog til Paven, for at Hans Hellighed skulde ved Haandspaalæggelse helbrede den sære Sygdom og tillige en passant give Dronningen Syndsforlæbelse. Paven sammenkaldte et høitideligt Consistorium af Cardinaler, i hvilket med stor Nøiagtighed og Samvittighedsfuldhed blev undersøgt, hvad saavel Rygtet som adskillige høitstillede, men temmelig fjættørste Personer havde sagt om Kong Andreas's Mord, og Enden paa Undersøgelsen blev, at Dronning Johanna fandtes saa uskyldig og ren som nyfalden Sne. Men da Brylluppet nu for Alvor skulde feires under Vestsyttelse af en saa hellig Erklæring, vedblev Ridderen dog at sige, at Himlen havde skjænket ham den skønneste og herligste Kvindestikkelse, men at Stikkelsen, som han saa godt kjendte fra Larent og Provence, havde faaet en anden Sjæl.

Dronning Johanna elskede-Ridder Ludovico saa meget høiere, som en saa stærk og sælsom Hindring kom i Veien, og for at faae hans syge Sind helbredet henvendte hun sig til en berømt Spaakvinde eller Hex, som antoges at kunne befrie ham fra Forhexelsen.

Kvinden talte med ham og sagde: Hvad vil I, Hr. Ridder, bekymre Eder saa meget om den Sjæl, I taler om? I siger selv, at Eders Dronning har det skønneste Legeme; giv Jer dermed tilfreds.

Men da dette ikke hjalp, og da Kvinden mærkede, at Ridder Ludovico ofte kjærlighedsfuldt betragtede en Ring med rød Sten, som han havde paa Fingeren, sluttede hun deraf, at denne Ring havde en Tryllemagt over ham, og raadede Dronningen til at tage den af hans Finger. Og da Ridderen ikke vilde give den godvillig, raadede hun til at give ham en Sovebrøk. Imedens han sov, aftog Dronningen ogsaa Ringen; men den sad saa fast, at den efterlod et lille Saar paa Fingeren, og Ridderen vaagne aldrig mere. Da man undersøgte Ringen viste det sig, at Rubinen indvendig var udhulet til en Kapsel, der gjemte en fin Gift, og medens Dronningen havde taget Ringen af sin elskede Ludovicos Finger, havde Kapselen saaret ham og meddelt ham Giften, der blev hans Død. Dronningen sørgede over ham i flere Maaneder."

"Nu De, Doctor!" sagde Værtinden.

Doctoren rømmede sig og sagde: "Jeg vil ogsaa

begynde med at angive min Kilbe. Jeg var for nogle Aar siden Væge hos en gammel Mand, der hed Gianni Pambruschi. Han havde i sin Ungdom været Sætter i det pavelige Trykkeri; men da han blev ældre og desuden efter et uheldigt Fald ikke længer kunde taale at staae, blev han ansat i Regnskabscontoiret og afgik endelig med en lille Pension. Tillige arvede han et Hus med en Have, hvor han dyrkede Blomster, og havde især i Carnevalstiden nogen Indtægt heraf. Han kunde nu anvende megen Tid paa Studering. Han havde som Sætter gjort Bekjendtskab med den Slags videnskabelige Værker, som falde af her i Rom: Theologi, Astronomi og archæologisk Historie, og tilegnet sig nogle ufuldstændige Brudstykker. Men han betragtede sig selv som en betydelig Videnskabsmand og dannede Systemer. Han havde en Slags Observatorium og kunde forudsige Veirligt, Dødsfald og Oversvømmelser og stille Børns Horoskop. Han var Gjenstand for stor Agtelse og Frugt i hele Kvarteret dei monti, Strækningen mellem Quirinalet og Colosseum, der i Middelalderen var den mest bebyggede Del af Rom, og hvor endnu de bedste romerske Apotheker findes. Jeg antager, at han havde en Indtægt ogsaa

af sine Profetier; men han troede ibetmindste selv paa dem. Han vilde paa visse Tider, naar Stjernerne stode i en vis Constellation, ikke tage den Medicin, jeg forstrev ham, og for at overbevise mig tog han mig engang med op i sit Observatorium. Jeg skal ikke nægte, at ved at see ind i Stjernerummen blev jeg et Dieblig greben af hans Forsikkring om, at disse Millioner Lys gik deroppe i det blaae Mørke i bestemte Grinder, og jeg tabte i det Dieblig aldeles Troen paa mine Recepters Virkekraft. Men det var kun af den Grund, at hele Jorden blev utaalelig lille og ubetydelig, hvorimod jeg aldeles ikke forstod, hvorfor disse Stjerner idag mere end imorgen skulde have imod, at han tog Rhubarber eller Quinin. Dog paaftod han det bestemt og troede det; men han døde som Følge deraf, skjøndt han jo rigtignok ogsaa var en gammel Mand. Han studerede ogsaa Historie, det vil sige, han forstode efter Begivenheder i de store romerske Slægters Historie, saasom Colonnaernes, Savelliernes, Contiernes, og indlagde ved at undersøge deres Stjerner en mysteriøs Skjæbne i deres Liv. Det generede ham ikke, naar han i en gammel Bog fandt en Spaadom om en Frangipanis Skjæbne, da at anvende den paa

en Begivenhed i en Orsinis Liv, og efter at have udført noget Saabant var han stolt og lykkelig og troede at have ladet Sandheden komme til sin Ret. Da han døde, var hans Værelse fuldt af Manuscripter; men her i Rom bryder man sig saa lidt om skrevne Ting, naar de ikke angaae Penge, at hans Arvinger folgte dem som Maculatur. Jeg købte af Nysgjerrighed et Par Pund, blot for at faae et Indblik i hans fire Ibeegang; men det var saa ordrigt og kjedeligt, at jeg snart opgav Læsningen med Undtagelse af en Slags Spøgelsehistorie, hvori Nicolas Gabrini optræder. Denne Nicolas Gabrini er jo den Samme, som er bleven berømt under Navnet Cola di Rienzi. Det interesserede mig at finde Noget, der kunde ligne et Sagn om ham. De vide, at Rom er paafaldende fattig paa verbøslig-historiske Sagn. I Middelalderen udviklede sig dumme og overtroiske Forestillinger om Statuer og Bygninger fra Oldtiden; men disse ere blevne aldeles forjagne af Historien. Selv den simpleste Rømer veed nu Væstet om Marcus Aurelius's Statue og troer ikke længer, at det er en Rytter, der paa underfuld Maade har reddet Rom. Sagnene fra og om Middelalderen ere gaaede Folket af Glemme, fordi det

er blevet ledet og vænnet til, overveiende at beskæftige sig med den store Oldtid eller med kirkelige Legender. Om Cola di Rienzi skal der i et Par hundrede Aar have vedligeholdt sig det Sagn, at han havde et Tryllespeil, hvori han havde malet en Aand; men Sagnet er udbødt og findes kun i et latinsk Digt fra det syttende Aarhundrede. At Cola selv efter Tidsalderens Gang var yderst overtroist og gav sig af med kabbalistiske Udthninger, derpaa have Beviser nok i hans Breve, og der er Meget, som bliver aldeles uforstaaeligt i hans virkelige Historie — jeg mener ikke den, som Byron og Bulwer have digtet — naar man ikke forudsætter Motiver af en skjult og mystisk Art. Hermed vil jeg dog ikke sige, at Gianni Lambruschis Beretning hder nogen sand Oplysning; den er i det Høieste et Sagn, og jeg skal nu fortælle det, ikke just, som jeg fandt det, men i nogenlunde menneskelig Form.

Det er Dem velbekendt, at Rom paa hin Tid, nemlig i første Halvdel af det 14de Aarhundrede, led under et ugudeligt Anarchi. Paverne residerede i Avignon, og de store Adelsmænd eller Baronerne skaltede og valtede med

Byen efter Godtbefindende og besejdede desuden hinanden indbyrdes. Familien Colonna, som Petrarca har besunget, og hos hvem han fandt de æbleste, om ikke de eneste æble Charakterer i Datidens Rom, havde besat den Del af Byen, hvor vi nu ere. Familiens Palads eller Fæstning var anbragt i Augusts Mausoleum; men dens Hovedtilhold var ude i Palestrina. Orsini'erne havde det næste Kvarteer ned imod Tiberen og vare jevnlig i Besiddelse af Hadrians Mausoleum eller Castel S. Angelo. Conti'erne huserede i Egnen af Forum og havde her bygget et mægtigt Taarn, hvoraf endnu en Del staaer og hedder Tor de Conti. Orsini'erne herskede dog ikke blot i Egnen af S. Angelo, men vare delte i flere Familier, som undertiden bekrigede hinanden. En Gren boede ude i Marino, en anden eiede et Taarn inde i Byen ved Tiberen ikke langt fra Ponte rotto. Der staaer endnu, naar man kommer over Ponte rotto og dreier tilhøjre ind i et meget forfaldet Kvarter, hvor antike Brudstykke og Minde-mærker fra Renaisfancetiden ere indmurede i Husene, et forladt Taarn, hvorfra Bjælker rage ud, som om man var beskæftiget med at reparere det. Jeg veed ikke, hvor mange hundrede Aar

det er siden, at man begyndte disse Reparationer. Formodenlig er der ingen anden By i Verden, hvor Haandværksfolk arbejde saa langsomt og tage sig en saadan Søn under Arbeidet som her. Men jeg formoder efter visse Antydninger af Gianni Lambruschi, at det var dette Taarn, hvor ca. Aar 1340 en Orsini herskede, og hvor Sagnet begynder at spille.

Denne Ettore Orsini kom i Strid med Præsten ved Sta. Maria dei Monti om nogle Tiender og noget Jor, navnlig et Vinbjerg, og da Striden blev bragt for Paven i Avignon, gav Hs. Hellighed Præsten Ret og udstedte et Document derom. Med dette Document gif Præsten til Abelsmanden, som dog ikke viste det mere Agtelse end rive det istykker og erklære, at Gudsset var og blev hans, og naar Præsten ikke kunde leve af sin Kirke, gjorde han bedst i at drage til Paven og leve ligesom han, af Almisse. Præsten nøiedes med at svare, at den, der sønderrev et Document med Hans Helligheds Navn, gav Aanderne i Luften, Jorden og Havet Magt over sig; men selv vilde han trøstlig følge Raadet og drage til Avignon.

Noget Tid efter vakktes Abelsmanden og hele

hans Hushyende en Nat af et forfærdeligt Bulder, som om Tømmer og Mursten i Taarnet gik løs og fore imod hinanden. Mange, som huftebe, hvad Præsten havde sagt, flogtebe ud; men Ettore Orfini blev liggende ganske rolig og lod om Morgen, som om han Intet havde hørt. Næste Nat kom Varmen igjen, og Ettore stod da op, tog sit Sværd og sagde høit: Hvem er det, der gjør en saadan Varm i mit Hus? — Det er mig, svarebe en Stemme; jeg er udsendt af Præsten, med hvem Du har Strid, og jeg skal ikke lade Dig have nogen rolig Nat. — Er det Alt, hvad Du kan gjøre? spurgte Adelsmanden. — Nei, jeg kan ogsaa fare tilbage til ham og melde ham Alt, hvad Du tænker og har for. — Vil da Du, der synes at være en flink Mand, vedblive at tjene en jammerlig Præst og uleilige en romersk Ridder som mig? Tjen heller mig; hos mig vil Du see og opleve Noget. — Du synes rigtignok at være en frøgtløs Ridder, og jeg vil nok forsøge det hos Dig; men jeg kan ikke tjene Dig imod min forrige Herre. — Det gjør ikke Noget; hvad bryder jeg mig om den blegnæbbede Rutte! Hvad kan Du ellers gjøre? — Jeg kan flybe til Din Fjende, om han saa var hundrede Mile borte, og strax

komme tilbage og sige Dig, hvad han tænker og har for. — Godt; min Fjende er Bastian Conti; hvad tænker han paa i dette Dieblif? — Efter et Minuts Forløb sagde Stemmen: Din Fjende, Bastian Conti, er paa Bei til Dig. Nebenfor Dit Taarn ligger et forfaldet Hus, hvorigjennem der er en hemmelig Indgang til Dig, og en af Dine Mænd, der ved min Arm forrige Nat kom til at tvivle om Din Rykke, har forraabt Bastian Hemmeligheden. — Han skal blive vel modtaget! raabte Ridderen, kaldte paa sine Folk og lagde et Baghold for Bastian Conti, der ifkun undkom efter at have mistet mange Folk og selv være bleven saaret.

Ettore Orfini havde mange Samtaler med Aanden og spurgte ham engang, om han havde et Navn, og hvad han heb. — Jeg hedder Orso, svarede Stemmen. — Orso? Men det heb jo min Stamfader? Er Du hans Aand, eller hører Du til min Familie? — Det veed jeg ikke; men noget Slægtskab er der vel imellem os, siden jeg strax foretrak Dig for Præsten.

En anden Gang spurgte Ettore Aanden, om han ikke kunde faae ham at see. — Det skal Du ikke begjære, svarede Aanden. — Hvorfor ikke? —

Forði Du i det Dieblif vil være i Fare for Din Fjende. — Kunde Du da ikke hjælpe mig? — Det er vel muligt; men jeg veed det ikke. — Om jeg saa Dig, hvad saa videre? Vilde det gøre Dig nogen Fortræb? — Ja, thi Du fik mere Magt over mig. — Hvilken Magt? — Jeg maatte da paa Dit Bud fare afsted til alle Menneſter, og melde Dig, hvad de havde for. — Det var nok Umagen værdt at vove Noget for det. — Ja, men vogt Dig; thi da er Din Fjende Dig nær, og hvis han udgyder Dit Blod, arver han Herredømmet over mig.

Ridderen benyttede imidlertid Aanden ſaa vel, at han tvang ſin Fjende, Baſtan Conti, til at forlade Rom; thi ei alene blev Baſtan altid overraſtet og overvunden i de ſmaa Træfninger; men han troede ſig desuden omgivet af et ſaa utaaleligt Forræderi, ſelv fra hans nærmefte Slægts Side, at han hellere end leve længer hjemme under ſaadanne Vilkaar vilde være en landflygtig Kyſkeridder i Sienas eller Piſas Tjenefte. Det Helb, hvormed han havde gennemført denne Feide, bragte Ettore Orſini i ſtor Anſeelse og førte ham næiere ſammen med Giovanni Colonna. Den ælſte af Colonnaernes Hovedſlægt, Stefan Colonna,

levede mest i Palestrina; hans Søn, Stefan, og dennes Søn, Giovanni, opholdt sig i Rom; Giovanni var nylig bleven gift, og det var med ham, at Ettore kom i nærmere Forbindelse, og da han havde stor Tillid til Colonnaernes Retsfærdighed, betroede han engang Giovanni, hvilken Hjælp han havde af Anden Orso, og hvilken langt større Hjælp han kunde opnaae, hvis der ikke med Besværgelsens Dieblig var forbundet en dunkel, stor Fare.

Giovanni sagde: Det er rigtignok betydeligt at opnaae saa stor Rundskaab. Venedigs Signoria siges at have opnaaet saa stor Magt, forbi det med store Bekostninger bliver saa vel betjent af sine Gesandter og Spioner, og Du vilde have det Samme og endnu Mere uden Betaling,

Ja, men i det Dieblig jeg kalder Orso, for at han skal gjøre sig synlig, siger han mig ikke, hvor min Fjende er, og maaskee Bastian Conti i det Dieblig er isærd med at snige sig ind hos mig.

Men Du veed jo sikkert, at Bastian nu er i Siena.

Vistnok; men alligevel . . . . . naar man har at gjøre med Nanderne, er der ofte en eller

anden Tvethedighed i deres Ord, som man med al sin Kløgt ikke kan opdage, og derfor vil jeg spørge Dig, som er min Ven, om Du, naar jeg kalder Aanden, vil staae udenfor min Dør og holde Vagt.

Det vil jeg, svarede Giovanni, og de enedes om, at det skulde skee samme Aften.

Orfinis Sovestue var i Taarnets anden Etage og havde kun een Indgang. Udenfor Døren stillede Giovanni sig med draget Sværd, medens Ettore indenfor kaldte paa Orso, som denne Aften syntes at komme uvillig; thi Ridderen maatte kalde ofte. Denne Kalben, som løb ud til ham, syntes Giovanni uhyggelig, ja djævelst, saa at han fortrød, hvad han havde paataget sig; men medens han kæmpede mod denne Fornemmelse, stod pludselig en smuk Yngling for ham og sagde: Hører I, Colonna, hvorledes denne Rjætter og Tyrk kalder paa sin Frænde Djæblen? Og hvis Djæblen kommer og giver ham det Attraaende, hvor vil da have Magt til at modsatte sig ham, hvad vil der blive af Baronernes Magt og Frihed, ja, af deres Liv?

Disse Ord og Orfinis uhyggelige Kalben, der vedblev, betog Giovanni med en saadan Magt,

at han foer ind og jog sit Sværd gjennem Ettore Orsini, hvorpaa han gik stille ud af Taarnet, men næste Dag for siue Frænder og Venner tilhyste, at han havde overrasket Ettore Orsini i afftheligt Djævelskab og som Christen og Ridder bræbt ham. Ei heller vilde Giovanni, skjøndt han anede, at han nu havde Magt over Anden, benytte sig deraf, men forfastebe Tanken, naar den fristebe ham, som Rjætte og Djævelskab, der vilde bringe ham i Ulykke, fordi Satan albrig tjener et syndigt Menneſte for Intet. Derimod kom han i Fjendskab med Orsinierne, som vel ikke havde elſket deres Slægtning Ettore høit, men anſaae sig forpligtede til at hævne ham, og under denne Kamp opſtod et ſaadant Bildſkab, at Giovanni engang i Bund og Grund ødelagde nogle Bygninger, ſom havde tilhørt Ettore, ja brændte den Bigne, ſom den Afdøde havde tilranet ſig. Medens denne ſtore Forſyndelſe mod vor italienske Fod ſtod paa, hørtes pludſelig fra Jorden en Stemme, der raabte: „Fædermorder!“, og endſkjøndt Jorden i Almindelighed pleier at kaldes vor Moder, troede man dog, det var en Bebreidſelſe henvendt til Giovanni Colonna, fordi han miſhandlede Fædrelandets

Grund, og Ingen tænkte, at det havde en profetisk, uløstefsvanger Betydning.

Medens hin Feide stod paa og bidrog til endmere at forfærde Romerne og lade dem afsthe Baronernes Voldsmagt, var det, at Nicola Gabrini blev Roms Tribun, endstjøndt hans Fader Lorenzo eller Renzo, ifkun var en simpel Gjæstgiver og hans Moder Maddalene Vasserkone; men i sin Ungdom havde hun været smuk, og hun skal selv have sagt, at ikke Renzo, men Keiser Henrik d. 7de, han da engang forfulgt af sine Fjender maatte skjule sig i deres Hus, var bleven Nicolas Fader. Nicola eller Cola var 33 Aar gammel, og stjøndt han var gift og havde Børn, sammenlignede han sig dog med Jesus Christus, der i den samme Alder var kommen til sin Forherligelse, og fordi Andreozzo dei Normanni engang, da han i Raadet talte Folkets Sag og bebreidede Raadets Haardhjertethed, havde givet ham et Drefigen, ligesom Frelseren blev slaaet paa Dret, da han talte for Pilatus. Men Cola troede saa fast paa Christus og hans Bestyttelse, at den hellige Aand tog Volig paa hans Tunge, saa at Alt, hvad han tilraade Romerfolket, blev bifaldet, ja paa Pintsedag 1347 skete et Under med Colas Tale,

ligesom engang med Apostlenes; thi Alle, som hørte ham, bleve forbausede og grebne, og skjøndt Folket var mødt ubevæbnet paa Capitolium, tog det Magten over hele Byen og overgav den til Cola. Selv Baronerne bleve saa forfærbede, at de paa hans blotte Bud Alle forlode Rom. Men, da Giovanni Colonna var kommen til Palestrina, betænkte han sig og besluttede næste Dag i Epidsen for Bevæbne at trodse Cola. Cola sad paa Capitolium og dømte i Folkets Sager, da Giovanni i fuld Rustning og fulgt af sine Krigere nærmede sig, hvorpaa Cola reiste sig og sagde, idet han saae Giovanni stift i Dinene og opløstede sin Haand: „Jeg byder Dig, Giovanni Colonna, at lyde denne Haand, som er ren for Blodstyd“ — og da vendte Giovanni om.

Nogle Maanedes derefter besluttede de ubenyttede Baroner, levede af Colonnaerne i Palestrina, sig til den store Opstand imod Cola, fordi de troede, at han ved sin Overdaad, Svagbed og Hertsykt havde forstjærtset Romernes Vistand. Giovanni Colonna deltog ugerne heri og spaaede, at Foretagendet vilde falde ulukkelig ud, men vilde dog ikke holde sig tilbage fra Faren. Baronernes Hær rykkede om Natten til Kirken S.

Lorenzo fuori le mure, hvorfra de ved Dagens Frembrud vilde bryde ind igjennem S. Lorenzo-Porten, idet de stolede paa, at deres Venner i Byen vilde aabne Porten for dem; men Porten var bleven besat af Rienzis Tilhængere, og da Baronerne opdagede dette, besluttede de at drage hjem og blot marchere i udfordrende Tog forbi Lorenzo-Porten. De to første Afdelinger af Hæren vare allerede dragne forbi, da kom Giovanni ribende i Spidsen for sin Trup, og i dette Dieblif møbte han en flygtende Røver, der fortalte, at der i Byen havde været Dpløb og Strid, og at Cola med egen Haand havde dræbt en af sine Venner, af hvem han troede sig forraadt. Da blev Giovanni Colonna blussende rød, idet han mindedes, hvorledes han var bleven ydmhyget af Cola, som nu selv havde Bldskvld paa sin Haand. Saa begjærlig blev han efter at kæmpe med ham, at han forglemte alle sine gode Forsætter og mumlede Orfos Navn. — Hvad vil Du mig? spurgte en Stemme. — Hvor er min Fjende Cola, Renzos Søn? — Gige indenfor Porten. — Hvad tager han sig for? — Han holder stille og er bange for Dig.

I samme Dieblif aabnedes en Fløi af Porten,

og man saae en uordenlig Hob omkring en Rytter paa en hvid Hest; det var Cola. Giovanni sporede sin Hest og red ind, og ved at see Ridderen i Harnisk komme imod sig blev Cola saa forfærdet, at han løstede Hænderne imod Himlen og udbrød: „Min Gud, min Gud, hvis haver Du forladt mig?“ — Giovanni løstede Sværdet for at fælde ham; men det var ikke Himlens Villie, at en Mand, som anraabte Gud, skulde fældes af en Mand, som paakaldte Drso, og derfor stete det, at Giovannis Hest i dette Dieblis gled paa den af Novemberregnen slibrige Jord og faldt, og da Giovanni nu laa paa Jorden, blev han fældet. Paa samme Tid kom hans Fader, der havde savnet ham, til Porten, vilde ile ham tilhjælp, men saae, at det var for silde, vendte om, men kunde ikke bekvemme sig til at forlade Sønnen, endog som Sig, vendte om endnu engang, og idet han nu var lige under Porten, rantes han af en stor Sten, der blev nedkastet, og døde her, saa at hans Søn blev hans Drabsmand.

Nu var Drsos Herre falden, og Mange prælede af, at de havde fældet ham; men om ogsaa En vidste, at han havde givet ham Dødsstødet,

faa vidste han ikke, hvilken Magt han derved havde arvet.

Faa Maanedes efter blev Cola forjaget fra Rom, og nu hengik flere Aar af hans Liv med Bestræbelser for at komme tilbage; men han havde ikke længer Troen paa, at han var Christi Udsending og Efterfølger, og eftersom han vilde tilbage, ikke for Christi, men for sin egen Herligheds og Belævnets Skyld, vragede han ikke Midlerne."

Lægen afbrød her sig selv og tilføiede i forandret Tone: „Selve Historien træffer i denne Periode paa Ting, der have et Skjær af Vidunder; thi medens Cola opholdt sig hos Eneboerne, de saakaldte Spiritualler, i Abbruzzerne, havde en Eremit en Aabenbaring, ifølge hvilken Cola drog til Keiser Carl d. 4de i Prag. Da disse Spiritualler vare pavesjendste, var deres Tro paa Aabenbaringen vel ikke ganske naiv. Cola, der var et sandt Barn af Rom, lidt mere genialt, end man endnu kan finde dem paa Gaden, begavet med en Blanding af Naivetet og Toffighed, Enthusiasme og Beregning, havde endnu ikke gjort Bekjendtskab med den store Verden og tog ganske feil af Keiser Carl den 4de, hvem han antog at kunne vinde ligesom en uvidende romersk Baron ved poetisk Beltalenhed og store Løfter. Reiseren

betragede ham som en Phantast, der kunde blive farlig, og sendte ham som Fange til Paven i Avignon, og Pave Clemens den 6te var saa forbittret paa ham, at han lod ham sætte i det mørke Taarn la Trouillas og indlede en Proces imod ham som Høiforræder, medens hele Avignon — det var Petrarcas Tidsalder — sympathiserede med Cola, fordi han var — Digter. Gianni Samsbruschi veed om hele denne Tid intet Andet end, at Cola studerede Magi, og at han for Reiseren fremmanede Trajans Aand, der tilbød Reiseren Herredømmet over den romerske Verden; men Reiseren lod Cola binde og sendte ham til Paven i Avignon. Her sad Cola lænket til Fængselsgulvet og blev nærret af den Mad, som daglig fra Pavens Taffel uddeltes til Tiggere, og hver Dag kunde han vente at faae sin Dom og blive henrettet.

I denne Trængselens Tid fik Cola en Dag Besøg af en aldrende Præst, der fortalte ham, at inden føie Tid vilde hans Skjæbne blive afgjort, og da Cola spurgte, hvorledes Afgjørelsen vilde blive, svarede Præsten: „Hvorledes kan Du tvivle? Du troer jo paa Gud, og ei blot troer Du; men Du har lignet Dig selv ved Jesus Christus, saa at Regioner Engle maae staae beredte til at tjene Dig.“

Da svarede Cola: „Saadan har det været! Jeg følte Herrens Aand i mig, jeg hørte ham tale til mig og bød mig gaae hans Erinde, og jeg vidste, at Regioner Engle vaagede over mig, saa at jeg aldrig frøgtede, og Alt lyffedes for mig. Men det varede ikkun, indtil jeg kom i Besiddelse af Magt og Herlighed, saa kom der en Sky for mine Øine og en Hinde om mine Øren, saa at jeg ikke længer kunde see og høre som forhen. Saa foer jeg vild og faldt ned fra Høiden; men derop vil jeg igjen; thi Ingen, troer jeg, der har smagt den Sødmæ, som er i Herredømmet, opgiver Haabet uden med sit Liv. Med mig kan kun stee Et af To: enten maa jeg døe eller igjen blive Roms Herre.“

Præsten svarede: „Saa er det; dette er Afgjørelsen. Og det glæder mig at erfare, at Du endnu er en saadan Mand, at Du ikke slaar af, men vil have Alt eller Intet, og ikke som Reiser Glycerius fremfor at døe foretrækker at blive Biskop i Salona. — Har intet Særdeles hjulpet Dig til at have et saadant Haab og en saadan Villie?“

Men ved Ordet Særdeles faae Præsten paa ham med et Blik, hvoraf Cola mærkede, at

ogsaa han var indviet, og han svarede: „Den, hvem Herren ikke længer taler tydelig til, og som behøver Hjælpen, vil søge den, enten ad den hvide eller ad den sorte vei. Dog har jeg min Tillid af Noget, der hændte mig Nypaarsdag.“

„Hvad var det, og hvad hjalp Dig til at fortolke det?“ spurgte Præsten.

Gola svarede: „Aanden Fiorone. I veed, at denne Aand, som er bunden til et vist Speil, allerede stod Keiser Hadrian bi, saa at han hver Nypaarsdag kunde af smaa Begivenheder, der indtraf, forudsæe de større, der vilde komme i Aarets Løb. Dette Speil har jeg i Cie. Men det, som indtraf sidste Nypaarsdag, var, at jeg vilde besøge en Ven og steg mange Trapper op til hans Bolig; men da jeg kom der, sagdes mig, at han ikke boede der længer. Saa søgte jeg ham paany og havde at stige endnu flere Trapper i hans nye Bopæl. Dette, forklarede Fiorone i Speilet, betød, at jeg i Aarets Løb skulde stige højere end før, men om til Herrebomme i Rom eller til Himlen, blev mig uklart.“

Præsten traf paa Skulbren og sagde, at et slikt Speil og saa ringe Spaadom var ikke nok for en Mand, som fra et Fængsel vilde vinde

Herredømmet tilbage. Han tilføiede: „Hvis Du vil give mig Fiorones Speil, saa vil jeg give Dig Anvisning paa at finde en tjenende Aand, der forraader til Dig Alt, hvad Dine Fjender tænke og have for.“

„Det vil jeg visse!“ svarede Cola; „men hvilken er Aanden, og hvorledes faaer jeg ham i min Magt?“

Da sagde Præsten: „Hør vel efter. Dette er en yderst mægtig Aand, som kom til Verden af Abels Blod, da Cain havde dræbt ham. Den fulgte Cain og tjente ham, medens den brændte et Mærke paa hans Pande. Ved den fik han syv Mænds Styrke, og han blev „syv Gange hævnnet“, som der staaer i den hellige Skrift. Aanden vandrede langt. Cæsar eiede den og blev ved den Verdens Herre, og Brutus arbejdede den, da han dyppebe sin Haand i Cæsars Blod. Men Brutus tvingedes af Tanken om, at Cæsar maaskee var hans Fader, og formaaede ikke at benytte Aanden ret. Natten før Slaget ved Philippi havde han et Møde med den; det gjorde ham træt af at leve, og for at Ingen skulde arve Aanden, dræbte han sig selv. Men den blev alligevel Keiser Octavianus Augustus underdanig og hjalp ham

til at blive den største og lykkeligste Hersker, som Verdens Rreds har seet; men hvo der nogle veed, hvorledes han og hans Efterfølgere kom af Dage, veed ogsaa, hvorledes Nanden i lang Tid tjente og blev brugt ved Roms Keiserhof. Keiser Valentinian, som forførte Senatoren Petronius Maximus's Hustru, havde den i sin Tjeneste, og Petronius arbeide den, da han dræbte Valentinian, og da Petronius dræbtes paa Gaden af en Mand ved Navn Ursus, som i vort Sprog er Orso, kom Nanden til denne og blev i hans Familie, der er den Orsiniske, uden at man vidste det. Men en kyndig Mand aabenbarede Hemmeligheden for Ettore Orsini, Ettore dræbtes af Giovanni Colonna, og Giovanni Colonna dræbtes ved Din Side."

„Men jeg dræbte ham ikke!" raabte Cola.

„Det sagde jeg heller ikke", svarede Præsten.

„Men hvo var Drabsmanden?"

„Det maa kunne erfares."

„Dette er, i Sandhed, vel værdt at mindes", sagde Cola.

„Glem da ikke at overantvorde mig Fiorones Speil", sagde Præsten.

„Men I taler, som om jeg kunde drage Rytte af Eders Meddelelse, og nær havde jeg,

medens I talte, selv glemt, at jeg er en fangen Mand og maaskee kun faa Dage fra min Død!"

„Hvis Du om tre Dage ikke er nærmere ved Livet, skal Du heller Intet sige mig", sagde Præsten og reiste sig for at gaae.

„Endnu et Ord", sagde Cola. „Giovanni Colonnas Drabsmand maa da døe, hvis han findes — ikke saa? — Jeg har Blod paa min Haand, men ikke Blod udgydt paa saadan Maade."

Præsten svarede: „Da Keiser Caius Caligula vilde lade sin Broder bræbe ved Gift og erfare, at han havde taget Mordgift, raabte han vredt: Hvad? Mordgift mod en Keiser? — Men Du, som har store Ting at udføre, skal tænke paa, at Du har Kirken til at binde og til at løse Dig, og glem ikke, naar Du atter er i Din Herlighed, at Kirken Sta. Maria dei monti er med Urette berøvet et Vinbjerg, og giv det tilbage; det vil behage Gud vel."

Nu er det al Verden bekendt, at Pave Clemens den 6te døde pludselig, og tre Dage efter denne Samtale forlod Cola sit Fængsel og blev med Hæder sendt tilbage til Rom.

Da Cola ankom til Byen og Alle med egne Dine saae den store Forandring, at han, der nys

havde været fængslet som en Misbæder, var saa mægtig som før, ja mægtigere end nogenfinde før, fordi selve den hellige Fader nu bønede ham, bleve de grebne af stor Tro og sagde, at Gud og alle hellige Engle sikkert vare med ham, og de bare Grefrøgt for ham som en Profet; thi de mindedes, at han i sine Tyffens Dage havde spaaet, at han skulde fornedres, men gjenopstaae til større Herlighed ligesom vor Frelser. Ingen tvivlede herpaa uden Cola selv, som vidste, at det var fleet Altsammen ved Magiens Hjælp, og ikke længer havde Tillid til at være bndet af Himlens Hærskarer. Ei heller kunde han nu samle Styrke ved Bøn og Sang, men hengav sig til Fornøielsen ved at spise og drikke, saa at han inden kort Tid fik Bug og et oppustet, rødt Ansigt, og tillige brugte han til sin Overdaad saa store Summer, at da han fik Budskab fra Avignon med Anmodning om at give Kirken Sta. Maria dei Monti Vinbjerget tilbage, havde han allerede solgt det.

Hvad han mest af Alt tænkte paa, var at faae Anden Orso i sin Magt, og af den Grund gjorde han Ting, som Ingen forstod, ja, som syntes hartad vanvittige. Thi da han ikke kunde erindre, hvem der hin Dag havde været hos ham og del-

taget i Anfaldet paa Giovanni Colonna, og da han mærkede, at Mange pralede med en Bedrift, de ikke havde udført, indbød han en Dag mange Stormænd og Krigere til sit Taffel og lod dem pludselig Alle fængsle og underkaste pinligt Forhør; men da han Intet erfarede, som kunde tjene hans Formaal, gav han dem løs igjen; men ligesaa Mange, som havde været hans Venner før Fængslingen, vare nu efter Løsgivelsen hans Fjender, og stor Misfornøielse udbredte sig blandt Folket.

Paa Reisen fra Avignon til Rom havde Cola gjort Bekjendtskab med to Riddere, der viste ham meget Venstabs og laante ham alle de Penge, de besad, og da Cola nu vilde laane flere Penge og tilbød dem store Rettigheder derfor, svarede de, at de vel ikke havde Penge, men deres Broder var rig og vilde komme til Rom og underhandle med Cola, hvis han fik frit Leide. Men denne Broder var den berømte Ridder Fra Morreale, som havde dannet den vilde og tappre Krigsstare, „det store Compagni“, og i kort Tid med usædvanlig Lykke erhvervet sig stor Anseelse og gjort sig frygtet over hele Italien. Cola gav ham høitideligt Leide, og Fra Morreale ankom og blev

modtaget med store Vresbevisninger. Da Cola og han første Gang spiste sammen, sagde Morreale: „Det er ikke første Gang, Rienzi, at vi To ere hinanden nær, og vel maa jeg kunne bevise Dig Tjenester, siden jeg alt har bevist Dig en stor; thi den Dag, da Giovanni Colonna red imod Dig indenfor Porten S. Lorenzo, gav jeg ham Dødsstødet.“

Da stod Cola op, bød Bagten at gribe hans Gjæst og lod ham øieblikkelig henrette, til stor Under og Forfærdelse for Alle, der ikke havde troet, at en saa mægtig Kriger som Morreale kunde fældes saaledes.

Men samme Aften, som Henrettelsen var foregaaet, kaldte Cola paa Orso og fornam hans Nærværelse; thi en blid Stemme sagde ved Siden af ham: Her er jeg, Herre!

Sig mig, hvad min Fjende pønser paa, bød Cola.

Ja, Herre, svarede Aanden; men hvo er Din Fjende?

Veed Du ikke det? raabte Cola vrebt.

Nei, jeg veed kun, at Du har mange Fjender, Herre!

Saa il til dem Alle, il til alle Menneſter og meld mig, hvad de tænke paa.

Det kan jeg ikke, Herre. Din Magt over mig gaaer kun ſaa vidt, at jeg ſkal trofaſt melde, hvad Din Fjende tænker.

Saa er jeg ſkammelig forraadt og har udgibt uſkyldigt Blod til ingen Nytte! raabte Cola fortvivlet.

Aanden ſpurgte: Har da Den, ſom gav Dig Anviſning paa mig, ikke tillige ſagt Dig, hvorledes Du kan forſtørre Din Magt over mig?

Nei, ſvarede Cola og erfarede nu af Orſo, at hvis han vovede at ſee ham i hans ſande Skikkelfe, ſaa vilde den attraaede ſtore Magt blive ham tilbed; men det var farligt; thi i det Dieblif vilde hans Fjende være ham nær.

Dette vovede Cola ikke; thi han var ingen modig Mand; men han pintes dog af Længſel efter at vove Forſøget, og han blev fra den Dag af endnu overmodigere og veltroſtigere end før, fordi han vidſte, at naar han blot vilde udfætte ſig for et Dieblifs Fare, ſaa fik han en Magt, ſom Ingen vilde være iſtand til at modſtaa. Desuden gav han ſig paany til at ſtudere Magi for at opdage, om han ikke kunde naae Maalet ad en lettere Wei.

Saaledes skete det, at han forsømte at regere retfærdig og at give Agt, saa at, skjøndt Militseren i de fleste Rioner var ham hengiven og troede paa hans vidunderlige Stjæbne, blev hans Palads paa Capitolium en Dag saa pludselig omringet af hans Fjender, at han ikke saa anden Udvei end at forklæde sig som Skorstensfeier og springe ud af et Vindue, og da han et Dieblis holdt sig fast med Haanden, blottedes en Gulbarmring, som han i sin kvindagtige Pragtløst havde vænnet sig til at bære, og man opdagede da først, at det var en Forklædt, og derpaa, at det var Cola selv.

I denne Nød, da Alle stimlede om ham og truede med at dræbe ham, kaldte Cola paa Orso og sagde: Vilis Dig nu for mig og hjælp mig, om Du kan!

I samme Dieblis saa Cola et stort Syn: Paradisets Have og Cheruberne, der dreve de første Menneſter ud deraf, og Cains og Abels Dffring og Abels Drab og hans varme Blod, der dampede og blev til en Skikkelse, og han pegede hen paa Synet, og Mængden saa forfærdet op, og han skildrede den, hvad han saa, i saa mægtige Ord, at den ogsaa troede at see det.

Derpaa skiftede Synet, og han saa Remus,

der dræbtes af Romulus, og Romulus, der dræbtes af Sabinerne, og Servius Tullius og hans Svigersøn, og Cæsar og Brutus, og Keiserne, der sank, den ene for den anden; han saae dem ligslevende og saae dem bløde, og igjennem hans Ord saae den forfærbede Mængde det Samme. Og han saae Orso og Keiser Maximus, og Orsiniernes Slægt, og Giovanni Colonna og Fra Morreale, og han skreg høit, da Fra Morreale gik halsbugget hen imod ham, og han tilhylede sit Hoved, og Mængden stod taus, længe, i næsten en Time, og Ingen vilde være Hævneren, indtil den unge Cecco, Søn af Morreale, drog sit Sværd og stødte det i Cola som sin Faders Hævner.

Da denne Fortælling var endt, sagde Engelsen: „Hvad er nu det Historiske deri?“

„Hvad er det Historiske i et Sagn?“ svarede den italienske Væge.

„Hvad er det Historiske i Historien?“ tilspøiede Franskmanden.

„Ja, men“, sagde vor Værtinde, „det var dog Umagen værdt at vide, hvorvidt bevislige historiske Facta ligge til Grund?“

Lægen svarede: „Det, troer jeg, er Tilfældet hele Veien igjennem. Sagnet har ikke i ringeste Maade fordreiet Colas Liv med Hensyn til de egenlige Facta, og Spørgsmaalet er, om det ikke netop med sin Mytisk betegner Tidsalderen ganske rigtig. Et andet Spørgsmaal er, om selve Historiegrænserne ere istand til at forklare visse Begivenheder i Colas Liv bedre, end Sagnet gjør, f. Ex. den uanvittige Maade, hvorpaa han pludselig fængslede og pinte en Mængde fornemme Folk og ligesaa pludselig gav dem frie. Sagnet siger, at hans Sorgløshed efter hans Tilbagekomst hidrørte fra hans magiste Studier; Historien oplyser, støttet paa hans egne Breve, at han troede sig i særligt Forhold til Aanderne. Og endelig er ingen Historieforfatter istand til at forklare det mærkværdige Factum, at da han havde holdt sin sidste Tale, stode Alle, baade han og hans Tilhørere, i lang Tid aldeles ubevægelige, inden han blev dræbt. — Men hvo skal nu fortælle?”

„Det skal De“, sagde Værtinden til Engelsen.

„Jeg? Jeg har ingen Forpligtelse, før jeg har opdaget og drukkert Dydsvinen.“

„Men De selv, Baronesse!“ raabte Fransmanden og den italienske Læge paa engang.

„Sag? De vide jo godt, at jeg ikke er Digterinde og ikke producerer Noget, hvori Phantasien spiller Hovedrollen. Jeg troer heller ikke, at det tilkommer mit Køn. Rousseau ubtalte vistnok den correcte Dom, da han sagde, at han ikke vilde nægte une femme, men les femmes denne Slags Begavelse. Vi frembringe ikke Bæer. Jeg anseer det for et Uheld eller for Tegn paa en uheldig Tilstand i et Lands Litteratur, naar Damer optræde som Digterinder. Det viser, at der er en aandig Stilstand, som kun ufuldkomment skjules ved, at man gjentager de gjængse Bæer under en anden Form; det er et lille, tyndt Blomsterlag over en gold Bund.“

Fransmanden sagde: „Hvis Baronessen vil udvikle dette Thema lidt videre, vil jeg for mit Vedkommende modtage det som Erstatning for hvilket som helst andet diablerie. Min naadige Frue mener altsaa, at Bunden bliver gold, hvor Kvinden hersker?“

„Det sagde jeg ikke, Hr. Diable; slet ikke. Jeg skalde mene, at der har været kvindelige Re-

genter, hvis Herredømme har været velgjørende . . . ."

„Ja, men, Fru Baronesse, se, hvordan det dog i Almindelighed gaaer i Verden, naar Damer blande sig i alvorlige Sager, se, hvordan Standpunktet forrykkes og Alting bliver uberegneligt!"

„Min Herre, De overfalder mig. De søger at føre mig bunden bort til Steder, hvor jeg ikke vil hen. Jeg talte om Literaturen, og De fører mig ind i Politiken og klager over, at vi Damer forrykke Standpunktet . . . . Vel, Kvinder i en høi Stilling kaldes ofte smaalige og intrigante, forbi de, som man paastaar, tilfidesætte det Store for det Smaa; men det forholder sig ikke saaledes. De tilfidesætte ikke det Store; men hvad der for dem er stort, er det Individuelle, især Hjertets Anliggender, og de have ikke ret Sands for, hvad Andre kalde stort. Vor Dronning Elisabeth var en Undtagelse; hun havde den mandlige Evne til at interessere sig for almindelige, politiske Spørgsmaal, og hendes Interesse og Forsængelighed eller Stoltthed i denne Retning var saa stærk, at hun derfor opoffrede Hjertets Anliggender, hvorimod hendes Modstander, Maria af Skotland, og-

saa var hendes Mobsætning; thi ingen Kvinde har for Hjerteanliggendes Skyld opoffret større, almindelige Sager. Dette følte ogsaa Alle, der nærmede sig hende, og derfor blev hun fatalistisk elsket af alle Mænd. Der var i Maria Stuart en Djævel, som kun en Kvinde kan opbage. Hendes Historie burde skrives af en Dame . . . mine Herrer, naar jeg har skrevet den, skal hver af Dem til Erstatning for min manglende Fortælling faae et Exemplar."

Indhold.

	Pag.
Beretning om ti Sclandinavers Udsflugt fra Via Felice	
til Ostia	1.
I. Fra Via Felice til S. Paolo	6.
II. Fra S. Paolo til Castel Fusano	39.
III. Det gamle Ostia	54.
IV. Porto	76.
V. Ny Ostia	99.
VI. Hjemturen	111.
Anmærkninger	119.
Ghetto	129.
Peterskirkens Belysning	: 175.
Mabonna	183.
Hvorledes man fortæller i Rom:	
V. En Soirée	205.

**This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.**

**A fine is incurred by retaining it
beyond the specified time.**

Please return promptly.

